

הישיבה השלוש-מאות-ושבעים של הכנסת האחת עשרה

יום שני, כ"ג בכסליו התשמ"ח (14 בדצמבר 1987)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:00

א. ברכת ממלא-מקום יושב-ראש הכנסת את נשיא הפרלמנט של גואטמלה

היו"ר ד' בן-מאיר: חברי הכנסת, אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

לכבוד ולעונג לי לקדם בברכה, בשמכם ובשמי, את נשיא הקונגרס של גואטמלה, מר חוסה ריקרדו גומז גלזר, הנמצא עמנו כאן היום במסגרת ביקורו הרשמי בישראל.

בית האו"ם, כי ממשלתו מכירה במדינת ישראל, וזאת אף לפני שנתקבל האישור הפורמלי של ממשלתו.

קשר הידידות בין מדינותינו נמשך ברציפות מאז הימים הגורליים של 1947-1948, ונזכחותך, כבוד נשיא הקונגרס של גואטמלה, מר ריקרדו גומז, בבית זה היא הוכחה נוספת לכך.

עקבנו אחרי תהליך הדמוקרטיזציה של גואטמלה, ואנו מלאי הערכה לעם בגואטמלה ולנשיאה, מר וינסיו סרסו ארוולו. כמו כן, אנו מקדמים בברכה את חתימת הסכם "אסקיפולס 2" בגואטמלה ומאחלים לכם שהוא יתממש בהצלחה מלאה.

אדוני, נשיא הקונגרס של גואטמלה ועמיתי הנכבד, חברי הכנסת ואנוכי שמחים שבאת לבקר בארצנו, כדי לראות ולשמע אותנו מקרוב וכדי להתרשם במישור ממעשיו.

הרשני נא לסיים בברכה המסורתית שלנו: ברוך בואך בשערי ירושלים, בירתו הנצחית של עם ישראל. בטוחים אנו שביקורך אצלנו יהיה נוסף בהידוק הקשרים בין הפרלמנטים שלנו ובין גואטמלה לישראל.

אני מאחל לך המשך ביקור מהנה ומועיל.

בדברי ימיה של מדינת ישראל שמור מקום של כבוד והוקרה לגואטמלה, ובמיוחד לבן ארצך הדגול, חורחה גרסיה גרנדוס, אשר כבר ב-1948 הכיר במציאות שהיום רבים נוטים לשכוח. הוא כתב בהקדמה לספרו "לידתה של מדינת ישראל": "מדינת ישראל לא קמה בזכות פעילותה של 'המכונה הבין-לאומית' שנכשלה, אלא בזכות היהודים עצמם, כאשר לרשותם רק הסמכות המוסרית של החלטת החלוקה של האו"ם". ואכן המדינה לא הוגשה לנו על מגש של כסף, אלא הקרבנו ואנו ממשיכים להקריב קורבנות רבים למען קיומנו.

ראוי לשבח מעשהו של אותו איש דגול, גרסיה גרנדוס, שמייד עם הידוע דבר הכרזת העצמאות הודיע והודיע מעל

ב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הכנסת ד' מגן: הצעת חוק שירות לאומי, התשמ"ח — 1987, מטעם חברת הכנסת ג' כהן; הצעת חוק נישואין וגירושין, התשמ"ח — 1987, מטעם קבוצת חברי כנסת; הצעת חוק שחר לימוד במוסדות להשכלה גבוהה, התשמ"ח — 1987, מטעם קבוצת חברי הכנסת; הצעת חוק מינהל מקרקעי ישראל (תיקון) — סמכות לביטול הסכמים עם גוף מיסיונרי, התשמ"ח — 1987, מטעם חברי הכנסת ש' בן-שלמה וי' יוסף.

עוד הונח על שולחן הכנסת דין-יושבון כספי ליום 31 במרס 1987 (חלק א), מטעם החשב הכללי במשרד האוצר, תורה.

היו"ר ד' בן-מאיר: תודה.

היו"ר ד' בן-מאיר: הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות ממלא-מקום יושב הכנסת, הנני מתכבד להודיע כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

לדין מוקדם — הצעת חוק חיילים משוחררים (תיקון) — מענק שנתי לילדים הלומדים במוסדות חינוך, התשמ"ח — 1987, מטעם חברי הכנסת ש' בן-שלמה וי' יוסף; הצעת חוק חיילים משוחררים (תיקון) — מענק לידה מלא לאמהות במשפחות מרוכזות ילדים, התשמ"ח — 1987, מטעם חברי הכנסת ש' בן שלמה וי' יוסף; הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון) — גיל קצבת זיקנה, התשמ"ח — 1987, מטעם חבר

ג. שאלות ותשובות

בעיתון "דבר" מיום כ"ג בשבט התשמ"ז (22 בפברואר 1987) נמסר, כי במסיבת ציתונאים בחיפה אמרת, שורעת שרים מיוחדת בראשותך הגיעה לסיכום עם המרכז הבהאי העולמי בחיפה, ולפיו, כחלק מפעילות הכתות של המרכז, הוחלט על אימוץ תוכנית המחייבת השקעה של 100 מיליון דולר במתקני הכת שבחיפה.

היו"ר ד' בן-מאיר: אני מזמין את שר האגרדיה והתשתית להשיב על שאלות של חברי הכנסת.

3057. מרכז הבהאים

חבר הכנסת י' יוסף שאל את שר האגרדיה והתשתית ביום ח' באדר התשמ"ז (9 במרס 1987):

מוערך כי כ-90 מיליון דולר אמריקני יוצאו בגין סעיפים א' וב' לעיל, לרכוש עמדות חפירה נרחבות לחיבור חלק מהבניינים מתחת לפני הקרקע. עבודה ראשונית כבר החלה, וההוצאות עד היום עולות על מיליון דולר אמריקני, בעיקר בגין אדריכלות, עבודות חנוך ובדיקת כדאיות.

6. ממשלת ישראל רואה במקדשים, בגנים ובכרכים של הבהאים אתרים חשובים שמבקרים בהם מדי שנה מאות אלפי עולי רגל בהאים, חיררים מחוץ לארץ והציבור הרחב. לנוכח האמור לעיל, אפשר לסווג את תוכנית ההשקעה של המרכז הבהאי העולמי לפיתוח אתרים אלו כ"מפעל מאושר" על-פי הוראות החוק לעידוד השקעות הון, תשי"ט-1959. לפי הקריטריונים של מרכז ההשקעות ומשרד החירות עונה פרויקט זה על דרישות "מפעל מאושר" הזכאי להטבות בסכומים המוערכים כשווי-ערך לפטור ממסים עקיפים; מכאן, מס קניה ומע"מ; פטור זה ביקש המרכז הבהאי העולמי לקבל כתנאי לביצוע ההשקעות.

7. ההסכם המקורי, המעניק למרכז הבהאי, בין השאר, פטור מלא ממסים עקיפים בגין השקעותיו האמורות לתקופה של עשר שנים, אושר על-ידי הממשלה כ"28 בספטמבר 1986 — החלטה מס' 1954.

בעקבות עררו של שר האוצר, החליטה הממשלה ב"7 בדצמבר 1986 להחזיר את הנושא לדיון ועדת-המשנה שהכינה את ההסכם, ויצטרפו אליה שר האוצר או נציגו — החלטה מס' 84.

ועדת המשנה חזרה לרון בנושא והכניסה בו שינויים לפי דרישת הממונה על הכנסות המדינה, כאמור לעיל. הנוסח הסופי אושר על-ידי הממשלה ונחתם כ"22 באפריל 1987.

3059. חינוך טכנולוגי בערי פיתוח

חבר הכנסת ר' כהן שאל את שר האגרייה והתשתית כיום ח' באדר התשמ"ז (9 במרץ 1987):

לפני חודשים מספר התכנס צוות שרים בהשתתפות שמעון פרס, יצחק שמיר, משה נסים, משה קצב, יצחק נבון ומשה שחל כדי לרון בהצעתך לנצל את הרזרבות שנצטברו בקופת האוצר בעקבות ירידת מחירי הדלק ולהועידן להקמת מכללות טכנולוגיות בערי הפיתוח ל-5,000 בוגרי צבא מובטלים, במסלולי טכנאות, הנדסאות והנדסה מעשית.

שאלות:

1. מה הם עיקרי התוכנית שהצגת בפני צוות השרים, ומה היא מתכונתה?

2. מה עלה בגורל התוכנית?

3. איזה שימוש נעשה ברזרבות מטבע-החוץ שנותרו בעקבות ירידת מחירי הדלק?

שר האגרייה והתשתית מ' שחל:

1. מטרת התוכנית היא להקים קרן משותפת לממשלה ולסוכנות היהודית בסכום של 80 מיליון דולר; חלקה של הממשלה בקרן יהיה 40 מיליון דולר. האוצר יממן את השתתפות הממשלה בקרן באמצעות העודפים שהצטברו במסלקה של משק הדלק.

התוכנית מיועדת לצעירים יוצאי צבא בגילים 21 — 40, בנות ובנים, המתגוררים בעיירות פיתוח ובשכונות מצוקה, או לצעירים שסיכמו לעבור לאזורי פיתוח לאחר הכשרתם.

אודה אפוא לכבודו אם ישיבני:

1. מתי הוקמה ועדה זו, על-ידי מי, ומתי היא סיימה את דיוניה?

2. אילו שרים היו חברי הוועדה?

3. מה היתה מטרת הקמת הוועדה?

4. מה היא אותה "פעילות הכתות", שעליה דיברת?

5. מה אמורים הבהאים להקים בסכום של 100 מיליון דולר?

6. האם יקבלו הבהאים סיוע ממשלתי בעבור השקעה זו — כמה, ובאילו תנאים?

7. האם ועדת השרים שכראשותך המליצה על מתן סיוע לכהאים? אם כן — באילו סכומים מדובר?

תשובת שר האגרייה והתשתית מ' שחל:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. א. כ"22 במאי 1985 הוקמה ועדת שרים מיוחדת על-ידי ראש הממשלה, מר שמעון פרס, שחפיקיה היה להחליט בעניין מהות ההסכם שבין המרכז הבהאי העולמי לבין מדינת ישראל; ב. כ"11 באוגוסט 1986 החליטה הוועדה על תוכן טיוטת ההסכם בין ממשלת ישראל לבין העדה הבהאית, וכי השר משה שחל, מנכ"ל משרד המשפטים, מר מאיר גבאי וד"ר נסים דנה ממשרד הרווחות יעסקו בניסוח ההסכם.

2. חברי הוועדה היו ראש הממשלה, שר הרווחות, שר האוצר, שר המשפטים, שר האגרייה והתשתית, היועץ המשפטי לממשלה, מנכ"ל משרד המשפטים וד"ר נסים דנה ממשרד הרווחות.

3. המענה מצוי בחשובה על שאלה 1.

4. ועדה ציבורית כראשות סגנית שר החינוך והתרבות לשעבר, חברת הכנסת גלוריה-עסה, עסקה זה לא כבר בפעילות של הכתות השונות הקיימות בארץ, ופירט על פעולת כל אחת מהן יוכל בוודאי חבר הכנסת יעקב יוסף הנכבד לקבל ממקור זה. מכל מקום, פעילותם של הבהאים היתה והינה מוכרת על-ידי הגורמים הנוגעים בדבר.

5. על-פי הנספח להסכם התחייבו הבהאים להשקיע בישראל בתקופה של עשר שנים כ"166 מיליון דולר של ארצות-הברית, כולו מנספי תרומות מחוץ-לארץ.

תוכנית ההשקעה של הבהאים כוללת: א. בניית שלושה מבנים גדולים, כחלק מהקומפלקס של מושב בית-הצדק העולמי; מרכז ללימוד של הכתבים הקדושים לבהאים; ספרייה בין-לאומית בהאית ומרכז ליועצים בין-לאומיים; ב. פיתוח, שיפור וייפוי השטח הפתוח השייך לבהאים בבר-הכרמל, לרבות טרסות חדשות, סלילת דרכים ושבילים ותוספת לגנים הפתוחים לציבור; ג. שירותים המיועדים לתת פתרון למספר הגדול של עולי הרגל הבהאים, שירותים אלו יכללו אולמי מפגש, אזורי לימוד ואזורי מגורים לצוות; ד. שיפוץ וייפוי המקומות הקדושים לבהאים ואתרים היסטוריים באזור חיפה ועכו, הכוללים מוזיאון וגנים בעכו שייפתחו בחלקם לקהל; ה. שירותים ותוכניות לטיפול בורים הנוכחי ובגידול הצפוי של חיררים ומבקרים במקומות הקדושים לבהאים, שמספרם הוא כיום 250,000 איש לשנה; ו. תפעול שוטף ואחזקה של הרכוש והמקומות הקדושים לבהאים, כמו הפעילויות המינהליות של המרכז הבהאי העולמי ומוסדותיו.

שבמקום לקבל החלטה, במקום לאמץ את התוכנית כולה, ככללה ההחלטה על העברת הכספים האלה לחינוך הטכנולוגי, הביעה הממשלה את דעתה החיובית ואמרה שימשיכו, בלי לקבל החלטה אופרטיבית.

3078. שיטת הגבייה מצרכני חברת החשמל

חבר הכנסת א' ויינשטיין שאל את שר האנרגיה והתשתית ביום כ"ב באדר התשמ"ז (23 במרס 1987):

בחשבונות השוטפים שמעבירה חברת החשמל לצרכניה מופיעים שני סעיפים סמוכים זה לזה: תשלום "על חשבון צריכה שוטפת" ו"זיכוי מחשבון קודם".

אבקש מכבוד השר להשיב:

1. האם יש מקום להמשך שיטת גבייה זו?

2. אם התשובה חיובית — אבקש לדעת מדוע לא יזוכו הצרכנים בריבית מתאימה עם הזיכוי מן החשבון הקודם?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

1. משרד האנרגיה וחברת החשמל לישראל כותנים זה זמן מה את האפשרות לבטל את התשלום בעד הצריכה השוטפת בחשבונות החשמל, אך טרם נמצא פתרון הולם לכעיה זו. עם זאת, לאחרונה הושגה התייעלות בסידורי הגבייה של חשבונות החשמל, וכתוצאה מכך הוקטן התשלום בעד הצריכה השוטפת בשיעורים שבין 5% ל-10%.

2. אין מקום לשלם ריבית לצרכנים עם הזיכוי מהחשבון הקודם. משום שחלק ניכר מהתשלום בעד הצריכה הנכללת בחשבון, שנעשתה בפועל בעבר, מתבצע אף הוא לאחר זמן ואין מחייבים את הצרכנים בריבית בגין איחור זה. הדברים מקוים אפוא זה את זה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת רן כהן. ויינשטיין, בבקשה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

כבוד השר, לגבי שאלתא שהוגשה במרס 1987 — האם יש כאן מעין הצתה מאוחרת?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

לא הצתה מאוחרת. הנושא נמצא כל הזמן בעין ובדיון. מדובר בצורך למצוא מימון של 90 מיליון שקל, שמשמעותו היא ייקור הצריכה או מציאת פתרון להוצאות המימון. האמת היא שנקבעו ועדות, וגם היום לפני שבאתי לכאן, המשכנו לדון בנושא הזה.

אני רוצה לומר בגילוי לב, שזו הפעם הראשונה בשלוש השנים האחרונות שחברת החשמל משלמת מסים בסכומים גבוהים מאוד. השנה יהיו המסים אפילו בשיעורים בין 150 ל-200 מיליון שקל. לפני שנה היה שיעורם כ-241 מיליון שקל. השאלה שהעליתי ואני מעלה היא: האם לא יהיה נכון למצוא את המימון עלידי הוצאות מימון, זאת במקום לשלם מס הכנסה — הכרה בסכום הזה של 90 מיליון שקל כדי להביאו לצרכנים. סביב הנושא הזה יש ריכוז. יש כאלה המסכימים אתי יש כאלה המתנגדים לי.

במסגרת הפרויקט יוכשרו בתוך עשר שנים כ-1,500 מהנדסים, כ-300 הנדסאים וכ-5,000 טכנאים.

יעדי התוכנית: א. להעלות את המוביליות החברתית ולמצות את הפוטנציאל האישי של צעירים במוקדי אבטלה ובאזורי מצוקה באמצעות חינוך טכנולוגי מתקדם; ב. להכשיר כוח אדם מקצועי, שישמש כבסיס לפיתוח תעשיות עתירות ידע ושירותים נלווים בערי הפיתוח; ג. להכשיר כוח אדם להוראת מקצועות טכנולוגיים ומדעיים בערי פיתוח.

התוכנית על מסלולי הלימודים השונים שלה תאפשר לצעירים בעיירות פיתוח ובשכונות מצוקה להשלים את בחינות הבגרות וללמוד לתוארי טכנאי, הנדסאי ומהנדס במסלול משולב, שיימשך כשש שנים על-פי הכישורים של המועמדים. התוכנית עובדה במשותף עם המועצה להשכלה גבוהה והטכניון, ובהתייעצות עם מנהלים במכללות האזוריות.

2. התוכנית הובאה בפני הממשלה בישיבתה ב-16 במרס 1987 במסגרת הדיון בחוק חיללים משוחררים — הכשרת כוח אדם טכנולוגי בעיירות פיתוח. הממשלה החליטה שראש הממשלה יכנס צוות שרים לדיון בהצעת שר האנרגיה והתשתית. הרכב הצוות שנקבע: סגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות יצחק נבון, שר האוצר, שר האנרגיה והתשתית, שר הכלכלה והתכנון, שר המדע והפיתוח ושר העבודה והרווחה. הוועדה התכנסה לישיבה אחת בלבד כדי לשמוע את עיקרי התוכנית והשגות השרים, ומאז לא התכנסה שנית.

3. הכספים שהצטברו במסלקת משק הדלק הועברו לקופת האוצר ב-1 באפריל 1987. מדובר בסכום של 100 מיליון דולר בקירוב. אני רוצה להוסיף, כי היום יש במסלקה בין 300 ל-340 מיליון שקל, והם יועברו למשרד האוצר בסוף שנת התקציב. יש להניח שעד 1 באפריל יצטברו סכומים נוספים.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת רן כהן.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני השר, ראשית אני רוצה להסב את תשומת לבך ואת תשומת לבו של היושב-ראש לכך, שהשאלתא היא מ-9 במרס 1987, וגם הישיבה שתוארה כאן היתה ב-16 במרס 1987. לעניות דעתי, מן הראוי היה שהתשובה, ובעיקר הטיפול בנושא, ייעשו בדחיפות רבה יותר.

שנית, לעניות דעתי, משמעות החשובה שנחתה היא אי-קיום החלטת הממשלה. על-פי תיאורן החליטה הממשלה להקצים את הכספים הלא להכשרת נוער מעיירות הפיתוח וממקומות המצוקה, אך ראל הממשלה, הממונה על קיום החלטת ממשלה שבראשותה הוא עומד, ממונה להיות המוציא לפועל באותה ועדה אך אינו מממש את ההחלטה — איך אתה מסביר את העובדה השעוריריתית הזאת?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

תשובתי לחבר הכנסת רן כהן היא זאת: אילו החליטה הממשלה על העברת הכספים, היה המצב טוב. כיום, הממשלה וגם צוות השרים שיבחו כולם את התוכנית, אך לא החליטו על הצד האופרטיבי והשאירו אותו לסיכום נוסף בין ארבעה שרים. לצערי הרב, עד היום לא הוכתרו בהצלחה כל מאמצי לכנסם — ואני לא מכהן בתפקיד יושב-ראש הוועדה. הבעיה היתה,

אגורות בשנת 1987, במחירי 1987/86, וזה בשל העמסת תשואה של 3% להון הנהוגה במגזר זה כבר שנים מספר.

3463. הפקת חשמל מאנרגיית השמש

חבר הכנסת י"ז אמיר שאל את שר האנרגיה והתשתית כיום י"ח בתמוז התשמ"ז (15 ביולי 1987):

בסקירתו על משרדו ב־24 במרס 1987 אמר שר האנרגיה והתשתית: "היעד המרכזי של מדיניות המו"פ הוא לקדם את מטרות משק האנרגיה באמצעות חדשנות טכנולוגית ומרעית תוך מיקוד עיקר המאמצים על פיתוח כלכלי של מקורות אנרגיה מקומיים — — — תוך התמקדות על פרויקטים העשויים להניב פירות לזמן הקרוב, תוך עשר השנים הקרובות".

הגני מבקש מכבודו להשיבני:

1. האם קבע משרד האנרגיה והתשתית אילו הן הטכנולוגיות המועדפות להפקת חשמל מאנרגיית השמש מתוך עשרות ואף מאות הטכנולוגיות השונות, שאלפי חוקרים עובדים עליהן כיום בעולם וגם בארץ? אם כן — אילו הן הטכנולוגיות המועדפות וכיצד נקבעו?

2. אם לא קבע משרד האנרגיה והתשתית את הטכנולוגיות המועדפות, האם מאפשר המשרד לחוקרים השונים להציע ולהתחרות בטיב ההצעות ובסיכוייהן, כדי לקדם את המטרות האלה וכדי שיוכסח שהפרויקטים הטובים ביותר למשק המדינה יקבלו את העידוד הראוי? כיצד מאפשר המשרד את התחרות הזאת?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

1. שני קריטריונים בסיסיים משמשים לקביעת העדפה של טכנולוגיה זו על אחרת: א. בשלות טכנולוגית נוכחית או הסיכוי להשגתה בעתיד הצפוי; ב. עמידה בתנאי כדאיות כלכלית למשק בשלב הנוכחי או הסיכוי להשגתם בעתיד הצפוי.

ההחלטה המקצועית אשר לקבילת הטכנולוגיות המוצעות על-ידי היוזמים מתקבלת על-ידי ועדות מקצועיות של המשרד בשיתוף עם מומחים חיצוניים לפי הצורך.

המשרד נעזר בהחלפת מידע גם עם גורמים מקצועיים רבים בעולם, כגון משרד האנרגיה של ארצות-הברית, שעמו יש לנו הסכם שיתוף פעולה פורמלי ופרויקטים משותפים, בכללם פרויקטים מספר בתחום אנרגיית השמש.

מספר ניכר של טכנולוגיות כבר הגיע לבשלות תפעולית בסיסית או מתקדמת אך אף אחת מהן עדיין לא הגיעה לכדאיות כלכלית בתנאי הארץ, והן: 1. מערכות טרמו-סולריות המבוססות על שקתות פרכוליות של חברת "לזו" ואחרות; 2. מערכת טרמו-סולרית המבוססת על צלחות מרכזות; 3. מערכות פוטרוולטאיות מסוגים שונים; 4. בריכות סולריות, כפוף לתנאים באחר המיועד; 5. מגדל שמש.

המשרד עוקב אחר ההתפתחות של כל אחת מהטכנולוגיות הנ"ל ומקצה תמיכתו לאחר הפעלת שיקול דעת אובייקטיבי. לדוגמה: המרכז על-שם בן-גוריון לניסוי טכנולוגיות סולריות לייצור חשמל בשדה-יבקר עומד לרשות

3354. חברת החשמל המזרח-ירושלמית

חבר הכנסת י" יוסף שאל את שר האנרגיה והתשתית כיום ג' בתמוז התשמ"ז (30 ביוני 1987):

אודה לכבודו אם ישיבני:

1. מה היא עמדת משרדך ככל הקשור לחברת החשמל המזרח-ירושלמית?

2. נוכח תפקודה של חברה זו, מה מתכנן כבודו לעשות כדי לזרז את פתרון בעיית השכונות הצפוניות בירושלים?

3. האם מוכן כבודו לפעול כדי שחברה זו תחבר מיד לרשת החשמל את כל הדירות שכבר נמצאות בשלבי גמר של בנייתן וממתינות רק לחיבור המתעכב ומונע את אכלוסן?

תשובת שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
(לא נקראה, נמסדה לפרוטוקול)

1 — 3. בלילה שבין 6 ל-7 בדצמבר שנה זו חוברו השכונות הצפוניות ושכונות יהודיות אחרות בירושלים לרשת החשמל הארצית של חברת החשמל לישראל. הרובע היהודי בעיר העתיקה, מעלה-אדומים ואזורים אחרים בסביבות ירושלים יחוברו אף הם לרשת הארצית בתוך שבועות אחדים.

3355. עלות משק החשמל

חבר הכנסת י"ז אמיר שאל את שר האנרגיה והתשתית כיום ג' בתמוז התשמ"ז (30 ביוני 1987):

בסקירתו של שר האנרגיה והתשתית מ' 24 במרס 1987 ב"מסמך מדיניות 2 (משק החשמל)", שפורסמה בחוברת "מדיניות משרד האנרגיה", כתוב בעמוד 13: "בהיותה מוגנופול טבעי, הח"י (חברת החשמל לישראל) מתנהלת מבחינה מסחרית על בסיס זיכיון המוכה אותה להתחר עלירותיה בתוספת רווח מוכר (cost plus) כאשר חלק מהנתונים במערכת החשבונות התוצאתיים הם סכומים היסטוריים חסרי קשק למציאות הכלכלית".

הגני מבקש מכבודו להשיבני:

היכול משרד האנרגיה והתשתית לחשב ולשערך את כל הנתונים הנוגעים לתקופה מתאימה לפי ערכם הדולרי (ותוך תיקון ערכי הדולרים ההיסטוריים לדולרים קבועים, כגון דולר 1986), ולפי ריבית מסחרית-אפקטיבית מתאימה (שחניקב כעבור כל שנה), כדי לסכם את עלותו האמיתית של קו"ש חשמל למשק (עלות ההון ועלויות אחרות)?

ולחלופין, מהי עלות ההון השנתית של משק החשמל כיום, אם יוצמדו כל עלויות ההון (ההשקעות, ההלוואות, הוצאות פיתוח והקמה וכו') של 20 השנים האחרונות?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

אומדן ערך הרכוש הקבוע נטו של חברת החשמל, נכון ל־31 במרס 1987, מגיע לכדי 4.3 מיליארדי שקלים חדשים.

עלות קו"ש חשמל נמכר למשק במחירי 1985/86, על בסיס תשואה להון של 8%, מוערכת ב־7.1 אגורות חדשות, במחירי מזוט ופתם כפי שמשולמים כיום על-ידי החברה.

על-פי התחזית שלנו ישלם בפועל הצרכן הישראלי כ־6.1

מקבלי הסיוע למחקר בחמש השנים האחרונות, וכן את רשימות הדוחות המתארים את תוצאות המחקרים?

3. אם לא — מדוע?

4. האם יכניס כבוד השר שיפור בנדרן?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

1-2. המידע זמין לכל דורש על-ידי פנייה ללשכת המדען הראשי במשרדנו. המשרד נערך עתה למיכון ולהפצת המידע על-ידי המרכז למידע מדעי וטכנולוגי. החל מחודש יוני 1988 יוכל כל גורם לקבל חמצית כל מחקר על-ידי פנייה למרכז זה. תערוכות, האנרגיה שתתקיים בחודש יוני 1988 בטבריה, ובה יוצבו מסופי מחשב בכל אתר ואתר, והכנס הנלווה אליה — יאפשרו למבקרים לקבל מידע על מחקרים שנערכו בתמיכת משרדנו. נוסף על כך יוכל כל גורם בעל עניין לפנות גם לספריית המשרד ולעניין בדיון-יחשבוני של כל מחקר שבוצע בתמיכת המשרד.

דפי מידע על מחקרי הדגמה הבאים ליישם טכנולוגיות חדשות במתקנים מסחריים מופקים דרך קבע על-ידי המשרד מייד עם סיום הקמת המתקן ומופצים לכל דורש בעברית ובאנגלית.

חבורת אנרגיה שנתית המופקת בעברית או באנגלית על-ידי המשרד כוללת בתוכה, בין היתר, גם תיאור תמציתי של המחקרים שנשמכו על-ידי המשרד באותה שנה ובשנים קודמות. נוסף על כך נכלל מידע עדכני בנדרן בחוברות ומופצות ליצרים רבים בארץ ובחוץ-לארץ בכלל זה שגירויים וגופים בין-לאומיים הקשורים באנרגיה.

מגוון אפיקי מידע אלה והמיכון שיוכנס בקרוב יאפשר לכל מעוניין לקבל מידע עדכני על המחקרים בשטח האנרגיה המבוצעים בארץ בתמיכת המשרד.

3-4. ראה תשובתי על שאלות 1 ו-2.

היו"ר א' נחמיאס:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת ז'אק אמיר.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

אדוני השר, אני רוצה להודות על התשובות המפורטות והמלומדות שהשבת על שלוש השאלות שלי.

בהמשך שיחתנו המשותפת עם פרופסור רועי, שהתקיימה במשרדך, ובה דיברנו על מתקן ניסיוני לאנרגיה סולרית שיוקם בירוחם, אני רוצה לדעת, אם משהו מתקדם בנושא זה, שהרי כבר קיימנו שיחה עם אנשי חברת החשמל והם מצאו כזה עניין.

לבסוף, אני רוצה לשאול על תעלת הימים. אנחנו יודעים שהנושא מוקפא. בכל זאת, מדובר ב-800 מגוואט, אך לא רק בהם אלא גם במה שקשור לנושא — בתיירות, בדגה וכו'. אני שואל, אם השטחים הפתוחים יכולים לשמש להפקת אנרגיה סולרית באמצעות הבריכות האלה? האם יש לך תשובה על נושא זה?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

חבר הכנסת ז'אק אמיר שאל שתי שאלות. לשאלה הראשונה על המתקן בירוחם: הגישה העקרונית היתה חיובית,

כל יום שהטכנולוגיה המוצעת על-ידו עומדת במבחן שני הקריטריונים הבסיסיים הנ"ל. היום מציב מתקן הדגמה והמשרד מבסס את כל הרצאות התשתית והשירותים למתקן בתוספת על מענק בהיקף של 30% מעלותו של המתקן ליום. כמו כן, המשרד מבסס גם את כל ההוצאות התפעוליות של המתקן, בכלל זה הפקת דוחות על ביצועיו בתנאי שדה, זאת כדי שיוצאו מסקנות מבוססות על עתידה "המסחר" של הטכנולוגיה.

2. כללית, מדובר בתהליך דינמי ורכש-שלב במהותו. יש להבחין בין טכנולוגיות שעדיין מצויות בשלב המחקרי לבין כאלו שכבר הגיעו לבשלות תפעולית: לאלו המצויות בראשית הדרך מקצה המשרד תמיכת מחקר ופיתוח מ-30% עד 100% באותם מקרים שבהם המשרד מגיע למסקנה, לאחר בחינה ושיקול דעת, כי קיים סיכוי סביר ליישום עתידי: אם השלב הראשון מוכתר בהצלחה כארץ או בחוץ-לארץ יתמוך. בדרך כלל, המשרד בהיקף של 30% גם בהקמת מתקן הדגמה ובהקניית מעמד של "יצרן חשמלי פרטי" הזכאי לתעריפי מכירת חשמל לחברת החשמל לישראל הגבוהים מתעריפי הצריכה כמשק; מתקני אנרגיה מעל 2 מגוואט באזור פיתוח א' המבוססים על טכנולוגיה מוכחת ועומדים בקריטריונים של כדאיות כלכלית למשק וזוכים בתמיכה של 30%, מחצית על-ידי המשרד ואלו המחצית השנייה על-ידי משרד התעשייה והמסחר באמצעות מרכז ההשקעות. גם אלה מקבלים מעמד של "יצרן חשמל פרטי". כל האמור לעיל כפוף לקדימות המשרד בהקצאת משאבים ולמצאי התקציבי.

לסיכום, מחד גיסא, דלתו של המשרד פתוחה בפני כל יום, מאידך גיסא, תהליך קבלת ההחלטות מאפשר למשרד לבחור ולתמוך אובייקטיבית רק באותם פרויקטים נבחרים שישוםם יבטיח, בסבירות גבוהה, תרומה משמעותית למשק המדינה בטווח הקרוב או הרחוק.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

אבקש רשות לשאלה נוספת.

היו"ר מ' כהן אבידב:

אחרי תשובה כל כך מפורטת אתה מבקש רשות לשאלה נוספת? זוהי זכותך, בבקשה, אבל התשובה היתה מפורטת מאוד. אני סבור שאין מקום לשאלה נוספת.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

לאחר התשובה על השאלתך הבאה שלי, אבקש רשות לשאלה נוספת.

היו"ר מ' כהן אבידב:

בבקשה, זוהי זכותך.

3464. פרסום שמות מבצעי מחקרים

חבר הכנסת י"ז אמיר שאל את שר האנרגיה והתשתית כיום י"ח בתמוז התשמ"ז (15 ביולי 1987):

מקובל בארצות נאורות — ארצות שהעולם כולו וגם אנו נהנים מפירות המחקר שלהן — שמשרד האנרגיה ומשרדי המחקר והמדע מפרסמים באופן שוטף מי מקבל תמיכה בעבור פרויקט מחקר שהוא ערשה, כמה הוא מקבל ולאילו תקופה.

הנני מבקש מכבודו להשיבני:

1. האם גם אצלנו מקובל נוהג זה?

2. אם כן — באיזו דרך יוכל המתעניין לקבל את רשימות

את התקלה הקודמת, שהיתה ב־1983, וכן שיושמו במלואן 38 מתוך 41 המלצות של הדוח הפנימי של החברה בקשר לאותה תקלה. שלוש המלצות הנוגעות היו בטיפול ביום התקלה האחרונה. פרופסור אלכסנדרוביץ אף קבע, שההוצאה לפועל של רוב המלצות האלה תרמה רבות לשיפור המערכת ו"סייעה ללא ספק להצלתה מהתמוטטות בתקלה האחרונה".

3. שלוש המלצות אשר במועד התקלה האחרונה היו נתונות עדיין בטיפול דורשות מעצם טבען פעולה מתמשכת, הכרוכה ברכישת ציוד ובהתקנתו. עם זאת, צריך ואפשר היה להחיש את השלמתה של פעולה זו.

4. הלקחים הנובעים מהמקרה הם בעלי אופי טכני מובהק. חלקם יושמו מייד עם השלמת הדיונים הטכניים בקיץ האחרון. חלקם האחר נתון בתהליך יישום. ביקשתי מפרופסור אלכסנדרוביץ לעקוב מקרוב אחרי יישום המלצות והלקחים.

5. דוח הבדיקה ציין, שהכמות המשווערת של אנרגיה שלא סופקה היתה כ־1,200 מגוואט-שעות. לפי החישובים המקובלים אומדן הערך הכספי התיאורטי של כמות זו הוא כ־1.2 — 1.8 מיליון דולר.

3530. חיפוש נפט של ברית-המועצות סמוך לחופי ישראל

חבר הכנסת ד' ליכאי שאל את שר האנרגיה והתשתית ביום ד' כאב התשמ"ז (2 באוגוסט 1987):

ב"דבר" מ־10 ביולי 1987 פורסם, כי בכתב-העת Oil and Gas Journal נמסר על תוכניות של ברית-המועצות לעשות סקרים גיאולוגיים ופיסיים במזרח הים התיכון, לחיפוש אחר מקומות הראויים לקידוחי נפט.

כבוד השר מתבקש להשיב:

1. האם קיבל כבוד השר את הידיעה שפורסמה במקורה ב־"Oil and Gas Journal"?

2. היש לממשלת ישראל מידע כלשהו על תוכניות סובייטיות לחיפוש נפט במזרח התיכון בכלל וסמוך לישראל בפרט?

3. מה היא עמדת השר לגבי הפרסום הנזכר?

תשובת שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. כן.

2. כן, אך חובה עלינו לציין שאין הרוסים או הסורים חייבים לפרסם את תוכניותיהם לחיפוש נפט בתחומיהן היבשתיים והימיים כשם שאין ישראל חייבת לעשות זאת. לעתים יש למדינות עניין בפרסום כזה, ואז הן דואגות להדליף מידע לעיתונות הרלבנטית באורח ישיר או באמצעות מתווכים שונים. אגב, אין החיפושים סמוכים כל כך לישראל.

3. חיובית.

היור' מ' כהן אבידב:

על השאלתא 3558 של חבר הכנסת מנחם פרוש אני מבקש ברשותך שלא להשיב ולדחות את מתן התשובה לפעם אחרת מסיבות ידועות.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
נאחל לו החלמה מהירה.

אף שיש לנו בשדה-בוקר מרכז למחקרים סולריים. אנחנו היינו מוכנים לבדוק את הנושא, אך יש בעיה תקציבית, ועל הסוכנות היהודית לפתור. אני מקווה שאכן תשובתה תהיה חיובית, כי משרד האנרגיה לא יוכל להקים לבדו את המתקן.

יעקב זיאק אמיר (המערך):
אולי היא תפתור את הבעיה בעזרת היושב-ראש החדש שלה.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
אולי, בעניין תעלת הימים לא השתנה דבר מאז נערכו הבדיקות. להיפך, ירידת מחירי הדלק מקטינה עוד ועוד את הכדאיות של פרויקט תעלת הימים אם במלואו ואם בחלקו. התוכנית היא תוכנית מגירה. אני מעריך שאין סיכוי סביר שעד סוף המאה הזאת תהיה התוכנית הזאת כדאית מבחינה כלכלית.

עוזי לנדאו (הליכוד):

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
פמ"א זה כלכלי בשרפה ישירה, חבר הכנסת לנדאו. אני מצטער שאני מאכזב אבל זאת עובדה.

3277, 3469. תקלה באספקת החשמל

חבר הכנסת ד' מגן שאל את שר האנרגיה והתשתית ביום ד' בסיוון התשמ"ז (4 ביוני 1987):

ב־19 במאי 1987 היו תקלות רבות באספקת החשמל והן גרמו לנזקים ולסבל. נודע, כי מקור התקלה הוא כתחנת "מאור דוד" שבחדרה.

הנני מבקש לדעת:

1. מה היו הגורמים לתקלה?

2. האם לא היה אפשר למנוע את התקלה מראש?

3. מה הם הלקחים הנובעים מהתקלה?

חבר הכנסת ד' מגן שאל את שר האנרגיה והתשתית ביום י"ט בתמוז התשמ"ז (16 ביולי 1987):

בדוח שהגיש לך בימים אלו פרופסור אלכסנדרוביץ נאמר, כי התקלה שאירעה ב־13 במאי 1987 במערכת החשמל הארצית נבעה ממחדל — אי-מילוי המלצות מקצועיות שגובשו לפני כארבע שנים.

הנני מבקש לדעת:

1. מדוע לא מילאה חברת החשמל אחר ההמלצות שהוגשו לה ב־1983?

2. כיצד נקבע בדוח שהיקף הנזק (בגין התקלה האחרונה) עומד על 2 מיליוני דולר?

תשובת שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. המסקנה התמציתית של דוח הבדיקה שהגיש לי פרופסור אלכסנדרוביץ היתה: "מערכת ההספק הארצית עמדה במבחן הקשה ולא התמוטטה. על-ידי נקיטת צעדים מתאימים ניתן היה למנוע העמדה במבחן זה".

2. דוח הבדיקה שהגיש לי פרופסור אלכסנדרוביץ הצביע על כך, שיושמו רוב ההמלצות של הוועדה בראשותו, שבדקה

היו"ר מ' כהן אבידב:

נאחל לו בריאות מכאן.

3575. תביעות דייגי עכו לתחנת דלק
ולנקודת חשמל

חבר הכנסת ת' יואד שאל את שר האנרגיה והתשתית ביום י"א באב התשמ"ז (6 באוגוסט 1987):

דייגי עכו פנו למשרד האנרגיה והתשתית בבקשה להקים תחנת דלק בנמל שתספק דלק לסירות הדייגים; כן תבעו הדייגים להתקין נקודת חשמל 3 פוזת כשטח הנמל, שתשמש אותם בזמן תיקוני הסירות.

ברצוני לשאול:

1. האם נבדקו פניותיהם של דייגי עכו?

2. מרוע טרם נענו תביעותיהם להקמת תחנת דלק ולהתקנת נקודת חשמל בנמל?

3. האם מוכן השר להיענות לתביעותיהם ולפעול למימושן?

תשובת שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

א. חיבור נקודות חשמל בנמל עכו:

1. לא התקבלה במשרד האנרגיה כל פנייה מצד דייגי עכו לחיבור נקודת חשמל. גם בחברת החשמל, שהיא הגוף האמור לטפל בפניות כאלה, לא התקבלה פנייה כזו.

3. מחוז הצפון של חברת החשמל לישראל יטפל בבקשה להתקין נקודת חשמל בנמל לפי כללי האספקה, אחרי שתתקבל בקשה זו במשרדי החברה.

ב. הקמת תחנת דלק בנמל הדייגים בעכו:

1. משרד האנרגיה אינו מעניק זיכיונות או רישיונות להקמת תחנות דלק. תחנות דלק מוקמות לפי שיקולים מסחריים של היוזמים.

3. לשם הקמת תחנת דלק יש צורך לקבל רישיון בנייה ורישיון הפעלה, ובעניין זה יש לפנות לעיריית עכו.

3746. פיתוח מפעלים במפרץ חיפה

חבר הכנסת ש' וייס שאל את שר האנרגיה והתשתית ביום כ"ז בחשוון התשמ"ח (19 בנובמבר 1987):

בעבר פורסמו תוכניות בדבר פיתוח מפעלים עתידית אנרגיה במפרץ חיפה, דובר בעיקר על בניית תחנת כוח חדשה בחיפה והרחבת המפעלים הפטרוכימיים.

ברצוני לשאול:

1. באיזה שלב של תכנון נמצאים מפעלים אלה?

2. מתי צפוי ביצוען של התוכניות ובאיזה קצב?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

1. א. ההחלטה על מיקום תחנת הכוח הבאה בהספק של 1,100 מגוואט מצויה על שלולחנה של הוועדה לנושאים תכנוניים שליר המועצה הארצית לתכנון ולבנייה. חברת החשמל ממשיכה בתכנון כללי של האתר והמתקנים בהנחה שהמועצה הארצית לתכנון ולבנייה תאשר את הקמתה של התחנה בחיפה.

כ. עדיין לא הוחל בתכנון ההרחבה של התשלובת הפטרוכימית החדשה המשותפת לבתי-הזיקוק ולמפעלים הפטרוכימיים. זאת, מאחר שוועדת השרים לענייני כלכלה אומנם קיבלה ההחלטה המחייבת הקמת התשלובת, אולם אני חייב לומר בצער שיש ויכוח בין השרים מה נוסח ההחלטה שנתקבל. אני מקווה שהוויכוח הזה יסתיים מחר, ואם בסיומו יתקבל הנוסח של שר התעשייה ושל, יש להניח שאפשר יהיה לגשת לביצוע התוכנית.

2. א. הפעלה הדרגתית של תחנת הכוח הבאה צפורה בשנים 1996 עד 1998.

ב. כוונתי לעשות כדי שהקמת מפעל הפוליפרופילן תתחיל בתחילת 1988, וכאמור, אני מקווה שמחר תתקבל תשובה. אשמח לערוך את חבר הכנסת שבת וייס אישית על תוצאות הביורו עם שר האוצר מחר.

היו"ר מ' כהן אבידב:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת שבת וייס.

שבת וייס (המערך):

אדוני השר, פשטו שמעונות שבשל שיטת הכוונה עלול להיפגע אחד המפעלים — התשלובת או חברת החשמל. אתה מינית במשרדך יועצת מדינית וגם קשרת קשרים עם ד"ר אורי מרינוב, עד כמה שאני יודע, אתה מקפיד מאוד שלא יהיה ויהום אוריר. שאלתי: מרוע, למרות הנוכחה הזאת, עולה מחדש הנושא הזה, העלול לשבש את התוכנית הזאת, שהיא חיונית כל כך לחיפה?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

חבר הכנסת שבת וייס, אני משוכנע שאתה כפי ממני בבעיות המינהל הציבורי, שבו לא תמיד יודעת יד אחת מה עושה היד האחרת. אומנם הגענו לסיכום חיוכי בקשר לבעיות זיהום האוויר, והכוונה היא להביא לכך שחיפה תהיה נקייה על-פי התקנים שיקבעו האנשים המופקדים על איכות הסביבה. אכן, בזמן הקרוב, בעוד שבוע-שבועיים, נתקצב ממשק האנרגיה 1.5 מיליון דולר להקמת תחנות ניטור. משרד ומשרד התחבורה הצליחו להעלות את טיבו של חיזור מזג האוויר כדי למנוע גלישה או חריגה מן התקן, והכול במסגרת תוכנית-אב.

לצד, ועדת התכנון המחוזית אינה מתואמת עם המערכת הנמצאת במשרד הפנים; שבראשה עומד ד"ר מרינוב. אני עומד להיפגש בימים הקרובים עם יושב-ראש ועדת התכנון כדי לנסות להגיע לכלל תיאום, כי חבל-היה שהכוונה הזאת תהפוך לבזוזה את כל כוונות הפיתוח במרחב חיפה.

3747. הסכמי מסחר בין בתי-הזיקוק

לחברות נפט זרות

חבר הכנסת ע' לגדא שאל את שר האנרגיה והתשתית ביום כ"ז בחשוון התשמ"ח (19 בנובמבר 1987):

מתצהיר לבית-המשפט עולה ("מעריב", 3 בנובמבר 1987), כי היו הסכמי מסחר בין בתי-הזיקוק (בז"ן) וחברת הנפט BULK OIL, שתוארו כ"חשאיים ברמה עליונה" עד כי רק "פקיד אחד או שניים של בז"ן" ידעו את כל פרטיהם.

חברות גדולות בישראל מאשימות את בז"ן בגביית מחיר מופרז בעבור זיקוק הנפט שלהן ובהעלמת חלק מהחזוקים היקרים השייכים להן. המחיר הגבוה שנגבה מהן מאפשר לבז"ן להציע מחיר זול, הנשמר כסוד בעסקאות זיקוק שבינו לבין חברות נפט מחוץ-לארץ, וכן להרוויח ממכירת תזקיקים השייכים לחברות הדלק לגורמים בחוץ-לארץ.

ברצוני לשאול:

1. האם ידועים למינהל הדלק ולמשרד האנרגיה כל הפרטים של הסכמי הזיקוק בין ב"ן לבין BULK OIL?
2. האם נכונה טענת חברות הדלק, שהתעריפים למוצרים המופקים בעבור BULK OIL אכן נמוכים מהמחירים שהן משלמות בעבור ההיפכים שלהן?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

1. כן. מינהל הדלק אישר את הסכמי הזיקוק בין בתי-הזיקוק ובין BULK OIL.

2. אני מניח שכונת חבר הכנסת הנכבד היא, אם דמי הזיקוק בנין עסקות הזיקוק עם BULK OIL נמוכים מדמי הזיקוק לחברות הדלק. החל מ-1 בינואר 1985, כלומר חודשים מספר אחרי כניסתי לתפקיד, נחתם הסכם זיקוק שעל-פיו פועל בית-הזיקוק בכל עסקאותיו כקבלן של המשק. הסכם הזיקוק בין הממשלה לבין בית-הזיקוק מגדיר תפוקות של מוצרים לכל סוג של נפט גולמי מזוקק, צריכה עצמית ודמי זיקוק. כל פעולות הזיקוק, יהא מקור הנפט הגולמי אשר יהא, מוסדרות על-פי הסכם זה. באישור מינהל הדלק מבצע בית-הזיקוק עסקות זיקוק ליצוא בעבור BULK OIL. כל ההכנסות מעסקות אלה בניכור הוצאות המוכרות על-פי ההסכם, מועברות למינהל הדלק. קרי להכנסות אוצר המדינה. ההוצאות של בית-הזיקוק על עסקות זיקוק ליצוא הן שלוליות, ואילו ההכנסות מזיקוק נקבעות כמשאומות בין בתי-הזיקוק לבין BULK OIL באישור מינהל הדלק. לחברות הדלק אין מה לטעון על הסדר זה. מאחר שבכל מקרה כל הוצאות הזיקוק של הנפט הגולמי שהן מייבאות למשק מוחזרות להן במלואן.

היו"ר מ' כהן אבידב:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת עוזי לנדאו.

עוזי לנדאו (הליכוד):

חברות הדלק מרגישות בלתי בטוחות בשל המצב הכללי, כי התחושה שלהן היא שמינהל הדלק שבוי בעצם בידי חברת בתי-הזיקוק בחיפה. על כן, נוכח הרפורמה המוצעת כרגע בשוק הדלק, עלול להיווצר מצב שעל-פיו, על-פי ההסכמים לצורך ההיפכים, ישלמו חברות הדלק לבתי-הזיקוק מחירים גבוהים יותר מאלה שישלמו חברות זרות, משום שעתה יתממו בתי-הזיקוק ישירות על הסכמים עם חברות אלה, כפי שאמר כבוד השר. ייווצר מצב שבתי-הזיקוק ייהנו מיתרון עצום, שבו המתחרות שלהן, חברות הדלק, מסבסדות בעצם את מחירי הפרויקטים של חברת בתי-הזיקוק עם גופים זרים.

אם כן, מי במשרד האנרגיה ימנע את ההשתלטות ההדרגתית של בתי-הזיקוק על משק יכור הדלק כולו? וכשלב שני, מי ימנע את בתי-הזיקוק מהשתלטות על שוק שיווק הדלק בתוך מדינת ישראל אחרי שהוא עובר את שער הבזין?

ד. הרפואה המשפחתית כמנוף לחיסול משבר הרפואה *

היו"ר מ' כהן אבידב:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא: הרפואה המשפחתית כמנוף לחיסול משבר הרפואה. חבר הכנסת דב כץ מאיר יפתח את הדיון. בבקשה.

דב כץ-מאיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, גברתי שרת הכריאות, חברי הכנסת,

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

קודם כול, אני קובע לאמור: הוצע לחברות הדלק שההיפכים ודמי הזיקוק במסגרת המקטע החופשי בביצוע הרפורמה ייקבעו על-ידי גוף בין-לאומי לפי קריטריונים ותקנים בין-לאומיים מקובלים.

שנית, לגבי המקטע החוזי — — —

עוזי לנדאו (הליכוד):

אז מה? — — —

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

אם חברות הדלק — ואגב, זה מקובל עליהן — יקבלו מחיר המושווה לקריטריון אובייקטיבי בין-לאומי על-ידי גוף נייטרלי, לא תהיה להן למעשה טענה כלשהי. הן מקבלות היפכים מהחבית ודמי זיקוק במחירים תחרותיים, על בסיס הנתונים של היעילים שבבתי-הזיקוק בעולם.

עוזי לנדאו (הליכוד):

זה כתנאי שאין רפורמה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

זה לא דרישה.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

הדבר השני, לחברות הדלק מותר לזקק או לייבא מוצרים כראות עיניהן לפי כדאיות כלכלית.

נקודה שלישית, כל כוונת הרפורמה היא להביא לתחרות ולהולדה. אין כוונה ואין אפשרות שבתי-הזיקוק ישלטו על השיווק. מפני שאוסרים עליהם לשווק בתחנת הכניסה ולצרכנים. מותר יהיה להם לשווק לצרכנים גדולים, והם חמישה בלבד.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אם יקרה — — —

היו"ר מ' כהן אבידב:

ביקשתי שלא לנהל דרישה. ביקשתין בצורה עדינה. אני מבקש לא לנהל דרישה.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

חבר הכנסת עוזי לנדאו, בתי-הזיקוק הם חברה ממשלתית. כינתיים אני נמצא בדיונים עם משרד האוצר כדי למסור את החברה לידיים פרטיות. אין כוונה, ואני לא חושב שתיתכן סיטואציה כלשהי שבה יאפשר מישהו לבתי-הזיקוק לזכוש את חברות הדלק או להשתלט עליהן. כינתיים יכול להיות מצב הפוך. אשמח מאוד אם נקיים שיחה בנושא זה. הזמנתי לשיחה כארבע עיניים והיא לא יצאה לפועל. אעמוד ברצון לרשותך כדי לדבר בהרחבה על הנושא הזה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

תודה לשר האנרגיה והתשתית. תמו השאלות.

בראשית דברי הרשו נא לי לקבל בשמחה את הנציגות הנכבדה של עשרות רופאי המשפחה ורופאים אחרים אשר התכנסו וכוונו לכנסת ישראל מכל רחבי הארץ כדי להיות נוכחים בעת הדיון המיוחד שאנו עורכים כאן היום על רפואת המשפחה. כתום הדיון נוכל, אנחנו, חברי הכנסת, לפגוש אישית את הרופאים הללו בקבלת פנים שהכנסת ומשרד הכריאות עורכים להם בטרקלין.

ממשפחה, שהיא חלק מקהילה, ייתכן שחלק גדול מהצד הפסיכוסומטי של מחלתו, או התנאים המיוחדים שבהם הוא חי ומתפקד או אינו מתפקד, במסגרת משפחתו וקהילתו, הם הם הגורם לכיטוי האקוטי במצב בריאותו, שהביאו אותו לבית-החולים.

המעבר, בעיקר של דור הרופאים המומחים הצעירים, לטיפול במחלה ולא בחולה הוא הרוחף סטודנטים כה רבים להתמחויות גדולות והולכות בשטחים ספציפיים וצרים, עובדה המעמיקה את הניכור בין הרופא לבין החולה והופכת את הרפואה למנותקת וקרה, כאשר הרגש הוא כתוצאות הסטטיסטיות וכייעול הטכניקות, כמו למשל בתמונה המהירה — דווקא מבית-החולים לעניים במוסקבה — המראה עשרות חולים שוכבים על פלטפורמה מסתובבת הרופאים מבצעים בהם ניתוחים על-פי שיטת הסרט הנע.

התוצאה הישראלית המיידית של מצב זה היא חסימת דרכי הקידום של רופאים צעירים ומוכשרים במערכת האשפוז וירידתם של רבים מהם מצד אחד, וצמיחתה של "הרפואה השחורה" המשחיתה כל חלקה טובה מהצד השני.

כשאני אומר "רפואה שחורה", אניני מתכוון, חלילה, לפרקטיקה פרטית, שהיא רצויה ומקובלת, אלא לניצול של הלחץ, התור והצפיפות במערכת האשפוז הציבורית לקידום לא-מוצדק של חולים הממתינים בתור לניתוח; לגביית חשלושים מיוחדים מותרת ההבטחה שרופא בכיר ולא מתלמד יבצע את הניתוח; לשימוש במחקנים, במכשירים וכציוד של בית-החולים הציבורי לשם עריכת ניתוח או טיפול פרטי; לניצול התור הארוך של ממתינים לניתוחים לשם הפניית חולים המטופלים על-ידי אותו רופא לניתוח פרטי ויקר בבית-חולים פרטי. חלק מן החשלושים המגיעים בדרך זו לידי הרופאים הופכים גם לעבירה פלילית, כיוון שלא משולם עליהם מס. מה שאין כן, כאשר הרופא פותח לעצמו קליניקה, משקיע במספרו בצידה ומנהל כרטסת מסודרת המדרושת על חוליו ותקבוליו.

את כל הרעה הזאת לא יפתרו הסדרים פליאטיביים כמו תשלום לרופא או תשלום בעד יום אשפוז או טיפול. זהו טיפול בפורנוקל אבל לא בפורנוקלחה, שהיא המבנה המעוות של מערכת הרפואה בישראל. על מדינת ישראל לערוך בדיקת מבני ולהפסיק את ההפרדה הקיימת היום בין רפואה מונעת, המרוכזת כמעט כולה בידי משרד הבריאות, ובין הרפואה הקורטיבית, המרוכזת כמעט כולה בידי קופות-החולים, ובין מערכת האשפוז, המחולקת כמעט שווה בשווה בין משרד הבריאות לבין בתי-חולים לא-ממשלתיים.

במרכזה של מהפכה זו חייב לעמוד רופא המשפחה, שהוא הוא יחיד האחראי הבלעדי, לאורך תקופת תפקודו בקהילה מסוימת, למשפחה המטופלת, כל עוד ממשיכה משפחה זו להתגורר באותה קהילה. העברת דגל האחריות הרפואית חייבת להיות תמיד מרופא משפחה אחד לרעהו — בין שהרופאים מתחלפים בתוך הקהילה ובין שהמשפחה עוברת להתגורר במקום אחר.

זאת היא מהפכה ארגונית ומקצועית מרחיקה לכת, המחייבת אותנו להכשיר רופא כללי המסוגל להתמודד מבחינה מקצועית בעת ובעונה אחת עם התמחויות הקשורות ברפואת ילדים, נשים וגרינולוגיה, ולטפל בה בעת גם בכלל האוכלוסייה הנגזרת לאחריה — זו החולה ופונה אליו וזו הבריאה, שהוא פונה אליה בנושאים של חינוך לבריאות, מניעה, ביקורת שגרתית ומעקב.

העובדה שאנשי מקצוע חשובים אלה טרחו וכאו לבאן מעידה על החשיבות שמייחסים לדבריה של הכנסת באחת הסוגיות הקריטיות של מבנה הרפואה בישראל.

הנה, לפני זמן לא רב התבשרנו, כי נמצאה, סוף סוף, הנוסחה הגואלת להעסקתם הנוספת של רופאי קופת-חולים בניתוחים בשעות אחרי-הצהריים והערב, אולם, עתה יש לצפות, לצערנו, שנוסחה מחודשת של עיצומים והפרעות בתפקוד תפקוד את בתי-החולים הממשלתיים שעדיין לא הנהיגו הסדר תשלומים בעד ניתוחים כאלה. האחריות בבתי-החולים עומדת עתה בפני שורה חדשה של עיצומים בתי-החולים, לא יועילו כל התקציבים שנפנה אליהם, ובעוד הנתגנן להנהיג שכר עבודה מקוצר, והוא הדין בעובדי הרנטגן.

אם נגדוך מיפוי של הסכסוכים במערכת הבריאות כעשר השנים האחרונות, ניווכח כי רובם ככולם מקורם ומקומם בסקטור האשפוז, וזאת אף שבעשור שנים זה עלה חלקו של האשפוז בתקציב הבריאות הלאומי מ-34% ל-42%, דהיינו גידול של 23%. אם לא נעצור את תהליך הריכוזיות סביב בתי-החולים, לא יועילו כל התקציבים שנפנה אליהם, ובעוד זמן קצר נצטרך לבנות בית-חולים בכל שכונה וככל פרבר.

לכן, בלי להיכנס לשאלת הבוכה, או הכפילויות, ורבים מאתנו מצביעים עליה, בגלל אי-ניצול ציוד יקר בחודרי ניתוחים בשעות אחרי-הצהריים והלילה, אנו צריכים וחייבים לשאול שאלה מקדמית: האומנם דרוש היקף עצום כל כך של בדיקות וטיפולים שגרתיים שחולים מקבלים בבתי-החולים וכמרפאות החוץ שלהם? זאת ועוד, הצומנם חייבת הביורגריה הרפואית של כל אדם בישראל להתחיל מחדש, כאילו נולד היום, מרגע כניסתו לבית-החולים? והאם חייבת ביוגרפיה זו, על כל בדיקותיה וטיפוליה, להתחיל כל פעם מחדש כאשר הוא עובר, מסיבות שונות, מבית-חולים לבית-חולים?

הווי אומר, חברי הכנסת, שההתרכזות סביב בית-החולים, כפי שהתפתחה בישראל בדור האחרון, העמידה את פירמידת הרפואה שלנו על ראשה: הצטמקת הולכת וגדלה של הרפואה המונעת ושל הטיפול הרפואי הראשוני במסגרת המשפחה והמרפאה השכונתית וגידול חסר תקדים של מערכת האשפוז על מרפאות החוץ שלה, מרפאות שולחות עוד ועוד זרועות לתוך הקהילות רבות כדי להכטיח את זרועות החולים אל בתי-החולים מעל לראשה. של מערכת הרפואה הראשונית, המשפחתית והקהילתית.

ברבות השנים החמסד התהליך ואף קיבל מסגרת תקציבית המעודדת אותו, היינו, תקציב לכל בית-חולים לפי מספר ימי האשפוז והטיפולים שהוא מבצע. לכן, הייפלא כי הרופא המומחה הרופא כל הפניה אליו ליעוץ, על-ידי רופא המשפחה, לטיפול החוץ בזכות עצמו, כשהוא מקבל את החולה מרופא המשפחה שלו, וכל בית-חולים המקבל חולה לטיפול מקצועי מנסה להפוך את רופא בית-החולים לרופא המשפחה של החולה בלי להחזירו לטיפול הרפואי המשפחתי והקהילתי?

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מההתרכזות סביב בית-החולים נובעות כמה רעות נוספות. החמורה שבהן היא אובדן הגישה האנושית לחולה. בכך אניני רוצה לומר, חלילה, שרופאי בתי-החולים אינם מסורים, אנושיים ונהדרים בטיפולים כחולה. ההיפך הוא הנכון. אנו חוזרים ופוגשים בגילויים נפלאים של מסירות במערכת האשפוז, אך מה שנפגע הוא הראייה הכללית את החולה כאדם, ככאיש אנוש שלם, והפכתו למקרה, תוך כדי התרכזות בבעיה הספציפית שבגניה הוא הגיע לבית-החולים. אבל החולה הוא אדם שלם וחלק

לדלג מעל פני רופא המשפחה אם הוא אינו עונה על ציפיותיהם הרפואיות.

גברתי שרת הבריות, הדין הנערך היום בכנסת נועד למקד את חשומת הלב הלאומית לרפואת המשפחה ולהצביע עליה כעל מכשיר שיכול לעזור למערכת הבריות שלנו להיחלץ ממשבריה הפנימיים. רק אם תוכיח מערכת הבריות שהיא מסיקה את המסקנות הנכונות ממצבה הקשה, היא תהיה מסוגלת לגייס גם עזרה נוספת של המשק הלאומי למימון צרכיה.

אני חוזר ומודה לכל הרופאים שטרחו ובאו לכאן, ואני מקווה כי דיון מעמיק ויסודי בנושא אכן יעזור לקדם את הרפואה הישראלית — הנחשבת לאחת הטובות בעולם — לרמה גבוהה עוד יותר של תפקוד אנושי, מקצועי, חברתי וגם אפשרי מבחינה כספית ותקציבית.

לא אוכל לסיים את דברי הפתיחה שלי לדיון חשוב זה בלי להעלות ולציין את תרומתה הייחודית של קופת-חולים הכללית לקידום רעיון הרפואה המשפחתית בישראל. בהיותה אמונה על הגשת שירותים רפואיים בכל רחבי הארץ, ממטולה ועד אילת, ובהשתדלותה להעניק רמה שווה של שירותים רפואיים לכלל האוכלוסייה, בלא הבדל ריחוק גיאוגרפי או פער חברתי וכלכלי, עמדה קופת-חולים על החשיבות הנודעת לרופא המשפחה וקידמה נושא זה באזורים רבים בארץ, ובעיקר כנגד, ספקותם ובהנחיותם של בית-הספר לרפואה ובית-החולים בבית הנגב. מאז הפך נושא זה של רפואת המשפחה לנחלת רופאים רבים ומוסדות רפואיים ולימודיים מגוונים, ומטרת הדיון הנפתח כאן היום היא להעלותו על דרך המלך. תודה.

היו"ר מ' כהן אבידב:

תודה לחבר הכנסת דב כ"מאיר. רשות הדיבור לשרת הבריות — אם היא רוצה להשתתף בדיון.

שרת הבריות ש' ארבל-אלמולזני:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ידידי הרופאים, אורחני היום בכנסת, ראשית ברצוני לכרך את חבר הכנסת דב כ"מאיר על יוזמתו הברוכה להעלות נושא זה לדיון בכנסת ולהביא עליידי כך להגברת המודעות לרפואת המשפחה, להעלאת יוקרה ולהאדרת כוחה.

אני שמחה שניתנה לי ההזדמנות לכרך בשם משרד הבריות את רופאי המשפחה כולם, ובמיוחד את אלה שבאו למשכן הכנסת. העובדה שהדיון מתקיים כאן מעידה על החשיבות הגדולה שרואים היום החברה ומערכת הבריות במדינת ישראל, וחברי הכנסת במיוחד, ברפואת המשפחה.

זכות מיוחדת היא לי לכרך במעמד זה את קופת-החולים הכללית, שהשכיחה לראות מראש את הצורך ברופאי משפחה ודאגה במשך שנים לפיתוח תוכניות הכשרה והשתלמות כדי להביא לשינוי אמיתי במרפאות הקהילה ולשיפור רמת השירות והטיפול הרפואי הניתנים במסגרת הרפואה הראשונית.

היום משרתים כ-700 רופאי משפחה במערכת הבריות, וזאת בכל הרמות, החל מהמתמחה בשנה הראשונה ועד הפרופסור המומחה ברפואת המשפחה. גם בתי-הספר לרפואה, במיוחד בתי-הספר לרפואה בכ"ר-שב, הכירו בחשיבות הגדולה של רפואת המשפחה. הם הפכו מקצוע זה לחלק בלתי נפרד של תוכנית הלימודים ודאגו לטיפול סגל הוראה בכיר במסגרת בתי-הספר לרפואה, אשר מכשיר ומכוון את דרכו של הרופא הצעיר למסלול התמחות חשוב זה.

בצורה כזאת נבטיח נגישות מקצועית מוסמכת ומונעת אל המשפחה הישראלית גם בנושאים חברתיים ומשפחתיים הגורמים לחלק גדול מאוד של המחלות, כגון התאכזרות לילדים, הכאת נשים, אלכוהוליזם, עישון, סמים, תזונה נכונה, חגוג המשפחה, תנאי מגורים מתאימים, תברואה ואיכות הסביבה.

אולם, מעל לכול, בדרך זו נעמיד מחדש את פירמידת הרפואה הישראלית על בסיסה הרחב והנכון, כאשר כל המידע על המשפחה והקהילה, כל הבדיקות, החיסונים, המחלות הטיפוליים יהיו מרוכזים במקום אחד, וכל טיפול או בדיקה נוספת חייבים לנוכח ממאגר המידע שכבר נצבר ומצוי בידי רופא המשפחה, ולא יתחילו בכל פעם מן ההתחלה. כך יהיה זה רופא המשפחה אשר ישלח את החולה שלו ליעוץ מקצועי, או להתערבות ולטיפול של רופא מומחה במרפאה מחוזית או בבית-חולים, והוא אשר יקבל בתורה את החולה ויחליט על המשך הטיפול בו. במלים אחרות, חיינו הרפואיים של האזרח הישראלי ייסובו מכאן ואילך סביב מרפאתו של רופא המשפחה שלו, ולא סביב בתי-חולים, מרפאות חוץ ורופאים מקצועיים שאיש לא שלחו אליהם.

ביחסים שבין הרופא לבין המטופל, צריך האחרון רק להגדיר את הבעיה הלווחצת עליו או מפריעה לו בלי להגדיר את זהות אלה שצריכים לטפל בו מקצועית, דבר שלא קורה בימינו כאשר כל אדם מחליט למעשה מה כואב לו ומחליט בעצמו לאיזה רופא לפנות כדי לקבל טיפול. את ההחלטה הזאת צריך להותיר בידי רופא המשפחה, שכן רופא המשפחה מקבל על עצמו לטפל בפציינטים שלו כשהם חולים או כשיש להם בעיה ולא כבעיות או במחלות העומדות בפני עצמן ובמנותק מהאכסנאי שלהן, היינו האדם.

גישתו של רופא המשפחה לעבודה מתבססת על טיפול באוכלוסיית הסיכון הנמצאת בתחום אחריותו — היינו, לגביו הפציינט שעדיין לא עבר בדיקה של לחץ דם חשוב לא פחות מהפציינט שכבר עבר בדיקה כזאת.

רופא המשפחה מאומן ומתורגל כדי לגייס את כל המקורות של הקהילה לתועלתם של הפציינטים שלו. נקודה זו חשובה במיוחד לגבי הטיפול הקהילתי בחולים כרוניים, הן מן הבחינה הגופנית והן מן הבחינה הרוחנית. שכן עלות אחזקתו של חולה כרוני שנשאר בקהילה ומטופל עליידי המערכת הקהילתית קטנה בהרבה מעלות אחזקתו במוסדות לחולים כרוניים.

רופא המשפחה יהפוך בדרך זו לנציג וללוחם להבטחת בריאותם של מטופליו גם במוסדות הקהילתיים והחורג-קהילתיים, כגון בתי-ספר, מועדוני נוער ובתי-חרושת, וכן בכל הנוגע לתהליך ולסדרי התקבלותם לטיפולים מיוחדים הן בבתי-חולים או במרפאות מקצועיות והן אצל רופאים מומחים. הוא יסדיר להם את התור, יקבע את סוג הטיפול המקצועי שניתן להם, יפקח על תהליך הענקתו של הטיפול הזה וכן יהיה אחראי למעקב לאחר השלמת הטיפול.

על ההווה הכספית ועל ההישג המוסרי והערכי שתתרום דרך זו לרפואה הישראלית כבר הרחבתי את הדיבור בתחילת דברי. עתה ברצוני להצביע על הצורך הדחוף בפריסתה של רשת כזאת של רפואת המשפחה על פני כל הארץ. לצורך זה יש להעלות את התמיכה וההכשרה של רופא המשפחה לראש סולם החשיבות ברפואה הישראלית. עובדה זו תעזור למשוך כוחות צעירים ומבטיחים לענף זה של הרפואה. שכן, בחברה קומפקטית ואינטימית כמו חברתנו מוצאים רבים את הדרך

המסוגל לעשות אינטגרציה של כל המידע הרפואי ולבנות גישה טיפולית המתאימה לא רק לדיאגנוזה המופשטת אלא גם לאדם החולה.

במים אלה של מאבק על תקציב מערכת הבריאות אנו מכירים בכוחה של רפואת המשפחה לתרום לחיסכון וליעילות. הרפואה האשפוזית-הטכנולוגית צורכת תקציבי ענק, והם הולכים ותופחים משנה לשנה. רמת הציפיות של האזרח גם היא מרקיעה שחקים. רופאי המשפחה יש בכוחם ובמימוןם להביא לפתרון בעיות החולה כבר כרמה של הרפואה הראשונית, או למנוע את התמרת המחלה ואף אשפוז מיותר.

דין חשוב זה, המתקיים היום במליאת הכנסת, בנושא רפואת המשפחה כמנוף לחיסול משבר הרפואה, נקלע מבחינת העיתוי לעונת דיוני התקציב. ודאי קראתם ושמתם על הכוונות להטיל אגרה על כל ביקור אצל רופא המשפחה. הייתי מציעה למציעי ההצעה לשוחח עם רופאי המשפחה, להחזיקם בסוגיה החשובה הזאת ובהשלכות החברתיות שלה כטרם יבואו עם הצעות אלה, אשר לפי מיטב הבנתי תכליתן לפגוע במגמה חיובית זו של פיתוח רפואת המשפחה לטובת בריאות הציבור ולחיסכון כלכלי רב על-ידי מניעת מחלות או איתורן המוקדם.

אני מבקשת לציין, כי בסוגיה זו קיימים חילוקי דעות אידיאולוגיים מהותיים. אני דוגלת בערכים שעליהם מושחת מערך הבריאות כבר מתקופת היישוב. מערך זה נבנה על בסיס של עזרה הדדית, הקובע שכל אדם ישלם על-פי יכולתו ויקבל שירותי בריאות על-פי צרכיו. והנה, באים עתה "חדשנים" ומציעים להטיל תשלומים ישירים על החולים כתנאי לקבלת טיפול אצל הרופא. איפה נשמע כדבר הזה במדינה המתיימרת להיות שוויונית? מי ייתן את הדין ולפני מי ייתן הדין כאשר יהיה חולה מנוע מלגשת לרופא בגלל חסרון כס? לעניין אותו תשלום אומלל המוצע על-ידי האוצר — לכאורה, מה הם 4 שקלים, אבל יש מי שגם 4 שקלים אינם מצויים בכיסם.

מעבר לכך, איזה דין ואיזה צדק הוא לבוא ולדרוש תשלום מאדם אשר שילם כל ימי חייו דמי ביטוח רפואי — ואולי גם לא. ביקר שנים אצל הרופא ובמרפאה — דווקא כאשר הוא נזקק לטיפול? מדוע? האם רוצים לפגוע בכל ההישגים החברתיים שהושגו בעמל של 40 שנות קיום המדינה? אינני חושבת כך. אפילו קיימת מצוקה תקציבית, אין זה אחראי לבוא ולשבור את העקרונות שעליהם נבנתה הרפואה הציבורית, אשר הבטיחה גם את חוסנה של החברה הישראלית.

הצענו לאוצר הצעות חלופיות לפתרון בעיית התקציב. למשל, להעלות את תקרת מס הכנסה מ-48% ל-50%. בשנה שעברה חילקו כמיליארד שקל לשני העשיונים העליונים.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

גברתי השרה, למה הסכמתם קודם לכן להוריד את מס הכנסה?

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמולזלינו:

חברת הכנסת חייקה גרוסמן, זכור לך וידוע לך שהצבעתי נגד תקציב הממשלה. לא תמכתי בתקציב, הצבעתי נגדו.

בני שליטא (הליכוד):

שתיכן את נפשותיכן הצלתן.

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמולזלינו:

זה לא עניין של הצלת נפשות, זה עניין של ראיית התמונה

רפואת המשפחה הוכרה בארץ בשנות ה-70 כמקצוע של מומחיות בשדה הרפואה. באותה עת קיבלה על עצמה קופת-חולים הכללית של ההסתדרות בהנהגתו של פרופסור חיים ורנן. שהגה את הרעיון ורחף למימושו — ועל כך יבורך — את המשימה להכשיר מתמחים בשטח זה כדי לשלם כמתמחים וכמומחים במרפאות הקהילתיות. המטרה שהציבה לעצמה קופת-חולים הייתה לשפר באמצעות רפואת המשפחה את רמת השירות הרפואי הניתן במרפאות לתועלת הציבור ולהקלת העומס המוטל על בתי-החולים ברחבי הארץ.

למרות הקשיים הרבים שליוו את ראשית העשייה, הניבו המאמצים פרי. כיום משרתים במערכת קופת-חולים בלבד יותר מ-350 רופאים. שעשו התמחויות על-פי קריטריונים שנקבעו על-ידי המועצה המדעית של ההסתדרות הרפואית בישראל. הם עובדים במרפאות הקהילתיות ברחבי הארץ — והמרפאות הללו פזורות בצפון ובדרום, ביישובים המרוחקים וכישובי הספר. הם מגישים שירות רפואי לאוכלוסייה באזורים הנידחים, בערי הפיתוח, ולאחרונה עולה מספרם גם במרפאות הערים הגדולות. עליהם יש להוסיף גם 162 רופאים, העושים עתה את התמחותם במסגרת קופת-חולים ועדיין לא סיימו שלוש שנים ראשונות של התמחות.

בשלבי ההתארגנות הראשונים של התוכנית היו רוב הרופאים שנקלטו במערכת עולים חדשים, שהגיעו מרחבי העולם. או ישראלים בוגרי בתי-ספר לרפואה בחוץ-לארץ. אני שמחה לציין שכיום, כ-70% מן המועמדים המתקבלים לתוכנית התמחות הם בוגרי ארבעת בתי-הספר לרפואה בארץ.

אורה נמיר (המערך):

מהרופאים החדשים שמתקבלים?

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמולזלינו:

כ-70% מאלה המתקבלים היום להתמחות הם בוגרי ארבעת בתי-הספר לרפואה בישראל, ויש ביקוש גדול היוצר גם תחרות רצינית. זוהי תופעה מרינה מאוד, והלואי שהרופאים הצעירים יפנו גם למקצועות אחרים. כי הרפואה זקוקה ובתי-החולים משוערים לכתורים הצעירים הללו.

חברי הכנסת, מי הוא רופא המשפחה? ובכן, אנחנו רואים את רופא המשפחה כאדם בעל גישה הומניטרית, אשר רכש ידע וכישורים מעמיקים כמקצוע הרפואה והוא אחראי לטיפול בחוליו. הוא מגיש עזרה ומקיים חקשורת עם החולה, מאבחן את מחלותיו, מסביר ומסלק חרדות מיותרות, ועוזר לו לעזור לעצמו ולהשתלב במסגרת החברתית שבה הוא חי. לעתים צריך רופא המשפחה לדעת יותר מיהו האדם שיש לו מחלה מאשר מהי המחלה שיש לאדם. לרופא המשפחה יש היתרון העצום, שהוא מלווה את החולה שנים רבות ונפגש עמו במצבי חולי וכריאות כאחד — כל זה בניגוד לראייה האפיוודית של "המומחה".

לרופא המשפחה יש כמה מאפיינים. הרופא זמין לחוליו בכל עת, ואין בינו לביןם מחסום כלכלי או ביורוקרטי. רופא המשפחה עובד בשיטה הכוללת, אשר פותחה על-ידי קופת-חולים הכללית, והיא מבאה בחשבון את מכלול הגורמים היכולים להשפיע על בריאות האדם. גישתו גמישה, מתאמת לחוליו, ואינה צמודה לפרוטוקולים. נוקשים. הוא עובד בשיתוף עם צוות, ולאחות העובדת עמו יש תפקיד חשוב במתן השירות. לבסוף, הוא שומר על קרן הרציפות ועוקב אחר חוליו בכל שלבי הפירמידה הרפואית. כך הוא מונע את תחושת הניתוק של החולה ונותן לו תחושה ברורה, שיש מי שאחראי לטיפול במחלתו. רופא המשפחה הוא הגורם היחיד

בכפסי תקציב המדינה. לצערי הרב, זה שנים מספר שאין מחדשים ציוד מתקציב המדינה. צריך לנצל את חדר הניתוח ואת המכשור הקיים. וצריך לעשות עבודה נוספת כדי לקצר את התורים. בהחלט כן. אבל, האם אתם חושבים שזה יעשה במטה קסם, כלי שהרופאים יקבלו תשלום נוסף תמורת עבודתם הנוספת? מה, הם יעשו את העבודה הזאת בגלל העיניים היפות של מישהו? אם נדרוש מהרופאים לעבוד אחר-הצהריים, צריך יהיה לשלם להם.

קריאה:

רק להם?

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמולזלי:

לא רק להם, אלא לכל הצוות שיעסוק בניתוחים. לא רק הרופאים ולא רק האחיות אלא כל הצוות שיעסוק בניתוחים יצטרך לקבל תמורה. הוא יעבוד שעות נוספות אחרי המשמרת הראשונה הרגילה. לכוא ולומר: עשו את הכול, אבל כלי תקציב, כלי כסף? דברים אלה לא יעשו במטה קסם. לכן אני מתפלאת על דיבורים מסוג זה.

חבר הכנסת דב בן-מאיר הזכיר את ההסכם שחתמה קופת-חולים עם רופאיה בקשר לקיצור התורים. כבר אומרים שלא יאשרו אותו, וכבר אומרים שלא ימנעו. ואתם חושבים שההסכם הזה של קופת-חולים עם רופאיה יחול רק על רופאי קופת-חולים? מישהו מעלה על דעתו דבר כזה? הסכם זה חייב לחול על כלל הרופאים ברפואה הציבורית. דין אחד לכולם; כמוכן, בשנייה המחויבים ובהתאמות אשר תידרשנה. אבל, האם מישהו מעלה על דעתו, שהסכם כזה או כזה יבוצע בבתי-החולים של קופת-חולים, ב"כילינסון", ולא יבוצע בבית-החולים "תל-השומר", ולא ב"איכילוב", ולא ב"רוטשילד" או ב"מכ"ם"? אני לא אתן את ידי לדבר כזה, בהחלט לא. אם אנתנו רצים למנוע תסיסה ללא צורך ולמנוע שיבושים וזעזועים מחודשים במערכת הבריאות, חייבים להימנע מכך. לרפואה המונעת צריך להיות כאן תפקיד. יש לפתוח במשא-ומתן עם רופאי המדינה על החלת ההסכם בתאומים המחויבים.

משרד הבריאות נוקט היום מדיניות קצת שונה. לא בית-החולים הוא המרכז וסביבו — הכול. היום אנו מנסים להעביר את מרכז הכובד גם לקהילה ולרפואת המשפחה. זו תופעה עולמית. עוד ועוד מדינות מכירות בחשיבות של רפואת המשפחה. אם עד היום היתה זו תופעה ייחודית לישראל, היום היא חדרה גם למדינות אחרות בעולם. מתחילים להתעניין ברפואת המשפחה. זה איננו הדבר הראשון והיחיד שבו היתה ישראל החלוצה, הראשונה. היום, גם מדינות אחרות בעולם מתחילות להתעניין בנושא זה, מתחילות להתעניין גם ברפואה המונעת.

אנו חייבים להקצות משאבים ולאזן את התמונה. ככל שנפתח את הרפואה הקהילתית, ככל שנחזק את רפואת המשפחה, נמנע אשפוזים ונכאי לחיסכון במערכת. אבל הדברים האלה מחייבים השקעה. בשנתיים-שלוש השנים האחרונות פעלנו לשילוב השירותים של הרפואה המונעת והרפואה הקורטיבית. יש צורך בהשקעה נוספת בתחום זה, על אף העובדה שלקופת-חולים יש 300 מרפאות הנותנות גם שירותי רפואה מונעת וגם שירותי רפואה קורטיבית. אנו הלכנו בשלבים לחיזוק המגמה הזאת — שילוב השירותים של הרפואה המונעת יחד עם הרפואה הקורטיבית. רופא הילדים ורופא המשפחה יוכלו לראות את האדם, ואת הילד, גם כשהוא בריא וגם כשהוא חולה, כך תהיה להם אולי תמונת מצב טובה

בכללותה וירידה לעומקן ולשורשיהן של הבעיות. ולא של הסתכלות עליהן מלמעלה, כאילו היו נוסחה אריתמטית או פורמולה שניתן לפתור אותה בקלות. הדברים עמוקים הרבה יותר.

אומרים לנו: אנו מציעים להטיל את האגרה בסך של 4 שקלים רק על העשירים. אני מסתכלת על הכאים למרפאות, ויעידו רופאי המשפחה מי בא אליהם. האם באים אליהם עשירים? אוכלוסיית קופת-חולים הכללית, וקופת-חולים הלאומית באותה מידה, היא אוכלוסייה של אנשים עובדים, שכירים אשר מרוויחים את לחמם בכבוד. קופת-חולים הכללית נתנת שירותים ל-85% מאזרחי המדינה, וביניהם יש מעוטי הכנסה, יש גמלאים, יש פנסיונרים, יש בעלי שכר נמוך. יש גם עניים, יש שכבה בינונית ויש גם שכירים שהכנסתם גבוהה במידה מסוימת. השאלה היא: האם לשכור עיקרון בשל חשולם של 4 שקלים, שאינני יודעת על מי הוא יוטל? עשירים אין בקופת-חולים, והקמת מנגנון הנכיה? אולי נדרוש מרופאי המשפחה שגם יגבו את הכסף? והקמת ועדות שיקבעו קריטריונים אשר לפיהם ייקבע מי ישוחרר מהתשלום ומי לא ישוחרר, ואולי גם ועדות עררים, שבפניהן יערערו מי שיראו עצמם מקופחים? האם זה יציל את הרפואה במדינת ישראל? זה, קודם כול, יהרוס את הרפואה הציבורית. ומי שרוצה להרוס את הרפואה הציבורית, צריך לדעת כי על חורבותיה וכמקומה לא תיבנה רפואה טובה יותר.

אם הנימוק להטלת התשלום של 4 שקלים הוא הרצון לצמצם את מספר הביקורים אצל רופאי המשפחה במרפאות — הרי לא תשלום של 4 שקלים הוא שימנע את הביקורים. השיטה שנוקטת קופת-חולים היום — וצריך לשכלל אותה עוד יותר, והיא צריכה להקיף את כל הארץ — היא אשר תביא לצמצום מספר הביקורים אצל הרופא. צריך לייעל שיטה זו עוד יותר. צריך להזמין את האנשים על-פי קביעת תור בטלפון, דבר שהוכיח את עצמו — הרופא אינו בא עוד בבוקר למרפאה ורואה 20 — 30 איש המחכים לו ליר הדלת. הוא יכול להקדיש יותר זמן לחולה. שיטת הצוות רופא-אחות, שהונהגה לאחרונה, יש בכוחה לצמצם את מספר הביקורים במרפאה, לייעל את השירות ולשפר אותו. עדיין צריך להקל על רופא המשפחה מבחינת זימן התורים של החולים וכדומה.

מי שחושב שמבצעים כמו הטלת אגרה על ביקור אצל רופא ישיגו את המטרה, אינו אלא טועה. הם יחטיאו את המטרה. והא ראייה — על-פי נתונים שקיבלתי מקופת-חולים הכללית, ירד מספר הביקורים במרפאות כחמש השנים האחרונות ב-25%. האם זה נעשה על-ידי גביית אגרה או על-ידי שכלול השיטה?

אני מציעה לאלה המציעים פתרונות קסם אלה להסיר אותם, כי, קודם כול, הם לא יתקבלו. הם אינם מקובלים. עלי דאי שאין הם מקובלים.

בני שליטא (הליכוד):

מה את מציעה לעשות במקומם?

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמולזלי:

אני לא אפרסם עכשיו את היריעה ואומר מה יש לעשות במקומם. חלק מההצעות העליתי.

חברי הכנסת, חבר הכנסת דב בן-מאיר הזכיר כאן מתקנים לא-מנוצלים, חדרי ניתוח, מכשירים יקרים מאוד שנמצאים בבתי-החולים. מכשירים יקרים אלה נמצאים בבתי-החולים הוותיקים לתרומות שאספו ורכזו אגודות הידידים, הם לא נקנו

לפי התפתחותה של הרפואה צריך להוסיף מדי שנה בשנה 5% עד 6% לחקציב, כדי שהרפואה תהיה מודרנית ותשתמש בטכנולוגיות החדשות. כרם, מה שקורה אצלנו הוא בדיוק ההיפך. במשך 12-13 שנה ירדנו מ-33% של השתתפות בהוצאות לכל הפחות של קופת-חולים, המספקת שירותים ל-85% מן האוכלוסייה. ל-3% — איפה נשמע כדבר הזה? איך אנחנו יכולים לקיים את הרפואה הציבורית ברמה נאותה, כדי שאנשים בעלי הכנסות בינוניות ויותר מבינוניות לא יברחו ממנה?

יעקב שמאי (הליכוד):
המס האחיד הוא 30% מהמס הארגוני.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
תסלח לי, אני יודעת בדיוק. בכל אופן, 97% מכוסים על-ידי שני גורמים: על-ידי המבוטחים דרך המס האחיד, ועל-ידי מס מקביל. אבל מה קורה עם המס המקביל? איך מחלקים אותו, חבר הכנסת שמאי, לפי החלטות שלכם פה בכנסת ברוב, ובהתנגדותי?

יעקב שמאי (הליכוד):

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
תסלח לי, החלוקה אינה לפי מספר המבוטחים, אלא לפי רמת ההכנסה של כל קופה. אנחנו יודעים, שבעלי ההכנסות הגבוהות אינם חברים בקופת-חולים הכללית אלא בקופות אחרות. איך אנחנו יכולים להגן על הרפואה הציבורית, אם איננו שמים חומת מגן סביב קופת-חולים לפחות כהכנסה המינימלית המגיעה לה? במדיניות הזאת אחם דוחפים את קופת-חולים להיות קופה לעניים, הנותנת שירות לעניים.

אדוני היושב-ראש, אפשר כמובן לשיר, בצדק, שיר הלל לרפואת המשפחה ולרופאי המשפחה. היום, כאשר יש בריחה למקצועות אחרים, משתלמים יותר, מודרניים יותר, מפתים יותר, צריך לומר דברי הלל רק לרופאים הפונים לרפואת המשפחה. על-פי הרוב, כנראה, מחוץ גישה ערכית. כרם, יש לתת להם את הכלים.

אין זה מקרה, גברתי השרה, שאנשים בודדים מהמרפאה אל חדר המיון או למרפאות המקצועיות של בתי-החולים. מדוע זה קורה, אף שיש לקופת-חולים 1,250 מרפאות? אני חושבת, שצריך לבדוק איך לתת את הכלים למרפאות האלה, כדי שאנשים המודעים לכריזמות ויש להם גם אפשרויות אולי פרוטקציוניסטיות יגיעו באופן ישיר למרפאה ולא יעברו את כל השלבים של רפואת המשפחה ויגיעו בסופו של דבר לבית-החולים, למזמחה. צריך להרים את רמתה של המרפאה הנותנת את השירות למשפחה.

דבר נוסף. הפטנט הזה, המתהלך בכנסת הזאת באופן מיוחד, כא משולחן הממשלה ונאכל כמו לחמניות טריות על-ידי חלק גדול של הקואליציה. כוונתי לחשלוש בעד שירותים. שמעתי חברי כנסת מהספסלים האלה האומרים: ישלם, מי שרוצה שירות טוב יותר. זאת אומרת, מי שלא יכול לשלם, יסתפק בשירות טוב פחות, אבל, רבותי, כאן אנחנו מדברים בשירות בריאות, ושירות הבריאות אינו לוקסוס.

אומרים: בסדר, נגבה תשלומים — 4 שקלים בעד ביקור אצל הרופא ו-10 שקלים בעד יום אשפוז. מי שלא יכול לשלם, נפטור אותו מתשלום, ניתן פטורים. אנחנו מכירים את השיטה הזאת של מתן פטורים. קודם, כול, כאשר מניפים גזון על התקציב, הקורבן הראשון הוא הפטורים. אבל, נניח שישמר

יותר, נשמור על הרמה ועל ההיקף של השירותים האלה, כי הם חשובים לאין ערוך במניעת מחלות ובאיחור מחלות מוקדם ככל האפשר.

אני רוצה לומר דבר נוסף לחברי הכנסת. עצרת ארגון הבריאות העולמי וכל המדינות החברות בו הכירו בעובדה, שיש להשקיע ולתת דגש מיוחד בנושא הרפואה המונעת. הארגון הציב לעצמו 38 מטרות במסגרת פרויקט הרפואה לכול בשנות האלפיים, שתכליתן קידום הבריאות ורפואה מונעת. משימה מרשימה זו מוטלת בעיקר על מערך הרפואה הקהילתית. הדרכה נכונה, אבחון מוקדם ומעקב שוטף אחרי בריאותו של האדם הם אבני היסוד למניעת מחלות או התמרתן.

כל אלה, אדוני היושב-ראש, נעשים במסגרת רפואת המשפחה בקהילה. משרד הבריאות עוסק בימים אלה בהתוויית קווים לתוכנית כוללת ליישום מטרות חשובות אלה, אשר יוסיפו בריאות לציבור ויחסכו כסף רב למדינת ישראל. תוכנית זו תיישום תגובשנה בשיתוף פעולה עם רופאי המשפחה. אחיות הקהילה יותר בעלי המקצועות הפרא-רפואיים.

חברי הכנסת, במערכת הבריאות חייבת לחול רפורמה. מה שהיה איננו יכול להמשיך ולהיות. בעניין זה לא היינו צריכים לקבל תכתיב מאיש. אנו עצמנו הגענו למסקנה הזאת. אנחנו חייבים לחולל שינוי הן במבנה הארגוני והן במבנה התפקודי.

בימים אלה אני עומדת לקבל חלק מהמסקנות של הוועדה הציבורית שמניתי, בראשותו של פרופסור טרינין, וזו תציע לנו ותמליץ המלצות בתחום הפרדת משרד הבריאות משירותי האשפוז. היא תציע להקים רשות אשפוז, אשר תרכז ותשלב את כל הנושא של הרפואה הקהילתית ורחסי הגומלין בין האשפוז לבין הרפואה הקהילתית לטובתו של החולה ולשיפור השירות לאורך וגם כדי להביא לחיסכון ולהתיעלות.

לבסוף, ברצוני להודות למציע, חבר הכנסת דב בן-מאיר, לרופאי המשפחה הנוכחים כאן ולא להם שאינם כאן על עבודתם המסורה והנאמנה. אנחנו מכירים בחשיבות העצומה של עבודתכם, שאין לה תחליף, ומתכוונים לעזור בכל דרך כדי להמשיך ולפתח את רפואת המשפחה ולהעניק לה מעמד חשוב במערכת הבריאות במדינת ישראל.

היורד ד' בן-מאיר:

תודה רבה לשורת הבריאות. חברי הכנסת, אנחנו עוברים לדיון. רשות הדיבור לחברת הכנסת חייקה גרוסמן, ואחריה — לחבר הכנסת בני שליטא.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה ואורחים נכבדים, יש לי הרגשה מזוהה, שמעשי ידינו טובעים בים, ואנחנו אומרים דברי שירה.

שבת וייס (המערך):

אנחנו אומרים שרע, לא שירה.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

שרע, זה נכון.

אדוני היושב-ראש, זה זמן אנחנו יודעים ששירותי הבריאות הציבוריים כמעט מתפוררים מתחת ידינו. צריך לומר את האמת. אינני רוצה שקופת-חולים תנהל את קרב המאסף ותהיה האחרונה על החומה. הגיע הזמן לעבור ממגנה למתקפה. לטובת שירותי הבריאות הציבוריים. אנחנו מתגוננים מפני שירותי הבריאות בכל העולם מתייקרים והולכים, ואצלנו יש להחליט בכל פעם עוד ועוד — איך זה יכול להיות?

הי"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת גור, אני שמח שיושבים פה אתנו שלושה שרי בריאות: אחת המכהנת היום ושניים שכיהנו בעבר. ראיתי גם את חבר הכנסת ויקטור שם-טוב, שגם הוא היה שר בריאות. אני שמח על העניין הרב שיש בדיון, אבל כולכם רשומים לרשות הדיבור.

אורה נמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, הם נמצאים כאן בכל הדיונים על נושא הבריאות.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

מרוכ מקצוענות נחליף עוד מעט את הרופאים.

אדוני היושב-ראש, נכון, אנחנו הצענו חוק ביטוח בריאות, והחוק הזה לא עבר.

מרדכי גור (המערך):

נכון.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

ואתה יודע בגלל מי הוא לא עבר.

מרדכי גור (המערך):

צריך לחזור ולומר.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

חכם הוא זה הרואה את הנולד.

מרדכי גור (המערך):

נכון.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

זה היה מצד האווילים, חשבנו שלעולם נחזיק את הכול בכיס ולא תהיה המתקפה הטוטלית על כל שירותי הבריאות. רוצים ליברליזציה, הליברליזציה היא באותו כיוון — כל אחד יחיה לפי יכולתו. "לפי יכולתו" בתחום הבריאות פירושו הוא: מי שאין לו — ימות; ומי שיש לו — ישג את הרפואה המודרנית ביותר.

אני חושבת שהדיון הזה יכול היה להיות מסקרן מאוד ומלא רעיונות חדשים, גם אני הייתי לוקחת בזה חלק ברצון, אילו חשכתי שיש היום כוח בממשלה ללכת לרפורמות — עם כל הרצון הטוב של השרה.

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמוזלינו:

נלך, נלך, חייקה.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

עדיין יש לי ציפיות משני גורמים — בממשלה אינני תולה תקוות, כי אני יודעת איך אורבים לך, גברתי השרה, לקופת-חולים ולכל הרפואה הציבורית — משר הבריאות ומקופת-חולים. לא קרב מאסף, רבותי, יש לעבור למתקפה.

הי"ר ד' בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת בני שליטא, ואחריו — לחברת הכנסת אורה נמיר.

בני שליטא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, יש לנו רפואה מתקדמת, אולי מהמתקדמות ביותר בעולם. יש לכרך בהזדמנות זו את קופות-החולים למיניהן, בראשן את קופת-חולים הכללית, שהן היו כמעט "המדינה בדרך" והובילו את הרפואה. אבל, הגענו לשלהי שנות ה-80, לשנות ה-90 ולשנות האלפיים, והגיעה העת לחתור לביטוח בריאות ממלכתי אמיתי, כשכל

על האפשרות של מתן פטורים. איך ייתנו? למי ייתנו את הפטורים? לזקנים? לחולים כרוניים? למשפחות ברוכות ילדים? יהיה עליך להצטייד בפתק, אישור שיש לך הכנסה נמוכה וילדים רבים. ממי יקבלו את הפתק? בכל פעם ילכו עם הפתק. האם אנחנו רוצים לחזור לשיטת הפתק מתקופת סאלח שבתי? לזה רוצים לדחוף אותנו?

גברתי השרה, שירותי הבריאות שלנו היו פופולריים מאוד בעולם, רצו ללמוד מאתנו. עכרו הזמנים האלה.

מרדכי גור (המערך):

למה הם עברו?

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

למה? כי אנחנו נסוגנו.

מרדכי גור (המערך):

ומה קורה בעולם?

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

מה קורה בעולם? השאלה היא באיזו מדינה.

מרדכי גור (המערך):

מה קורה בכל ארצות הרווחה?

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

יש מדינות ויש מדינות.

אורה נמיר (המערך):

שבדיה, דנמרק.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

לא בכל מדינות הרווחה המצב הוא זהה, ואנחנו יודעים זאת: בשבדיה המצב הוא כזה, באנגליה הוא כזה, ובארצות-הברית הוא כזה. אתה יודע את זה.

מרדכי גור (המערך):

וראי שאני יודע.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

האם במקום שילמדו מאתנו אנחנו נלמד מאחרים? — והיה מה ללמוד מאתנו.

מרדכי גור (המערך):

את אומרת שמעשי ידינו טובעים בים. מה היא ההצלה שאת מציעה? בהצעה של חבר הכנסת ויקטור שם-טוב, כשהיה שר הבריאות, כתוב: ביטוח נוסף או תשלום נוסף.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אל תמשוך אותי בלשון.

מרדכי גור (המערך):

למה לא? הלוא הרופאים מתכים לפתרון.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

כי אז, חבר הכנסת גור, אפתח במתקפה חריפה מאוד נגד יושבי הספסלים האלה.

מרדכי גור (המערך):

בבקשה.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

רציתי להימנע מזה.

מרדכי גור (המערך):

כולם מחלקים להם קומפלימנטים, אבל לא נותנים להם לעבוד.

בני שליטא (הליכוד):

אני יודע, חבר הכנסת הראל, שאני שוחט עכשיו כמה פרות קדושות, אני יודע שזה מכאיב לך.

יעקב שמאי (הליכוד):

הוא יודע בדיוק על מה הוא מדבר. אפילו המסים שהוא גובה אינם יכולים לכסות את ההוצאות.

שבת ויס (המערך):

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת הראל, חבר הכנסת ויס וחבר הכנסת שמאי, נא לא להפריע לחבר הכנסת שליטא לדבר.

בני שליטא (הליכוד):

פה לא יישארו פרות קדושות. אנחנו נדבר על הכול, ואני מדבר על סכומים של מאות מיליונים, בשיעור של מאות מיליונים. כדאי לדעת, אל תשמרו בקנאות כזאת על כבשת הרש. זו כבר מזמן לא כבשה של רש. יש שם הרבה כסף.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זו קצבת הרש.

אפרים שלום (המערך):

בני שליטא (הליכוד):

עניין רופא המשפחה אינו רעיון חדש. בהחלט, צריך לטפח את הגישה ואת הויקה בין הרופא לבין הקהילה. אולי זה יחסוך, כפי שאמרה שרת הבריאות, ימי אשפוז. ייתכן שזה יגדיל את אמן החולה ברופא, ואז תהיה רפואה מונעת מקיפה יותר, זה חיובי בהחלט. אבל, איננו צריכים לדחוק לשוליים את בתי-החולים. יש לנו היום ברוב האזורי הארץ פריסה די טובה של בתי-חולים, הם קרובים לכל מרכזי האוכלוסייה יותר מכפי שמקובל בעולם הרחב, וניתן להגיע אליהם בקלות יחסית. לכן, לא צריך לנטרל לגמרי את בתי-החולים.

אני מקווה גם שתהיה שוויוניות במרפאות ובציוד של רופא המשפחה בכל מקום. זה חשוב מאוד, גברתי שרת הבריאות. חשוב שלא כל הציוד הטוב יהיה ב"זמנהוף" בתל-אביב, ואילו ביישוב פיתוח או בכפר כלשהו יהיה ציוד כרמה אחרת.

שבת ויס (המערך):

חבר הכנסת שליטא, מה נותנים ליחידה המגיעה ליישוב פיתוח?

היו"ר ד' בן-מאיר:

חברי הכנסת, יש לחבר הכנסת שליטא שמונה דקות נטו. אל תפריעו לו.

בני שליטא (הליכוד):

מבחינה זו יש לי בהחלט כל ההערכה אליהם. גם כנק הפועלים מגיע למקומות שבנקים אחרים לא מגיעים אליהם. בסדר.

עם זאת, עדיין לא גיבשתי דעה בעניין החלום. יש בהחלט צדדים לכאן ולכאן. הרופאים עמוסים מאוד היום. חלק ניכר מהביקורים אצלם הם ביקורי סרק של אנשים שרוצים אולי תשומת לב. הרופא צריך לעבוד לפעמים כשיטת הסרט הנע, ושיטה זו באה על חשבון חולים אמיתיים. הזקוקים באמת לתשומת לב. יכול להיות שבאמצעות תשלום כלשהו, תשלום מינימלי — ואני רוצה שהוא יהיה סמלי — נביא לקיצוץ בתור הארוך. יכול להיות. זה עצמו כבר דבר חיובי.

הקופות משתלכות במסגרת אחת. אין כוונתי לביטוח בריאות עם הקופות הקיימות, אלא לשילוב מלא, שיוזיל את ההוצאות ויאפשר רפורמה אמיתית במערכת הבריאות. אני מקווה שנגיע לכך. קופת-חולים של ההסתדרות מקבלת ממס החבר מעט מדי, ואילו הממשלה אינה נותנת יותר מדי, וזה בלשון המעטה.

אפרים שלום (המערך):

היא נותנת אפס. חבר הכנסת שליטא, הממשלה נותנת עכשיו אפס לקופת-חולים.

בני שליטא (הליכוד):

חבר הכנסת אפרים שלום, יש לי תשובה כשבילך: היום 30% ממס הארגון —

יעקב שמאי (הליכוד):

המס האחיד.

בני שליטא (הליכוד):

— מופנה למנגנון ולא לקופה, וזו אחת מסיבות המצוקה.

יעקב שמאי (הליכוד):

החבר קונה ביטוח, הוא אינו קונה משהו אחר.

בני שליטא (הליכוד):

אל תעזור לי, חבר הכנסת שמאי.

אפרים שלום (המערך):

אני לא מדבר על מה שהחברים משלמים, אלא על מה שהממשלה משלמת.

יעקב שמאי (הליכוד):

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת שמאי, אתה חבר בוועד הפועל של ההסתדרות, את חלוקת המס האחיד, את החשבון הזה, תעשה שם.

יעקב שמאי (הליכוד):

אני מוכן. אני הצעתי שמשק העובדים יממן את הארגון.

היו"ר ד' בן-מאיר:

בסדר, אבל את זה תעשה בוועד הפועל של ההסתדרות. אתה ראש סיעה מכובדת.

יעקב שמאי (הליכוד):

אבל היום מתקיים דיון בכנסת.

בני שליטא (הליכוד):

ובכן, 30% ממס הארגון —

יעקב שמאי (הליכוד):

מהמס האחיד.

בני שליטא (הליכוד):

מהמס האחיד.

— מופנים לארגון, להחזקת מנגנונים. כואו נשים את האצבע: זהו חלק מהמצוקות: לא הכול, אבל חלק, וחלק ניכר ורציני. לו הגיע הכסף הזה למקום שאליו עליו להגיע — לבריאות, הייתם רואים אולי לא רותה עצומה —

אהרן הראל (המערך):

גם הכסף שאתה גובה במנחמייה מופנה למנגנון.

המשבר מתמקד בכמה מישורים. מישור אחד הוא המישור הארגוני, ואם לא יתול בו שינוי חד ומשמעותי, שינוי לא פשוט ולא קל, אינני רואה שום אפשרות שרופא המשפחה יתפך למרכז מערכת הבריאות, אם כי אני חושבת שכן צריך להיות.

יש לנו בעיה שאיננו יכולים לברוח ממנה, והיא בעיית מקורות המימון של מערכת בריאות בעלת רמה גבוהה ומירב השוויוניות. שוויוניות מחלטת לא נשגי לעולם, אך מעט השוויוניות הקיימת מתפוררת לנגד עינינו. אפילו תיחן הממשלה, גברתי שרת הבריאות, עוד 10, 20, 50, 70 מיליון שקל למערכת הבריאות, לא יצילו סכומים אלה את המערכת מהמשבר הנורא הפוקד אותה. אסור לנו להקל ראש בבעיית השוויוניות במערכת הבריאות.

יתירה מזו, קיימת בעיה עם רמת הרפואה, ולא נוכל לברוח ממנה. אני מציעה שלא לטאטא בעיה זו אל מתחת לשטיח, כי היא חלק מהבעיה האמיתית של המרפאות. יש לנו שני סוגים של בתי-חולים. יש לנו בתי-חולים, שבהם הרוכ המכריע של הרופאים והמתמחים הם בוגרי בתי-הספר לרפואה בארץ, ולגאוותנו הם מהמצוינים בעולם. אך יש גם לנו מספר לא מבוטל של בתי-חולים, רובם ככולם בפרפריות, שאחוז גבוה של הרופאים העובדים בהם הם בוגרי בתי-הספר במזרח-אירופה, עולים חדשים, ישראלים — יהודים וערכים — הנוסעים ללמוד שם ובאטלית. רמתם של רוב בתי-הספר לרפואה במקומות אלה אינה תואמת ואינה דומה לרמת הרפואה של בתי-הספר בארץ ולרמת הרפואה בבתי-הספר המתקדמים בעולם. באזורים אלה, רבותי חברי הכנסת, מי שמכיר משהו במערכת הבריאות מכבר שקרוביו ובני משפחתו יטופלו בבתי-החולים האחרים ולא בבתי-החולים שבאזור מגוריהם. דיברתי בשבת בטלפון עם שרת הבריאות אחרי שביקרת ביום חמישי שעבר בבית-החולים בצפת. קשה לתאר מה קורה שם.

בתי-הספר לרפואה אינם מוכנים להתחלק בין כל בתי-החולים בארץ, כדי שנוכל לעשות אקדמיזציה שלהם. חלק מבתי-החולים אינם מהווים מקור משיכה לרופאים, לבוגרי בתי-הספר לרפואה. למתמחים, בשל רמתם המקצועית, אי-אפשר לברוח מן הבעיה הזאת.

אין זה סוד שיש לנו בעיה, ויסולח לי אם אני אומרת בקול רם מה שכולם אומרים בשקט: גם לגבי רמת הרפואה בחלק מהמרפאות. חברי, חבר הכנסת דב בן-מאיר, אני לא הייתי עושה את ההבחנה וקובעת ככלל שרופא המשפחה כמרפאה הוא המקרין את החום ואת התחושה האישית אל החולה המגיע אליו. אם הוא מגיע אליו, וההיפך הוא הנכון לגבי רופאי בתי-החולים. הרשי לי, שרת הבריאות, גם לפקפק בהנחה שהירידה של 25% במספר המבקרים במרפאות נבעה רק מהשכלולים במרפאות. ירידה זו אולי נבעה גם מהנהירה הגדולה ביותר של חולים ממרפאות המשפחה למרפאות בבתי-החולים. לכן, אם לא נתחדד עם הבעיות האמיתיות, עם מה שקורה במערכת, ורק נחלק שבחים זה לזה — למען החולים לא עשינו דבר וחצי דבר.

אשר לרופאים, אני מאמינה שבתיקון שלנו לחוק הרופאים בדבר חיוב כל מי שסיים בית-ספר לרפואה כחוק-לארץ לעבוד בחינה — נתרום משהו לשנים הבאות מבחינת הרמה, ושרת הבריאות, היה לנו על כך דיון קשה מאוד עם שר העלייה והקליטה. בנושא הזה אנחנו לא נותר, מה גם שאינני מאמינה שבגלל הוויכוח על בחינות באו יותר עולים בשנים האחרונות.

מרדכי גור (המערך):

על מה אתה מדבר? מוציאים עיניים מיתורות? עושים השתלות מיתורות?

בני שליטא (הליכוד):

את זה אתה אומרת, חבר הכנסת גור.

מרדכי גור (המערך):

באמת. חבר הכנסת שליטא, על מה אתה מדבר?

בני שליטא (הליכוד):

אני מדבר.

היו"ר ד' בן-מאיר:

הוא כבר צריך לגמור. נא לא להפריע.

בני שליטא (הליכוד):

אני רוצה לומר מלה על הרפואה השחורה, שהיא, אולי, אם כל חטא, אסור לנו לקבל שבמדינת ישראל לרשות אנשים חסרי יכולת חעמוד מערכת רפואה טובה פחות. יש להילחם בזה, יש להילחם בנגע הזה, שאינו מבוקר. עם זאת, יש "לשחרר קיטור" ולמצוא איוון ולאפשר גם לרופאים המומחים לקבל הכנסה נוספת משום ששכרם נמוך. ועל כן אין זה מגונה להרשות פתיחה של פרקטיקה פרטית מבוקרת, שתשתמש בצורה מסודרת ומבוקרת כציוד של בתי-החולים ושל קופות-החולים. עלייך כך חיתוך גם תשובה לחולים נזקקים. זה יהיה חלק מההסדר. צריך למצוא את הנוסחה ואת האיוון, כדי שהרעיון ימומש על בסיס נכון.

משפט אחרון — היה לנו כאן, בכנסת, דיון על דמי אבטלה. גיינו בכל חוקף את האבטלה בקרב הרופאים, אנחנו דורשים מרופא תל-אביבי לעבוד כפרויקט, כנהרייה, בבאר-שבע, אפילו המרחק ממקום מגוריו הוא יותר מ-40 קילומטר. הוא יקבל בערים אלה דיוור, רופא חייב לעבוד בכל מקום. מקצוע הרפואה אינו מקצוע רגיל. בעליו אינם יכולים להשתמש במושג הזה של דמי אבטלה ולומר: "אני נשאר בתל-אביב".

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לחברת הכנסת אורה נמיר, ואחריה — לחבר הכנסת דוד דנינו.

אורה נמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, גם אני רוצה להצטרף לברכות לחבר הכנסת דב בן-מאיר, על העלאת הנושא, ולציבור רופאי המשפחה. מאז אני חברת הכנסת לא ראיתי קבוצה כה גדולה של רופאים אלה בכנסת. חשוב שהם יעמדו על הלוך-הרוח של חברי הכנסת העוסקים בנושא הבריאות — חלקם בהערכה רבה, וחלקם מתוך עריכת חשבון נפש.

אדוני היושב-ראש, בתוקף תפקידי כיושב-ראש ועדת העבודה והרווחה של הכנסת, לעתים נדמה לי שאנו שוכחים שמערכת הבריאות לא קיימת בשביל חברי הכנסת, לא בשביל הרופאים, ולא בשביל משרד הבריאות, אלא למען החולים. נדמה לי שאנחנו שוכחים זאת לעתים מזומנות.

לפי מיטב ידיעתי, אדוני היושב-ראש, לפי הדיונים הדחופים בוועדת העבודה והרווחה על המשבר הקשה ביותר הפוקד את מערכת הבריאות, ובמיוחד את מערכת הבריאות הציבורית, ומתוך סיורי, ביקורי ושיחותי במקומות שונים בארץ — אינני חושבת שהרפואה המשפחתית כפי שהיא היום מסוגלת לשמש מנוף לחיסול המשבר ברפואה.

דאשחקד. היום לא רק האדם חולה אלא גם הרפואה חולה.

אדוני היושב־ראש, מדברים על שוויון בתחומים רבים: לכלליים, חברתיים וציבוריים. ודאי שדרושה שוויוניות בתחום בריאות העם. אבל מהו השוויון. רבותי, כאשר יש יישוב של 3,000 נפש — וטוב שהרופאים שומעים זאת — ובו רופא כללי אחד, וגם ביישוב של 8,000 נפש יש רופא כללי אחד? האם זה השוויון?

יתירה מזאת, על דלתו של אותו רופא יש הוראה מפורשת: מתקבלים עד 25 איש. לא יתקבלו יותר מ־25 חולים. ואני שואל את גברתי שרת הבריאות: איך את רוצה שאנשים לא יפנו לבתי־חולים. לחדרי מיון וימלאו את האולמות שם? אין להם ברירה אלא להגיע לבתי־חולים ושם לצעוק, כפי שנהוג היום. אדוני היושב־ראש, האם זהו השוויון שעליו מדברים? האם נוכל לדבר על רפואת המשפחה, כאשר יש רופא כללי אחד ל־9,000 נפש, לאוכלוסייה מבוגרת הזקוקה לטיפול רפואי יומיומי? לדעתך החשובה היא: לא ולא.

אמנן לין (המערך):
כמה אמרת?

דוד דנינו (הסיעה הדתית־לאומית):
9,000 נפש.

עובדיה עלי (הליכוד):
איפה? באיזה מקום?

דוד דנינו (הסיעה הדתית־לאומית):
בגני־חקוה, אדוני. אם אינך יודע את הכתובת, אתן לך אותה. לך לשם.

עובדיה עלי (הליכוד):
9,000?

דוד דנינו (הסיעה הדתית־לאומית):
כן. אני מתכוון לרופא כללי. כתבו וכתבו ואיש אינו עונה על זה כלל.

שרת הבריאות ש' ארבל־אלמוזלינו:
אפשר לבקש מכבוד חבר הכנסת לתת לנו פרטים על אותם 9,000 איש?

דוד דנינו (הסיעה הדתית־לאומית):
אין בעיה. זו האוכלוסייה של היישוב, ויש שם מרפאה אחת. לא שתיים. יש שם רופא אחד.

שרת הבריאות ש' ארבל־אלמוזלינו:
יש רופא אחד?

דוד דנינו (הסיעה הדתית־לאומית):
יש רופא כללי אחד ורופא ילדים. רופא ילדים — כן.

אפרים שלום (המערך):
מאיפה, מטעם מי?

דוד דנינו (הסיעה הדתית־לאומית):
קופת־החולים הכללית.

אפרים שלום (המערך):
אולי רובם אינם חברי קופת־חולים?

היו"ר ד' בן־מאיר:
אני מציע שלא לעשות עכשיו את החשבון של גני־חקוה.

דוד דנינו (הסיעה הדתית־לאומית):
אני מוכן. רבותי, לא רציתי להגיד את שם היישוב.

אינני מאמינה שבגלל ויתורנו או אי־ויתורנו עליהן יבואו או לא יבואו יותר עולים. לא זה יהיה מקור משיכתה של הארץ.

אני עוברת לנושא שני, ובוה אני רוצה לסיים, אדוני היושב־ראש. היה וגמשך ניסיון בלתי רגיל של פרופסור פריס בבית־הספר לרפואה בכאר־שבע. תכורך קופת־חולים על יוזמתה. בביקורת על קופת־חולים אנחנו שוכחים תמיד את המעש האדיר של קופת־חולים ואת התרומה העצומה שלה לבניית התשתית הרפואית האדירה בארץ. היא כמשבר, אבל אחריות ציבורית פירושה הוא שלא להפיל אותה בשעת שבר אלא לעזור לה לצאת ממנו.

על־פי הזמנתו של פרופסור פריס לפני שלוש שנים נסעתי להיפגש עם סטודנטים שהתמחו במרפאות. הם עבדו באופקים, בדימונה, בשדרות, כיוותם ובשכונות הכעייחיות של באר־שבע. הם אמרו לי: העבודה מרתקת: היא קשה לנו מאוד, אבל היא מרתקת ומספקת אותנו מאוד כרופאים. אבל זאת לא חובה, ובשעה שאין זו חובה, חברינו לאותה כיתה או נשאים בבית־החולים בכאר־שבע או מנצלים, כבוגרי בית־ספר לרפואה בארץ, את סיכוייהם הטובים להתקבל לטובים שבבתי־החולים במרכז הארץ. הם מעדיפים לעבוד בבית־חולים, כי שם יש ספרייה, יש מעבדות ויש אפשרות להתקדם. גברתי שרת הבריאות, במדינה שיש בה מצוקה כל כך גדולה, במדינה שבה הכול דוגלים ביתר שוויוניות כמערכת הבריאות, במדינה המשקיעה סכומי עתק בכל סטודנט הלומד בבית־ספר לרפואה בארץ — יש מקום למחשבה על חיוב כל בוגר בית־ספר לרפואה בארץ, על־פי חוק, לשרת שנים מספר ביישוב ספר, בבית־חולים ספר או במרפאה. אם לא נטיל זאת עליו כחלק מחובתו האזרחית והציבורית, קשה לי להאמין שנתרם להעלאת וממן של המרפאות בכוח השכנוע המילולי בלבד. תודה רבה.

היו"ר ד' בן־מאיר:
תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד דנינו, ואחריו — לחבר הכנסת אליעזר שושטק.

דוד דנינו (הסיעה הדתית־לאומית):
אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, כנסת נכבדה, אני מצטרף לכל הכרכות לרופאים ולמטפלים שבאו להשתתף בדיון. ירשה לי אדוני היושב־ראש להקדים משפט, שאולי אינו נוגע לעניין: אנחנו מדברים על רפואה למחלה, אבל יש מחלות שריפויין דורש רופא ויש מחלות שריפויין דורש שפיות הדעת, טוהר המידות והכרת סדר הפרשיות בתורה. בהזדמנות זו הרשה לי, אדוני היושב־ראש, להסתייג בשמי ובשם סיעתי, המפלגה הדתית־לאומית, מאותן מודעות ואמללות אשר התפרסמו בכני־כרך ובמאה־שערים, מודעות זרות לתרבות היהודית, מודעות שאינן מוסיפות כבוד לא לתורת ישראל ולא לתרבות ישראל.

ועכשיו, לגופו של עניין, מערכת הרפואה בישראל — כבר אמרו זאת — היא מן המערכות הרפואיות המודרניות בעולם. הרופאים בישראל הם מן הטובים, ועל עבודה בעלת ערך מגיע שכר שווה ערך, ומה שווה לנו יותר מחיי אדם. דא עקא, מערכת רפואה מודרנית מחייבת רופאים טובים אך מערכת הרפואה בישראל סובלת ואינה נסבלת. המשבר שפקד את המערכת נמשך יותר מדי זמן — לא חודש, לא חודשים, לא שנה. היו ויהיו דיונים, אך התרופה למערכת הבריאות טרם נדאת באופן, מדאיג ביותר, אדוני היושב־ראש, שהמערכת תמשיך לפעול כפי שפעלה והאחראים להפעלתה "התקינה" ימשיכו לפעול כפי שפעלו, ואנו נחייסם לכך כאל שלג

הי"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת דנינו, שרת הבריאות בקשה שתמסור לה פרטים. אחרי הדין תמסור לה פרטים. לא ניכנס עכשיו לדין על גני-חקוזה.

דוד דנינו (הסיעה הדתית-לאומית):

אין בעיות.

הי"ר ד' בן-מאיר:

תודה. אנחנו מכירים את זה: הוא ימסור את הפרטים, ושרת הבריאות תבדוק. בבקשה להמשיך.

דוד דנינו (הסיעה הדתית-לאומית):

כאשר אתה בא לבית-החולים, מוצא את חדרי המיון מלאים ורואה התפרצויות זעם — צריך לדעת ממה נובע המצב הזה.

אדוני היושב-ראש, טוב עשית שהעלית את ההצעה על הרפואה המשפחתית והבאת גם דוגמאות על הצלחות כנגב. יש מי שאומרים, שזה דווקא הקל במקצת, אבל יש מי שאומרים, שזה הביא לרפואה שחורה: אותה רפואה, שממנה יכולים להפיק תועלת רק אנשים הנהנים משני עולמות — ממשכורת גבוהה מחד גיסא ומרפואה טובה מאידך גיסא. השאלה הנשאלת היא, מה על הציבור שאינו יכול להרשות לעצמו לשלם, אין לו משכורת גבוהה ואין לו אפשרות להשתמש ברפואה שאינה מקובלת עליו? לכן, הרפואה השחורה צריכה להדאג יותר מהרפואה המשפחתית.

אכן, הרופא המשפחתי מגדיר את הבעיה. כפי שהדגשתי בהצעותיך והוספת שיש בכך הקלה. אני מבין זאת. אני מבין, שקל יותר לגלות את הבעיה כאשר הרופא מכיר את המשפחה. השאלה הגדולה היא, אם זה יביא לידי כך שמחר נוכל להקל על בתי-החולים? האם עלייך כך נוכל להפעיל את הציוד הרב והיקר העומד בבתי-החולים? אני חושב שהרפואה המשפחתית אינה התשובה על בעיה זו. התשובה היא אחרת. והיא תלויה בכוחה של הכנסת לבוא ולומר, כי תקציב משרד הבריאות צריך להיות כפי שהוא, כי התקציב הוא זה שצריך לענות על הדרישות.

באים ואומרים: אין למדינה אפשרות להוסיף עכשיו כסף לבריאות, הבה נטיל זאת על האזרחים. והאזרחים — אותם אזרחים החיים ממשכורות נמוכות, קשישים הזקוקים יום יום לרפואה וצרכים לשלם בעבור התרופות — מטילים עליהם גם חשולם בעבור עבודת הרופא. כך התפתח הדין, ואני חושב שלא זאת היתה כוונתך. אדוני היושב-ראש, אלא שכוונתך היתה אחרת — להקל, למצוא רופא שיהיה רופא משפחתי, שיקל על המשפחה, ולא להציע להעמיס על המשפחה תשלום נוסף, כפי שהוצע מעל כימה זו.

אדוני היושב-ראש, הרפואה המשפחתית-הקהלית עשויה להביא להבראה מסוימת של המערכת על-ידי ריכוז הטיפול בידי רופא משפחה, אבל אני חושש מאוד שרעיון זה יביא אולי למחלות אחרות, והכוונה ידועה. אינני רוצה להאריך בנושא זה. עם כל היתרונות של הרפואה המשפחתית היא עשויה, כפי שאמרתי, להביא במהירות לרפואה פרטית, ואז נשוב למצב, שבו רק מי שיכול להרשות לעצמו מבחינה כספית יוכל ללכת לרופא, ומי שאינו יכול להרשות לעצמו — לא יוכל ללכת לרופא.

עובדיה עלי (הליכוד):

למה? אני לא מבין.

דוד דנינו (הסיעה הדתית-לאומית):

אדוני, אגיד לך. אדם שמרוויח 400-500 שקל לא יכול להרשות לעצמו לשלם לרופא את התשלום הדרוש בעבור טיפול.

יעקב שמאי (הליכוד):

בגלל הלחץ על הרופאים? צריך למצוא פתרון עם הרופאים.

דוד דנינו (הסיעה הדתית-לאומית):

לא רק בגלל הלחץ על הרופאים. לחץ הוא עניין אחר. יש שני דברים: יש לחץ שהוא תוצאה של מה שקורה במרפאות. אבל יש דבר נוסף — כרגע שתנהיג את הרפואה המשפחתית, תיווצר שוב הרפואה השחורה. אנחנו מתעלמים מזה, ואילו אני מציע שלא נתעלם מהרפואה השחורה.

יעקב שמאי (הליכוד):

מהי רפואה שחורה?

דוד דנינו (הסיעה הדתית-לאומית):

אם אתה לא יודע, אני לא רוצה לומר לך. אתה ודאי יודע.

יעקב שמאי (הליכוד):

— — —

דוד דנינו (הסיעה הדתית-לאומית):

נכון, אתה צודק.

אדוני היושב-ראש, לכן אני מציע שני דברים. אינני בא לומר שהרעיון בדבר רופא משפחה אינו רעיון טוב. הוא טוב. הוא יקל, אבל הוא לא יענה על כל הדרישה, והוא לא יצמצם את התורים בבתי-החולים. הוא לא יקל על בתי-החולים ולא יאפשר להם לנתח כפי שצריך, ובזמן.

אני חושב שיש לבחון מחדש את ארגון מערכת הבריאות, ובעיקר את ההנהלות השונות שלה, ולהגיע מחדש למסקנה שתקציב משרד הבריאות איננו עונה על הצרכים הדרושים.

הי"ר ד' בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אליעזר שושטק, ואחרי — לחבר הכנסת רן כהן.

אליעזר שושטק (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מצטרף לברכה של שרת הבריאות לחבר הכנסת דב בן-מאיר, אשר העלה את הנושא הזה. הגיע הזמן שאנחנו נרים קצת את קרנו של רופא המשפחה. כל השנים אנחנו מתעסקים, גם בכנסת וגם בציבור, רק ברפואה האשפוזית. ברופאים של בתי-החולים. כתר הרפואה בארץ הוא לרופאי בתי-החולים. הדיונים שלנו, רובם ככולם, מוקדשים לרופאים של בתי-החולים. האמת היא, שהשמירה על בריאות הציבור אינה בידי רופאי בתי-החולים, אלא בידי רופאי המרפאות, רופאי המשפחה. רופאים אלה הם שומרי הבריאות של הציבור, הדואגים שלא יהיו חולים ולא יצטרכו לאשפוז אנשים.

על כן ראוי דיון זה כשלעצמו לברכה, שכן אנחנו מקדישים אותו לרופאי המשפחה ולא לרופאי בתי-החולים. קצת התרעמתי, שגם שרת הבריאות וגם חברים אחרים העלו את הבעיות של בתי-החולים, התורים והניתוחים. על נושאים אלה דיברנו די. זה היום של רופא המשפחה ולא של רופאי בתי-החולים, ואין צורך לערבב עכשיו מחלה במחלה, או רפואה ברפואה.

רופא המשפחה הוא יסוד היסודות של בריאות הציבור

אליעזר שוסטק (הליכוד):

היום לא דיברת על זה. דיברת בפעם אחרת על הטלח אגרה. אמרת שיש להקים קרן כזאת כדי שיהיה אפשר לשלוח חולים לחוץ לארץ. זהו תחליף שבאמצעותו מתחמקים — לא את — מהעיקר. קופות החולים הן עכשיו בסכנה של חיסול, של חוסר אפשרות להתקיים. אם קופות החולים לא יתקיימו, גם רופאי המשפחה לא יוכלו לעשות דבר. אני מייעץ לך לקבל מהר ככל האפשר את הרעיון של ביטוח בריאות ממלכתי. בכך תצילי את מערכת הבריאות בכללה, ואת קופות החולים ואת רופאי המשפחה בפרט.

חיו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת רן כהן. ואחריו — לחברת הכנסת גאולה כהן. עם כוהנים, גוי קדוש.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב ראש, גברתי שרת הבריא, חברות וחברי הכנסת, רבותי הרופאים, כפי שאתה יודע, אדוני היושב ראש, לא רק אני אינני רופא אלא בין כל חברי הכנסת אין, כמדומני, אף לא רופא אחד. זה מצביע אולי על מצבה של המדינה — אנחנו מופקדים על בריאותה ועל הטיפול בחולים שלה, אבל אין בינינו אפילו אחד שמכין, ולו משהו, במחלות.

חיו"ר ד' בן-מאיר:

מעירים לי שאין לנו רופא לרפואה בכנסת.

בני שליטא (הליכוד):

העיקר שיש שוטר.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

יש גם כמה בריינים.

למולנו יש כאן היום לפחות הרבה רופאים, ואמר מי שאמר שאם יש למישהו מחברי הכנסת חשק לקבל התקף לב, כדאי שיעשה זאת היום. יש פה רבים שיכולים לטפל בו. למרות הכול, אני לא מאחל זאת לאיש, גם לא ליריבי.

אני מבקש, אדוני היושב ראש, לכרך את הרופאים שנוכחו כאן, לאחל להם בריאות ולהביע את הוקרתו על מה שהם עושים. לא רק למרות כל המחלות של החולים שהם עוסקים בהן, אלא למרות כל התחלואים של הרפואה, כפי שנחשפו ונתגלו מדובר לדובר, תחלואים שיוסיפו כפי הנראה לעלות ולהתגלות. גם אני עוד אוסיף טיפת מרירות משלי לגבי מצב הרפואה בארץ.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

תברך אותם בשמי.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

בשם חבר הכנסת יוסי שריד ברכה מיוחדת. אם יש מישהו בכנסת שקרוב להיות רופא, הרי הוא חבר הכנסת יוסי שריד.

אדוני היושב ראש, אני מבקש לומר כמה דברים בנושא הזה. ואל יכעסו חברי הרופאים על שיש ניתוח בדיון בין רפואת המשפחה לרפואה הכללית. חשוב כמובן לדון בכל תחום לגופו, אבל, דומני שהניתוח הוא מלאכותי במובן מסוים. אילו חיינו במדינה מתקנת מבחינת מערכת הרפואה, יכלנו לשאול את השאלה, שהיא תיאורטית לפעמים וקיימת רק ברמת הניתוח — האם יש בשירותי הרפואה הניתנים בארץ איוון בין הגורם הנחשב למוביל, הגורם היוקרתי, המפורסם — הניתוחים המיוחדים, היקרים והמפורסמים — לכך הרפואה האפורה והיומיומית, הרפואה הקשה והמייגעת, אך נוגעת בסיוכמו של רב לבריאות כל הציבור; והאם המדינה עושה נכון כשהיא מקצה יותר לכאן או לכאן? לדאבני הרב אני

בכל מקום. רופא המשפחה מטפל באדם, ולא מטפל ב"קיים" של המחלה. עלי-פי "הפרצליה" של הרפואה היום, מטפל כל רופא בחלק אחר של המחלה, באיבר אחר של האדם. הרופא המשפחתי מטפל באדם ורואה את האדם כולו ולא רק את האיבר הפגוע. רופא המשפחה הוא הכתובת לאדם הזקוק לייעוץ רפואי. אחר כך בא הטיפול הרפואי. כך צריך להיות, ואני חושב שזה גם קיים בצורה נרחבת בארצנו.

פרופסור ברנרד, הרופא שביצע את השתלת לב הראשונה, התבטא פעם אחת בקשר לסוגיה של הרפואה המשפחתית והרפואה האשפוזית ואמר, שיש אצלנו התקדמות גדולה ברפואה, בטכנולוגיה של הרפואה, אבל מה שחסר לנו עכשיו זה הלב. זאת האמת. ורופא המשפחה הוא הרופא שאצלו קיים הלב. אילו הקדשנו גם תקציבים, גם יותר תשומת לב וגם יותר מחשבה לרופא המשפחה, היינו ניצלים ממשרבים רבים ומהוצאות רבות. היום אנחנו מדברים על נושא זה, ואולי זו תהיה התחלה של עיון מעמיק בו.

רופא המשפחה יכול להיות מנוף להוצאת הרפואה מהמשבר. אבל, אילו תנאים יש לרופא המשפחה? אילו תנאים יש לו במרפאות? אילו תנאים יש לו, בדרך כלל, בטיפול הרפואי? האמת היא, שרופא המשפחה אינו נוטל עליו כיום שום אחריות רצינית. ברגע שיש לו בעיה כלשהי הוא מפנה מייד את החולה לבית-החולים. הוא אינו מקבל על עצמו אחריות, כי אין לו התנאים. אין לו תנאים לאבחון ראשוני. הוא אינו יכול אפילו לאבחן כראוי את המחלה. הוא משולל כל אפשרות ותנאים להגשת טיפול רפואי. לכן, כאשר יש לו בעיה הוא מפנה מייד את החולה לבית-החולים. אני מדבר עכשיו על התנאים שהוא אינו אשם בהם. אתרי שהוא בדרך את החולה, מעבירים את הטיפול בו למעבדה, למכון לצילומי רנטגן, למכונת אחרים. מדברים רק על התורים לניתוחים. האם זאת הבעיה היחידה בארץ? התורים לצילומי רנטגן ולמעבדות הם ארוכים הרכה יותר. ושלך זה הוא החשוב ביותר — השלב של מניעת הצורך בטיפול בבית-החולים. אנחנו אפילו לא שמנו לב לכך. אין יכול כלל רופא המשפחה להצליח אם אין לו התנאים המינימליים לטיפול בחולה? והוא רוצה לטפל באדם. כבר אני מדבר על אורך התורים במרפאה — כמה חולים עליו לראות בשרשרת כמשך יום של טיפול. האם יכול כך רופא משפחתי לרכוש את אמון המשפחה ולשמע את כל הפרטים בקשר למחלת הפונה אליו?

לכן, אני מכרך אותך על שהעלית היום את הנושא הזה בכנסת. אולי נקדיש יותר מחשבה לנושא זה ונראה בו אפשרות חשובה ביותר ליציאה מהמשבר. ודאי שהבעיות הן כספיות ותקציביות, ואינני רוצה להרחיב עכשיו את היריעה. אני רוצה לדבר רק על נושא הרופא המשפחתי.

הואיל ורופא המשפחה הוא הבסיס בקופות-החולים, וקופות-החולים הן הבסיס היחיד לשמירה על בריאות הציבור, אין לנו עכשיו שום אלטרנטיבה, שום תחליף לקופות-החולים. אדוני היושב ראש, שרת הבריא, דיברה על רפורמה במערכת הבריאות. אני מסכים למלים אלה, אבל תוכן הרפורמה צריך להתמצות רק במציאת הכוח והאומץ להקים במדינה את ביטוח הבריאות הממלכתי — שכל האוכלוסייה תישא בעול של הבריאות. אני שומע משרת הבריאות התנגדות לחשלושים לרופא. גם אני מתנגד לכך. מה אומרת שרת הבריא? יש להטיל על כל האוכלוסייה תשלום קטן להצלת חולים שצריכים להישלח לחוץ לארץ. להטיל אגרות כאלה, לא, זה תחליף —

שרת הבריא, ש' ארכיל-אלמולונו:

לא דיברתי על אגרות.

הרפואה הלגיטימית. הבריחה איננה לא-פעולה. הבריחה היא לקליניקות הפרטיות, שפורחות ועולות. אין לי טענה כלפי מי שנוקב להן. מי שרוצה לשלם, ישלם. אין לי טענה.

אודה על האמת, מה שמכעיס אותי הוא, שלא נעשית במידה מספקת בדקה לגבי הרפואה הציבורית — עד כמה יכולה היא לקיים מערכת ספיקה, שתספוג ממי שיש להם, בדרכים לגיטימיות, כלי לפגוע כמוכּן בשוויוניות של הרפואה. יש בעניין זה עקרות אידיאולוגית מדהימה ממש.

רבותי חברי הכנסת, הבעיה המרכזית היא, שכאשר עולה הרפואה האפורה הזאת ומתפתחת, ואנשים בעלי יכולת משקיעים בה הון תועפות, הרפואה המשפחתית העממית, לא זו בלבד שאינה משיגה אותה, לא זו בלבד שאינה עומדת במקום, אלא בעצם חלקה לנפש קטן והולך. אם כך, איך אפשר להעמיד אותה בהתמודדות הזאת?

כאשר ענף זה של הרפואה צריך להיאבק על קיומו, וזה במצב שבו הרפואה הציבורית גם היא נמצאת כמשבר — מה מגוון יותר, חסלחו לי, קפקאי יותר, ממצב שבו בבת-חולים מהגדולים והמפוארים ביותר במדינת ישראל יש ארבעה חדרי ניתוח מפוארים ומשולמים, ואלה סגורים זה שנה שלמה על מנעול וברז? באותו בית-חולים נמצאים רופאים מעולים, אך הם אינם ממעים את כל יכולתם. 37,000 בני אדם מחכים לניתוח, ואי-אפשר להביא את שלושת הגורמים האלה לפעול יחדיו כדי שהדבר הזה יתבצע. מה לנו כי נלין על רופאי המשפחה שאינם מצליחים לעלות ולהתפתח בתוך מערכת שיש בה עיוותים כאלה?

אני רוצה לסיים, אדוני היושבים, ולומר בכל הרצינות, שבתוך המערכת הזאת יש גם כמה דברים טובים. היוזמה של פרופסור דורון לגבי אוניברסיטת באר-שבע בנושא רפואת המשפחה ראויה להוקרה, לחיָקוי ולפיתוח. מישוה רק צריך לעשות את זה. אלוהים אדירים, כבר נתנו דוגמה שיש בה מן החיוב, שיש בה הצלחה מוכחת, אבל צריך לחקות אותה במדינת ישראל כולה ולהשתמש בה. והברכות מגיעות על כך.

אדוני היושבים, גברתי השרה, איננו יכולים שלא לבדוק ביסודיות כמה וכמה מרכיבים של הרפואה הציבורית. צריך לעשות את זה בכל מערכת הבריאות במדינת ישראל. אבל, חוק ביטוח בריאות ממלכתי, דרך הקופות וכדי לחזק את הקופות, וכדי לענות על הצרכים של כל תושבי מדינת ישראל, הוא חיוני ממדרגה ראשונה, משום שנוכח להיות, אפילו ברפואה מונעת, שהיא יעילה גם מבחינה בריאותית וגם מבחינה כלכלית, והיא יכולה לתת כמה יתרונות למדינה, אין אנוחנו מצליחים כעצם להגיע לנורמה שגם באמצעים של מדינת ישראל אפשר להגיע אליה. תודה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לחברת הכנסת גאולה כהן.

גאולה כהן (התחייה):

אדוני היושבים, כנסת נכבדה, האמת היא שחשבת הרבה אם לעלות לדוכן ולהשתתף בדיון הזה. צריך פשוט לפתוח את "דברי הכנסת" — בכל הזדמנויות חגיגות ולא-חגיגות, של שביתת רופאים ושל דיון על תקציב. נשמעו בדיוק אותם דברים ואותם נאומים, והיו להם בדיוק אותן תוצאות. אומנם, אין זה פלא שהדיון בנושא רפואת המשפחה התגלגל למצוקות ולנושאים נוספים, זה רק טבעי. אבל, בכל זאת עליתי לכאן כדי לעשות שימוש כביטוי של חבר הכנסת רן כהן "אלוהים אדירים" — אני פונה אלייך, גברתי שרת

מוכרת לומר, שהמציאות איננה כזאת. המציאות היא שהמשבר ברפואה במדינת ישראל חל כמעט בכל הרמות ובכל התחומים. הלוואי שיכולתי לבוא לכאן ולומר: גברתי שרת הבריאות, תקדישי פחות אמצעים לרפואה היוקרתית וחני יותר אמצעים לעם, או להיפך, אבל לא זה המצב.

המצב הוא, שיש בעצם פיתוח במעמדה של הבריאות בחיי החברה והמדינה. זו האמת. אינני יכול לטעון שלנוכח הפגיעה במעמדה של רפואת המשפחה — ואחת הדוגמאות לכך היא כמוכּן הקיצוץ בתקציב, קיצוץ בהשתתפות הממשלה בקופות-החולים, באחזקתן, קיצוץ בכוח אדם, הפגיעה השוטפת בתחום זה, המתרחשת חדשות לבקרים — נערך דיון על הצרכים של הרפואה במדינה. במערכת הבריאות אנוחנו נמצאים או במשבר, או אחרי משבר או לפני משבר. גם זה, משפיע כמשהו על יכולת מערכת הבריאות לתפקד. אי-אפשר להיות כל הזמן במשבר. אי-אפשר כל הזמן להימצא בתוך צווארי-בקבוק, שושברים, וגם לנסות לקיים רמת סטביליות מסוימת במערכת הבריאות.

אני סבור שהשאלה המרכזית שצריכה להישאל ועליה צריך לתת את הדין היא — האם ממשלה כלשהי בישראל ערכה דיון בעל משמעות — לא אגב הכנת תקציב, שאז אין מסתכלים על הרפואה כעל מרכיב חיוני לבריאותו של העם ולקיומו, אלא מסתכלים בה דרך חור השקל — דיון שבא לקבוע איזה מקום תופסת בריאות העם בתוך מערכת החשיבויות הלאומית? דיון כזה לא נערך, לא התקיים.

בתחום זה יש כמה דברים שהם אולי מובנים מאליהם, גולת הכותרת של המדיניות, אבל בריאותו של העם הזה, שלמענו קיימת המדינה ולמענו קיימת הממשלה — איש לא בא לקבוע את חשיבותה ומעמדה. הבריאות נגזרת מן התקציב, והוא כמוכּן חסר תמיד. הוא תמיד מקוצץ. תקציב הבריאות כמעט לא נדון מההיבט של כמה צריך להשקיע כדי לקיים בריאות ברמה כלשהי, אלא כמה אפשר לקצץ במערכת הבריאות. זה לא נורמלי. אי-אפשר לגשת כך לנושא. שהוא אולי מן החשובים ביותר, והוא משרת את הציבור שלמענו אנונו מקיימים מדינה. חברה ומערכת.

אילו היה המצב כזה שרפואת המשפחה היתה, — אני מבקש מחברי המלימוד חבר הכנסת יוסי שריר, ותכרו המלומד חבר הכנסת שבח וייס, אני בטוח שאתם עכשיו — — —

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת כהן, תן לי להכטיח שיהיה שקט.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אולי תגיד להם.

היו"ר ד' בן-מאיר:

זה לא מפריע לך, בבקשה תמשיך. תאר לך שהייתי צריך להעיר לך בכל פעם שאינך מקשיב.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני לא מפריע. אני קורא קריאות ביניים. אני מזמין קריאות ביניים.

אילו היה המצב כזה, אדוני היושבים, שסביב רפואת המשפחה היה וקום, הייתי יכול לומר שרפואה זו מתקיימת ברמה כזו או אחרת. אבל, לא זה המצב. מה שקורה באמת הוא, שרפואת המשפחה צריכה להתחרות עם כמה מרכיבים שהתפתחו בחברה הישראלית, חלקם בתחום הרפואה האפורה, חלקם בתחום הרפואה ה"חצי-שתורה", וחלקם בתחום

גאולה כהן (התחיה):

גם את וגם הממשלה אינכם הולכים בקצב הדרוש להעברת החוק הזה. בודקים, בודקים ובודקים, אנחנו שומעים זאת כבר שנים.

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמולוני:
מכנים, עובדים על זה.

גאולה כהן (התחיה):

אנחנו שומעים כל הזמן על המעצורים, כבר אמרתי פעם: חן לחולה את אשר לחולה ולקופת-חולים, וכן לקיסר — לישראל קיסר — את אשר לקיסר, כי קיסר זקוק ל-30% שהוא מוריד מהמס כשביל צרכים שאינם רפואיים דווקא.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה בכל זאת לומר כמה דברים לנושא הדיון — רפואת המשפחה. הדיאגנוזה שלך נכונה, אם להשתמש בביטויים רפואיים, התרופה, לדעתי, לא. העמדת רופא המשפחה כמרכז כל הטיפול הרפואי יוצרת סיכון ביורוקרטי ולמעשה מהווה מחסום בין החולה ובין השירותים המקצועיים. לא רק בגלל העדר הכלים, משהו אמר שלרופא המשפחה אין כל התנאים הדרושים. זה פשוט לא ייתכן. זה לא מקרה ש-25% עובדים מהמרפאות. אדם שחש באוזניו וצריך רופא אף-אוזן-גרון צריך לפנות לרופא המשפחה, רופא המשפחה צריך להעביר אותו לרופא המקצועי — זה בזבוז זמנו של החולה, זה בזבוז זמנו של הרופא. זה המצב היום. והוא אחת הסיבות לכך שעובדים מהמרפאות. אינני מזלזלת בייתור של רופא המשפחה, אפשר לשיר שירים יפים מאוד על חשיבותו של רופא המשפחה, אבל הוא לא יכול להיות הגורם הבלעדי בשטח.

בהזדמנות זו אעיר על שני עיוותים, שאפשר, לדעתי, לתקן אותם עוד לפני שנעביר את חוק ביטוח בריאות ממלכתי. ראשית, קופת-חולים מתיימרת להיות קופת-חולים של העובדים, של הסתדרות העובדים. והנה, המרפאות של רופאי המשפחה פתוחות רק פעמיים בשבוע בשעות אחר-צהריים. העובד איננו יכול ללכת למרפאה בדיוק ביום שהוא זקוק לרופא. הוא צריך לחכות ליום שבו המרפאה פתוחה גם אחר-צהריים. איך אפשר לחיות עם עיוות כזה?

הערה שנייה, כללית קצת יותר. אני חושבת שצריך לאפשר לאנשים טיפול עצמאי, להרבות כמתן מידע רפואי לכלל הציבור. לא תיתכן חלום כזאת שלנו ברופאים. אביא דוגמה: בעבר הגיעו תרופות מארצות-הברית בצירוף הוראות שימוש מפורטות — מתי, איך, למה וכמה להשתמש בתרופה. היום מגיעות אלינו תרופות אלה, נרמה לי שמשרד הבריאות הנהיג איזה חוק כעניין זה, ובמקום כל הפירוט יש הוראות כלליות והחולה נאלץ ללכת לרופא כדי לדעת מתי, איך ואיפה להשתמש בתרופה. אני חושבת שאת צריכה לבדוק את העניין הזה. אני מביאה זאת כדוגמה להגברת התלות. אומרים: מה החולה יודע? מתארים את החולים כמי שאינם די אינטליגנטים, כדי לדעת מה לעשות. הכה נזכור את הפתגם העממי החכם האומר, שהרופא הטוב ביותר של האדם הוא האדם עצמו.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. חברי הכנסת, נמשך את הדיון בנושא "הרפואה המשפחתית כמנוף לחיסול משבר הרפואה" בישיבה אחרת. עכשיו נפסק את הדיון.

הבריאות — אלוהים אדירים, מתי סוף כל סוף נלך פעם אחת ברצינות לבדוק את חוק ביטוח בריאות ממלכתי? מתי סוף כל סוף לא יהיו המעצורים האלה, ששמים אותם בגלל אינטרסים צרים כהחלט, מפלגתיים, של קופות-החולים? יכול להיות שחוק ביטוח בריאות ממלכתי לא יצליח, והוא לא ישמש תרופה לכל המחלות — — —

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמולוני:
בונים הרים וגבעות — — —

גאולה כהן (התחיה):

את יודעת מה? לא בונים הרים וגבעות. אבל מאחר שיש כאן בורות עמוקים שבהם כולנו טובעים, הכה ננסה, ננסה את זה. אפילו שר הבריאות הקודם, מוטה גור, שבתחילה לא היה כל כך נלהב לזה, מתוך הניסיון שלו — אני מוכרחה להודות שהוא היה פתוח לשינויים — הגיע למסקנה שצריך בהחלט לחוקק חוק ביטוח בריאות ממלכתי. יש גם מעצורים פסיכולוגיים, אמוציונליים, מפלגתיים, אינטרסטיים, שמונעים — — —

בני שליטא (הליכוד):
לא "גם" אלא רק.

גאולה כהן (התחיה):

אינני יודעת, אני אומרת גם. נכון שלכסף אין ריח, אבל נכון גם שלכל מצוקה יש ריח של כסף. הדרך הקלה והקלוקלת שבה הולך משרד האוצר להטיל אגרה על חולה, פשוט להעניש אותו: אתה חולה — שלם. לא די שאתה חולה, שלם. עוד מעט יטילו מס על האוויר שאנחנו נושמים: אתה נושם — שלם. יהיה עוד נישום.

צירל ביטון (החיות הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
בשביל מה כל זה, אם לא בשביל ההתיישבויות טאת — — —

גאולה כהן (התחיה):

ריכונו של עולם, כל דבר מוכיר לך את ההתיישבויות.

כמוכן, אני מתנגדת לדרך הקלה והקלוקלת של האוצר. גם אינני כעד הטלת האגרה רק על החולים — את התבטאת כך. גברתי שרת הבריאות, אולי רק מתוך התגוננות, ובצדק, או מתוך החקוממות, ושאלת, למה לא מטילים את זה על כולם? אבל, למה לא להטיל את זה על ביטוח לאומי? אם תהיה איזו מצוקה, כפי שיש בקצבת זיקנה, הוא יכול תמיד להעלות את המס על כלל הציבור. למה לא ללכת בדרך הזאת? איפה ה"בן-גוריון" של מערכת הבריאות? בן-גוריון עשה את חוק חינוך ממלכתי והיום צריך לעשות חוק ביטוח בריאות ממלכתי.

אליעזר שוסטק (הליכוד):

בן-גוריון באמת אמר שצריך להקים ביטוח בריאות ממלכתי.

היו"ר ד' בן-מאיר:

הוא רק לא הספיק.

גאולה כהן (התחיה):

תעשי את, גברתי שרת הבריאות, בקדנציה שלך. יש לך אומץ-לב. הדבר הקשה ביותר הוא להתגבר על המכשולים הפסיכולוגיים.

שרת הבריאות ש' ארבל-אלמולוני:

אנחנו מכנים חוק, הודעתנו לכנסת פעמים מספר שמכנים חוק ביטוח בריאות ממלכתי.

ה. הצעת חוק המינויים למשרות בכירות, התשמ"ז — 1986 *

(הצעת חבר הכנסת ב' שליטא)

המדינה, מנהלים כלליים, שגרירים, נציג שירות המים, הממונה על התקציבים, החשב הכללי, פרקליט המדינה ועוד משרות רבות.

דרכי מינויים של נושאי משרות, שאינם עובדי מדינה וכוללים בהצעת החוק, כגון: נגיד בנק ישראל, ראש המטה הכללי והמפקח הכללי של המשטרה — מוסדרות בחיקוקים ספציפיים אחרים. נגיד בנק ישראל מתמנה על-ידי נשיא המדינה על-פי המלצת הממשלה, לפי חוק בנק ישראל, התשי"ד — 1954: הרמטכ"ל מתמנה על-ידי הממשלה לפי המלצת שר הביטחון, לפי חוק-יסוד: הצבא; המפקח הכללי של המשטרה מתמנה על-ידי הממשלה לפי המלצת שר המשטרה, על-פי פקודת המשטרה (נוסח חדש), התשל"א — 1971.

בני שליטא (הליכוד):

אדוני סגן השר, גם אחרי שתחקל הצעת חוק זאת תהיה המלצה של השר, בהצעת החוק לא מוצע לבטלה, היא תישאר תמיד.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

חבר הכנסת בני שליטא, ההצעה אינה מנמקת, מדוע רק חשע המשרות הן משרות בכירות, כידוע, יש משרות רבות אחרות, שאינן נופלות מאלה ברמתן, איננו רואים גם כל סבירות עניינית בציון ההבחנה של משרה בכירה, כפי שהוצע, איננו סבורים, שיש מקום לקבוע דרך מינוי עובדי מדינה בכירים על-ידי פרסום, כאמור בהצעתך, כי הדבר יסרב לאת המערכת יפתח פתח ללחצים מחוגים שונים.

כמו כן, מועמדותו של קצין לתפקיד הרמטכ"ל אינה נושא לדיון ציבורי, ואין לאפשר לציבור לנתח את תכונותיו של המועמד ולעמוד על טיבו.

אשר למנכ"ל המוסד לביטוח לאומי — למשרד זו מתמנה אדם אחרי היוועצות במועצת המוסד לביטוח לאומי, שהיא הגוף הציבורי לעניין חוק הביטוח הלאומי, ויושבים בה נציגי ההסתדרות הכללית וארגוני המעסיקים.

דרך המינויים על-פי הוראות החוק הקיים נאותה בעיני הממשלה, והיא איננה ממליצה על שינויה, לכן, אני נאלץ לבקש מהכנסת לדחות את הצעת החוק המוצעת.

שרה דורון (הליכוד):

אני מבקשת שלא להצביע היום על הצעת החוק.

היו"ר א' שושטק:

חבר הכנסת בני שליטא, בבקשה.

בני שליטא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה לציין, שבדברי סגן השר לא היתה תשובה קונקרטית, היכולה לסבר את האוזן, בטוגיה מדוע לדחות את ההצעה, כי כל הצעת החוק של מדינת על מרווח זמן, מדוע חשע משרות? ייתכן שאלו הן 12 משרות וייתכן שאלו הן 15 משרות. בהכנת הצעת החוק לקריאה ראשונה נדון בכך ודאי וגורא אם יש מקום לגרוע או להוסיף.

אני מבקש, לאור תגובת סגן השר, לדחות את ההצבעה.

היו"ר א' שושטק:

ההצבעה נדחת לשיבה אחרת.

היו"ר ד' כן-מאיר:

אנחנו עובדים לסעיף הבא בסדר-היום. אני מזמין את חבר הכנסת בני שליטא להגיש את הצעת חוק תק"ג, הצעת חוק המינויים למשרות בכירות, התשמ"ז — 1986, בבקשה, חבר הכנסת בני שליטא.

בני שליטא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ברשותכם אבקש להעלות כאן את הצעת חוק המינויים למשרות בכירות, יש כמה משרות, אפשר להתווכח אם אלה חשע, עשר, או שחיים-עשרה, כמה משרות המשפיעות על חיי האזרחים, לכל משרה כזאת יש עוצמה, יכולת השפעה והשלכה רחבה על כל המשק, כוונתי למשרות היועץ המשפטי לממשלה, מנכ"ל המשטרה, נציג שירות בתי-הסוהר, מנכ"ל הביטוח הלאומי, מנהל מינהל מקרקעי ישראל, נציג המים וכיוצא באלה תפקידים שיש למילולם השלכות על המשק.

היום אנחנו עומדים בפני מצבים, ששר מגיע לשיבת הממשלה, מציג את המועמד שלו, וכתוך דקותיים מאשרת הממשלה את המינוי והמועמד מקבל את התפקיד. הצעת החוק הזאת אינה לוקחת מהשר שום סמכות, השר ימשיך לשרור בביתו ובמשרדו ולקבוע את הכללים, הוא יקבע את המינויים, אבל הוא יחויב למסור לממשלה הצהרת כוונות שלושה שבועות מראש, להודיע שהוא מתכוון למנות אדם מסוים, כדי שיהיה סיפף בידי הבית הזה, הכנסת, ואולי גם בידי כלי התקשורת — אין זה פסול — לתהות על קנקנו של המועמד, הוועדה הנוגעת בדבר תערוך דיון ותקבע את עמדתה, יוכל להיות שעקב הביקורת הציבורית ימצא השר לנכון למשוך את הצעתו חזרה, ואני חוזר ואומר שהשר הוא זה שיקבע זאת, לא יכריחו אותו לעשות דבר, השר יתרשם מן הביקורת, ואם יחפץ — ימשוך את הצעתו בחזרה, אם יחליט השר שלא למשוך את הצעתו חזרה, יקבל המינוי את חוקפו כעבור שלושה שבועות ועל-פי רצונו של השר הנוגע בדבר, מבחינת השר אפוא אין שום שינוי.

אני חושב שכדרך זאת נמנע טעויות כמינוי אנשים לתפקידים חשובים במשק המדינה, תפקידים שהשפעתם מכרעת, טוב שנאמץ לעצמנו הצעה זאת, שגם נותנת לבית הזה אפשרויות וסמכויות בדבר הכיב את דעתו, וגם משאירה את הזאב שבע, כלומר, אינה נוטלת מן השר את הסמכות הסופית לקבוע את המועמד, אין מדובר כאן על מנכ"לים, נהג, מזכירה וכיוצא באלה, מדובר על בעלי משרות בכירות מיוחדות, המשפיעים על חיינו, הזוכות חלק מהן — רמטכ"ל, מנכ"ל, נציג שירות בתי-הסוהר, נציג המים, מנהל הביטוח הלאומי, מנהל מע"ץ, כל מיני תפקידים סטטוטוריים, שכל אחד מהם שייך למשרד מסוים, חודה רבה.

היו"ר א' שושטק:

תודה. אבקש מסגן שר האוצר להגיב על ההצעה.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני משיב על הצעת החוק של חבר הכנסת בני שליטא, הצעת חוק המינויים למשרות בכירות, התשמ"ז — 1986:

חוק שירות המדינה (מינויים), התשי"ט — 1959, קובע, בין השאר, דרכים למינוי משרות בכירות, אם על-ידי הממשלה ואם באישורה, בין אלו: היועץ המשפטי לממשלה, נציג שירות

1. הצעות לסדרהיום שיעור הריבית במשק

נמשכה התקופה הזאת עוד זמן-מה הם היו קורסים, או שגלגלו, וזאת עושים רוב המפעלים, את הריבית הזאת על מי? על הציבור, על הצרכנים, והצרכנים הם, בסיכומו של דבר, אלה האמורים לספוג את זה. ולכן, דרך אגב, צריך לשים לב שהגורמים היחידים שנועקו לנוכח ההשתוללות המטורפת כאשר זו התרחשה — לא היו הבנקים. הבנקים הגיבו באדישות גמורה ואמרו: אנחנו מעלים אוטומטית את הריבית מ-1.25% ל-1.5% לחודש, יהיה בחשבון שנתי כמה שיהיה, ישברו את הראש. מי שהגיבו הם אנשי ציבור ומעט אנשים בתוך המערכת הממשלתית שאולי היה להם אכפת.

כך עמדנו בפני מצב, שהריבית הריאלית האפקטיבית בחשבון שנתי הייתה בנובמבר 27.9%, ובדצמבר היא עלתה ל-34%. בינואר, אילולא ה"תגיל" של בנק ישראל, בגלל עליית המדד החזויה, הייתה אמורה הריבית לעלות ממילא — עכשיו גם תעלה — ל-35% אולי 35% ועוד. אילו נשאר המצב כפי שהיה לפני שבוע, הרי הריבית הריאלית בחודש ינואר — אחרי ניכוי האינפלציה — הייתה עולה ל-42.2% רבות. זו ריבית רצחנית וקטלנית. משק אינו יכול לעמוד כריבית כזאת כלי שהוא ישלם על כך טבין ותקלין כמרכיכים הבסיסיים שלו.

אדוני היושב-ראש, במה צריך להתחרות מפעל ישראלי, יצרן ישראלי, חקלאי ישראלי? הוא צריך להתחרות בשוקי העולם. הריבית בארצות-הברית היא, כמזכירי, בין 7% ל-8% בערכים המקבילים.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:
שם האינפלציה נמוכה יותר.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
בניכוי האינפלציה, אנו עושים השוואה של תנאים דומים. אם היצרן במדינת ישראל צריך להתמודד מול שיעור הריבית בארצות-הברית — נניח ששם יש להם, לשמחתם הרבה, עוד כמה יתרונות עליו — הוא פשוט לא יעמוד כזה. הוא יתמוטט. הצרכן הישראלי, לעומת זאת, צריך לשלם את זה עליידי כך שהוא מקטין את כוח הקנייה שלו. זה בעצם מה שקורה בפועל, זו התוצאה הסופית. זהו דבר שאי אפשר להשלים אותו.

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן שר האוצר, בדקתי במקום שבו בדקתי — ואתה יודע שזה איננו המשרד שאני אוהב עליו — והתגלה לי, ש-90% מהמפעלים הפונגים לקרן לסיוע למפעלי תעשייה במצוקה עושים זאת בגלל הנטל הכספי שהריבית מעמיסה עליהם. הווי אומר, בגלל מחיר הריבית. והם אומרים בגלוי, כאשר הם מביאים את הניתוחים שלהם, שלא השכר הוא הבעיה. וזה אף שהנושא הראשון שנגיד בנק ישראל מעורר תמיד הוא השכר. והוא ידיר שלי, ואני מעריך אותו ואוהב אותו והכול טוב יפה, אבל השכר אצלו הוא כמעט שם נרדף למחלת המשק.

ב-90% הללו, כאשר הריבית הזאת הייתה עולה, הם היו הולכים ומתגברים לא רק באחוז, אלא עוד כמה מפעלים היו מגיעים לקרן הזאת ומבקשים תמיכה של המשק כדי להיחלץ מהמצוקה. אי-אפשר, אדוני היושב-ראש, שהדבר הזה לא יהיה באיזו רמת שליטה אלמנטרית של המערכת השלטונית והממשלתית, כי הריבית היא גורם חשוב בכל מערכת משקית, כדוראי כוז שלנו. תודה רבה.

היו"ר א' שוסטק:

אנו עוברים להצעות לסדרהיום מס' 6478, 6539, 6543 ו-6567 בנושא: שיעור הריבית במשק. רשות הדיבור לראשון הדוברים, חבר הכנסת רן כהן.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן שר האוצר, חברות וחברי הכנסת, נכון הוא שמבחינת הדחיפות, הדיון בנושא זה היה צריך להתקיים בשבוע שעבר. אבל, למען האמת, ההתרחשות שהייתה במשק בשבוע שעבר, ניתן להפיק ממנה כמה וכמה לקחים שיש טעם לדון בהם גם בשבוע זה. וכוונתי היא לכך שגם לאחר החלטת הבנקים להוריד את הריבית לשיעור של 1.25% לחודש — כפי שהוא היה לפני המהומה האחרונה — עדיין יש מקום ללמוד ממה שקרה.

אני מבקש להעיר מראש באוזני סגן השר עדי אמוראי, שכולנו נמצאים בעצם באיזו מצוקה. מכיוון שבנק ישראל אינו יכול להופיע כאן ולנמק את צעדיו, את השינוי, את מדיניותו ואת חטאיו, אין מנוס אלא שמשדר האוצר, כמי שממנה על-פי החוק על בנק ישראל, יספוג גם את השבחים וגם את הביקורת.

אדוני היושב-ראש, אני חייב לומר דווקא בקשר לכך, שחייבת להימצא דרך כלשהי שהריבית במשק לא תהיה גורם מוטטרל לחלוטין מהמערכת הכלכלית, כפי שהיא באמת במציאות. הריבית היא אחד הגורמים החשובים ביותר. מחיר ההון הוא אחד הדברים החשובים ביותר הקיימים במשק. וכאשר הדברים מגיעים לנושא הריבית, הממשלה אומרת: זה תחתום אחריותו של בנק ישראל ואני, כממשלה, אינני יכולה בעצם לעשות דבר, או זה יהיה לא חקין אם אני אעשה דבר. התחושה הציבורית, לומר את האמת, כאשר מתרחשת תקלה חמורה בנושא הריבית — וזה לא דבר חסר משמעות — התחושה היא שאין ממשלה. התחושה היא שאין מי שיתמודד ואין מי שיתן תשובות. זה לא ייתכן, כי מחיר ההון במשק הוא אחד הגורמים החשובים ביותר במשק.

אדוני היושב-ראש, מאז 26 בנובמבר — כלומר בחודש שעבר — הוצאו חמישה מכרזים מונטריים עליידי בנק ישראל. הראשון היה בסכום של 30 מיליון שקל והאחרים בסכום כולל של 250 מיליון שקל. והתרחשה התפתחות מדהימה מבחינת המחיר של כל מכרז ומכרז. הריבית במכרז הראשון נעה בין 23% ל-25%; בשני — בין 21% ל-26%; בשלישי — בין 20% ל-26%; ברביעי — בין 24% ל-27%; ובחמישי — בין 34% ל-37%. 38% בקצה. והדרמה של ההתפתחות הזאת הייתה פשוט מדהימה. דווקא בתקופה זאת, כאשר התרחשה התרחשות זאת, מצא בנק ישראל לנכון ליצור את המציאות החמורה והקשה הזאת, כי היא יצרה מצב של כהלה. והבנקים, דבר ראשון שהם עשו — שהרי הם לא יגלגלו את זה על עצמם — גלגלו אוטומטית ריבית זו על המשק.

כלל, מה שקורה במשק הוא דבר מעניין מאוד, משום שברגע שבו גורם כלשהו מתחיל ליצור תהליך המעלה את מחיר הריבית, אוטומטית פועל מין כדור שלג המגלגל את הדברים מראש הפירמידה אל תחתיתה. מבנק ישראל זה התגלגל אוטומטית לבנקים המסחריים ומהבנקים המסחריים למפעלים. והמפעלים — ייתכן שפה ושם בשוליים היה מפעל שספג את הריבית — בעיקרו של דבר, כרוכס קרה אחד מן השניים: או שקרסו אלה שהיו באמת על סף קריסה, וגם לו

היא גוררת אחריה את הכול לאותם 3.5%, שגוררים ריבית אחרת, מסוג אחר, והמשק לא יכול לעמוד בזה.

יש הנושא של גודל האשראי במשק. בעבר הוכחתי לנגיד בנק ישראל, שבתקופות שבהן עלתה מאוד הריבית, לא ירד האשראי. לפיכך, לא תמיד נכונה התיאוריה שברגע שהריבית עולה, יורד נפח האשראי, ואז מוכן שזה מונע את ההתחממות כשוק. זה לא עובד כך תמיד, וכבר נוכחנו לדעת שזה לא עבד כך בכמה מקרים.

התוצאה היחידה היתה, ששילמו יותר ריבית והמחירים עלו. תארו לכם יצואן לארצות-הברית, שנפח האשראי המכוון לייצוא לא מכסה תמיד 100% של המחזור שלו, אפילו לא 20% של המחזור שלו, צריך לשלם 42% ריבית בשנה, ולייצא לארצות-הברית כשהדולר מוקפא — איך הוא יכול לייצא?

אני חושב שגם בנק ישראל וגם האוצר לא שמים לב די הצורך לתוצאות של העלאת הריבית.

לעומת זה, אני יודע שצריך להביא בחשבון גם את מחיר גיוס הכסף. אם אנחנו רוצים שאנשים גם ישקעו מהונס באותן תוכניות חדשות, צריך לשלם להם. אני יודע את זה. הפער הוא עדיין גדול.

לכן, אני חושב שצריך לעשות הכול כדי להוריד היום את הריבית, על-מנת שהמשק היצרני לא יסבול. אף-על-פי שיש כביכול פתוחות, הממשלה ובנק הנושא שאני מרגיש מהכוונים את המשק, אם הם לא יעשו זאת, הם ידרדרו שוב את המשק היצרני, ומצבו יהיה גרוע ממצבו היום.

היו"ר א' שוסטק:

תודה רבה. רשות הדיבור באותו נושא לחבר הכנסת יגאל כהן.

יגאל כהן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כבר אמרתי בהרבה מאוד הזדמנויות, שכחבר כנסת ותיק אני מרגיש, שאף שהתרעתי יחד עם חברי בהזדמנויות רבות ושונות בעבר על מה שהריבית מעוללת למשק היצרני, הרי אם ילך נושא שאני מרגיש בו לא נוח ואשמה רבה, נושא שבו מעלתי בשליחותי כחבר הכנסת בוועדת הכספים — זה נושא הריבית, לא שלא התרענו — התרענו; לא שלא אמרנו — אמרנו; לא שלא נפגשנו עם נגיד בנק ישראל — נפגשנו הרבה מאוד פעמים; אלא אני חש אשמה על כך שלא נקטנו, כחברי הוועדה, מדיניות אקטיבית יותר, עד כדי נקיטת אמצעים אשר יבטיחו שהמדיניות הזאת לא תעבור ולא תימשך. אני מודה שכנושא הזה אני מרגיש לא נוח; לא מילאתי את תפקידי כחבר בוועדת הכספים, אף שאני אומר שהתרעתי ואמרתי ודיברתי. היינו צריכים לנקוט צעד דרסטי הרבה יותר, מפני שהנושא רציני הרבה יותר מכפי שהערכנו אותו קודם לכן.

הממשלה מגייסת למעשה וגייסה הון מהציבור בריבית גבוהה ביותר, עד כדי כך שהיא הגיעה ל-7.5% צמוד, משוחרר ממס. רווחי ההון בבורסה פטורים ממס. למעשה, מי ששיחק בכסף הרוויח הון עתק ואנחנו העברנו את הכסף לא רק לממשלה — מעט מאוד לממשלה — אלא פשוט מכיס לכיס: מהמשק היצרני למי שעבד, חסך, שיחק בבורסה ושיחק עם הכסף. זו המדיניות שהיתה בפועל, ואפשר להוכיח את זה בכל המגזרים היצרניים. מי שעסק בייצור ולווה כסף נשחק עד כדי התמוטטות המשק שלו. זה נכון בחלק גדול מהמפעלים התעשייתיים, זה נכון בכל המגזר החקלאי וזה נכון גם במגזרים אחרים. אבל זה היה משום שהכסף הזה עבר למגזרים אחרים

היו"ר א' שוסטק:

תודה רבה. רשות הדיבור באותו נושא לחבר הכנסת גרשון שפט.

גרשון שפט (התחיה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לולא היה העניין כל כך חשוב, היה אפשר לומר: העלו את הריבית, הורידו את הריבית — מה הזעקה? לא קרה דבר.

היו"ר א' שוסטק:

הוציאו את העז.

גרשון שפט (התחיה):

הוציאו את העז. אבל, אני חושב שהעניין די חמור.

שבת וייס (המערך):

אבל, אתה רוצה עז בתמורה לפרוענות הבאה.

גרשון שפט (התחיה):

בדיוק. מפני שאי-אפשר להכניס ולהוציא כל פעם עזים. אם אנחנו עוסקים במשק שלנו, ואנחנו רוצים להגיע ליציבות כלשהי, לא ייתכן שנחגוג על חשבון הריבית, כפי שעשו בעבר, או על חשבון עניינים אחרים — אם אנחנו מדברים על אינפלציה ועל קפיצת האינדקס, יש לנו בעיה.

לפני שנחיים ולפני שלוש שנים היו כאן חברים מספר שהתרעו על התוכנית הכלכלית, ובמיוחד על הריבית שבה, וכשהעלו את הריבית נאמרו לנו שההעלאה מייצבת את המשק, מורידה את האינפלציה — זה נכון מצד אחד של המשוואה, אבל כולנו רואים מה היו התוצאות של העלאה זו לגבי המגזר היצרני. הנמצא בצד האחר של המשוואה, אנחנו רואים את התוצאות האלה בתעשייה ובחקלאות. מוכן שהריבית אינה הסיבה היחידה לכל הקשיים ולמצב הקטסטרופלי של החקלאות. היו לכך סיבות רבות אחרות, וכינייהן החקלאים עצמם. אבל לית מאן דפליג שלריבית היה חלק נכבד בכך.

לכן, אם בתנאי האינפלציה היתה העלאה של 3% ריבית בשנה וזיחה, הרי היום יש לה ערך עצום. אי-אפשר לומר שרק הבנקים אשמים. כי בנק ישראל אשם לא פחות. יכול להיות, שהוא רוצה לפתוח חלונות של אשראי, יכול להיות שהוא רוצה לעזור לטווח קצר, כדי שלא להיכנס לגירענות נזילות, ויש לכך הרבה מאוד סיבות. אבל כשבסופו של דבר אתה מגיע לתעשיין המייצא, לחקלאי המוכר את תוצרתו — אתה רואה שדווקא לאותו משק יצרני יש בעיה.

אני כבר לא מדבר על אפשרות של העלאת מחירים לתעשיין המוכר בארץ וצריך לשלם את הריבית הזאת, ואנחנו יודעים שכסופה של העלאת מחירים יש פגיעה באינדקס.

אם נעשה חישוב של הריבית המוטלת היום, אחרי ההורדה, אחרי שהוציאו את העז, נראה שגם היא מתקרבת ל-3.5% לחודש, והריבית החריגה — ל-4% עד 4.5% לחודש — דהיינו, 50% ריבית בשנה. מי יכול לשאת בעול הזה? איזה מפעל, איזה חקלאי, איזה עסק שאינו ספקולטיבי ואינו עוסק במצור שעלותו יכולה בסופו של דבר להיות מוטלת על הצרכן הסופי — מי מכל אלה יכול לעמוד בזה?

כמובן, קיימת התיאוריה שמענו מאנשי האוצר ומאנשי בנק ישראל, שהריבית הזאת היא רק חלק קטן, ואילו חלק גדול ממנה הוא ריבית כתנאים אחרים, טובים יותר. תיאוריה זו אינה נכונה. הריבית הזאת גוררת ריבית אחרת. אם הפריים-רייט הוא 1.25%, הוא גורר גם את האחרים; ואם עמלת ההקצאה היא 6.5%, אז זהו שיעורה. אם יש תוספת סיכון של 1% עד 2%,

בגרמניה — הריבית 2.5% לשנה; בהולנד — ירידה הריבית לאחרונה והגיעה ל-3.75%; בשווייץ — 2.5% לשנה; באוסטריה — 3%; בכלגיה ובצרפת, שבהן הריבית היא גבוהה, בכלגיה — 7%; בצרפת — 7.7%. אלו שיעורי הריבית בעולם שאחזו אותנו סוחרים, כארצות שבהן אנחנו רוצים לשווק ואלהן מופנה עיקר היצוא שלנו. הם חיים בשיעורי ריבית כאלה — והם עוד מורידים את שערי הריבית. מה שתיארתו כפניכם — אותן מדינות שהורידו את שער הריבית וקבעו את השיעורים שציינתי — היה לאחרונה. תראו למה אנחנו מגיעים לעומת אותן מדינות. איך אנחנו רוצים להתחרות בעולם? איך אנחנו רוצים לגייס כסף? איך אנחנו רוצים להשקיע? איך אנחנו רוצים להיות כמצב של צמיחה?

אין לי ספק שזו מדיניות שגויה. השאלה היא מה אנחנו נעשה. לכן, הלכתי יחד עם חברי — יושבים פה שניים מהם, גם דרי צוקר וגם חיים רמון — בשני נושאים שהכרחי להביא בהם לחיקון: 1. שלא ועדת הכספים תקבע את שיעורי הריבית אלא הוועדה המייעצת ליד בנק ישראל שבה שותפים כל גורמי המשק; 2. שינוי הרכב הוועדה המייעצת. אלה שתי הצעות חוק שאנחנו, כן אני מקווה, נעביר אותן, כדי להביא ליצירת מסגרת ובקרה ציבורית, מפני שלנו, כפי הנראה, אין כוח או אין שיניים. אומרים שאנחנו פוליטיקאים, שאנחנו מייצגים אינטרסים פוליטיים. צריך ליצור את השינוי כדי לתת עידוד למשק היצרני — אנחנו מדברים על זה ועשינו בדיוק ההיפך — כדי שתהיה צמיחה, כדי שיהיה אפשר להתחרות בייצוא, כדי שיהיה אפשר לעודד השקעות.

אני מקווה שאנחנו נגייס את רוב חברי הקואליציה וניאבק ונשכנע את משרד האוצר ואת בנק ישראל, הן על-ידי חקיקה והן על-ידי בירור הנושא — כפי שזה בא לידי ביטוי באישור שקיבלנו להגיש הצעה דחופה לסדר-היום — כדי שאכן נחווה מדיניות נכונה, שאני בטוח שהיא תשרת את המשק, וזה העיקר.

היור"ר א' שוסטק:
חודה. כאותו נושא, רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים רמון.

חיים רמון (המעדר):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ביולי 1985, כאשר הונהגה התוכנית הכלכלית, עברה איזו מהפכה על חלק גדול מהכלכלנים. הגענו למסקנה, שבלא אמצעים אדמיניסטרטיביים ביום בכל החתומים לא נצליח להוריד את האינפלציה באחת, שבלא אמצעים אדמיניסטרטיביים לא נצליח לשחוק את השכר, שבלא אמצעים אדמיניסטרטיביים לא נצליח לשכר, גם שער החליפין. בכל החתומים הללו, גם בתחום השכר, גם בתחום הפיקוח על המחירים, גם בתחום מטבע החוץ, נקטנו צעדים אדמיניסטרטיביים שקשיבנו את שער המטבע. בתחום אחד בלבד החלטנו שהשוק או ספרי הכלכלה יקבעו מה יקרה, וזהו תחום הריבית. בנושא הריבית החליט בנק ישראל כאילו השוק יפעלו אף שהיכולת של בנק ישראל היתה מוגבלת, כי הוא עובד על חלק קטן יחסית של כלל שוק ההון.

סגן שר האוצר ע' אמורי:
שוק הכספים.

חיים רמון (המעדר):
שוק הכספים.

דן תיכון (הליכוד):
לא בשלב הראשון.

— לאלה ששיחקו בבורסה, לאלה שקנו איגרות חוב בריבית "משוגעת" כזאת, כממשלה — 7.5%, ואנחנו נתנו ידנו לכך, מפני שאמרו: צריך כסף.

בנק ישראל נכשל בעבר. גם הנגיד הנוכחי מודה והודה בוועדת הכספים שבנק ישראל נכשל בעבר.

דן תיכון (הליכוד):
גם ועדת הכספים נכשלה.

יגאל כהן (הליכוד):
התחלתי בזה.

דן תיכון (הליכוד):
למה לא נתת יד ל — — —

יגאל כהן (הליכוד):
התחלתי בזה שאני, יחד אתך, צריכים להכות על חטא על שלא נקטנו מדיניות של סנקציות, מפני שהנושא הוא כל כך קדידילי ורצוני שהיה עלינו למנוע העברת נושאים אחרים עד אשר לא נתקן את הנושא הזה. הודיתי בזה.

במדיניות התחרות על גיוס הכסף נכשל בנק ישראל בעבר, ויש הכרח שלא להשאיר נושא זה לקביעה בלעדית שלו. גם הוא כבר אינו קובע, הבנקים הם הקובעים. ראינו מה קרה לאחרונה, לכן הצענו הצעת חוק — דיברנו על זה גם בוועדת הכספים וזה עבר לקואליציה — שלפיה חייבים להביא למעורבות של עוד סקטורים במשק ולא להשאיר את הבלעדיות בידי הנגיד הנוכחי, או בידי מי שיהיה לפניו, או בידי מי שיהיה אחריו. הם נכשלו, מפני שהם ראו את הנושא רק מזווית ראייה אחת: אי-אפשר לקצץ בתקציב, צריך למצוא דרך מונטרית להגביל את האשראי, והגבלת האשראי היא על-ידי העלאת שיעור הריבית. זה הוכח כעבר כלא-ינכון, זה גם מוכח כך בהווה ויוכח כך בעתיד.

חלק מסל האשראי השקלי והדולרי הוא גבוה, זאת כששער החליפין הוא קבוע. בנק ישראל אינו רוצה לקבוע את שיעור הריבית, ניתנות מכסות אשראי ומשאירים לבנקים הלוואה מונטרית. לצורך זה הם הגדילו מ-360 ל-540 מיליון במכרו האחרון. מצד אחד, ציינו לשחרר את שוק ההון ומצד שני, צריך להחזיר השנה הזאת יותר מחצי מתקציב המדינה בגין הלוואות. אמרתי לכם באילו תנאים הן ניתנו למי ששיחק בכסף.

בנק ישראל החל במדיניות חדשה של חלון, רבותי, אין לזה תקדים בעולם. מה עושים, בדרך כלל, הבנקים בכל העולם? — מגייסים כסף מהציבור ומלווים לו כסף זה. הבנק המרכזי קובע רק את שערי הנוזלות. אנחנו קבענו שהבנקים מקבלים למעשה כסף מהבנק, ומחתימים אחר כך בריבית גבוהה או באמצעות המכרזים בשיטת החלון. כך הם מגייסים, כביכול, כסף ונותנים אותו אחר כך במרווח כפי שהם נותנים, זה מה שהביא את הריבית לשיעור של 3% ו-3.5%, יש מי שאומר שהשיעור היה אפילו 4% לחדוש. לאחרונה החל לפעול כך בנק ישראל כשיטה, והיו חמישה מכרזים. אנחנו יודעים, הוא הגיע לריבית של 34% עד 38% במכרז, וזהו שיעור זהה ל-28% על פיקדון כשמיניסטרס כסף מהציבור. אנחנו יודעים ש-7% מפקידים בבנק ישראל בלא ריבית, 31% מפקידים בבנק ישראל כהלוואה של 14% ריבית. בשקלול זה מגיע ל-28%, על כסף זה יש מרווח בנקאי, כך שזה מגיע ל-3.5%, 4% לחדוש.

ראו תופעה מעניינת: לאחרונה ירדה הריבית בכל העולם.

חיים רמון (המערך):

תודה רבה. אבקש מסגן שר האוצר להשיב על הצעות.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

כבוד היושב ראש, כנסת נכבדה, אתם יודעים את מצבי המחייב אותי להביא כאן את דברו של בנק ישראל. משום שנגיד בנק ישראל לא יכול להופיע במליאת הכנסת, מובן, שאם ייערך דיון בוועדת הכספים, תהיה לו עצמו הזדמנות לבוא ולהציג את עמדתו.

אומר רק כמה הערות על מה שהושמע כאן בדיון. חבר הכנסת רן כהן טען, שהריבית היא אחת הסיבות לקשיים בייצוא. דווקא לקשיים בייצוא לא הריבית היא הגורם, אלא שיעור השכר — אם הוא גבוה מהפריון — מפני שבייצוא יש ריבית נמוכה מאוד ואולי אף מסובסדת, מה שמכניס ריבית שלילית.

לעומת זאת, אין כל ספק שיש לריבית חלק במצוקתם של מפעלים, ובעיקר של אלה שמימנו את עצמם באשראי קצר מועד להשקעות, כי היא מרכיבה את העלויות.

הטענה השנייה היתה על שיעור הריבית. אני רוצה לומר באוזני חבר הכנסת יגאל כהן, ואני מקווה שחבר הכנסת רן כהן יקרא את הדברים בפרוטוקול, שהדיון היום מתייחס, לפי מה שהבינותי מהטענות, לריבית לטווח קצר. ובכן, טעות כידור של חבר הכנסת יגאל כהן. שיעור הריבית לטווח בינוני וארוך היום במשק נמוך משיעור בארצות-הברית. אביא דוגמה.

חיים רמון (המערך):

לפעמים היא שלילית.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

אביא דוגמה לשם השוואה. הממשלה מגייסת זה שנה — כל השנה, להוציא חודש אחד, חודש מרס — לטווח של שש שנים. ריאלית ב" 4.3% עד 4.5%; ל-10 עד 15 שנה בין 4.9% ל-5.1%. זה מהווה רצפה למשק. כ"ל — כימיקלים לישראל — והבנקים גייסו ב" 5.6% וגם מפעלים או גורמים הנחשבים לבעלי דמת סיכון — אני עושה אתם חסד ואומר, שנניח שהם מקבילים ל"טריפל B" בגימבו בארצות-הברית — גייסו כאן בין 7.6% ריאלית, לבין 8.2% כאשר שם מגייסים ב" 14% נומינלית; נוריד 4.5% אינפלציה, ונגיע ל-9.5%. ובכן, כאן זול יותר מאשר שם.

דן תיכון (הליכוד):

— — —

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

זה היה אז. היום זה זול. היום ריבית על 14% והשוויתי את מי שגייס ב" 8.2% ואלה שגייסו ב" 7% ל"טריפל B" ובכך עשיתי אתם חסד, אבל גם כך יוצא שיש פער.

איפה הריבית הגבוהה? — הריבית לטווח קצר. נכון אמר חבר הכנסת רמון, שזה כולל רק 25% מסל הריבית, כי יש ריבית אשראי, מימון היצוא ועוד, שזה אשראי מוכותן, אבל 25% מהריבית הם הריבית השולית, וכולנו למדנו בכלכלה שהדבר השולי הוא הקובע, כי הוא זה הקובע את ההקצאה.

גרשון שפט (התחיה):

זהו.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

אני מסכים, הרי אני מסכים.

עכשיו אומר משהו על דעתי שלי. אני חושב שמלכתחילה,

בשלב הראשון, ודאי, היה כלל, שמשום שהממשלה איננה מקצצת די את תקציבה — וזה עניין כלכלי — אנחנו נקבע שיעור ריבית גבוהים, אבל זה נבע מחוכמה כלכלית; הכלכלה הכתובה בספרים אומרת, שאם עלול להיווצר גירעון תקציבי, נעלה את שיעורי הריבית כדי להגדיל את מחיר הכסף ולהקטין את הביקוש לאשראי.

מתברר, שהתוכנית הצליחה בכל הנושאים. בנושא אחד לא מצליחים, וכישלוננו של בנק ישראל בנושא הזה החל ביולי 1985 ונמשך עד היום, וכיתר שאת, אם בהתחלה היה עדיין היגיון גם כלכלי וגם אחר למה שאמרת, הרי כיום גם הוא אינו קיים. ואולם, גם בעבר גרם קצב הורדת שיעור הריבית לנזקים חמורים. הפחד מפני הורדה מהירה של שיעורי הריבית הזיק חמורות לכלכלה בישראל, ובסופו של דבר שילמנו חלק גדול ממנה באמצעות תקציב המדינה.

אני קובע שהעובדה שבנק ישראל מסרב עד היום לנקוט גם צעדים אדמיניסטרטיביים בנושא הריבית היא הגורם לכך ששיעורי הריבית במדינת ישראל הם בלתי נסבלים. אומרים שמדובר רק על חלק קטן יחסית בריביות הגבוהות, אבל החלק הזה הוא זה שחורץ לפעמים גודלו של מפעל לשבט או לחסד. כל מפעל נזקק מדי פעם להון לזמן קצר, אפילו המנהלים שלו הם הטובים בעולם; הוא נקלע למצוקה מטעמים אובייקטיביים לחלוטין. נזקק להון הזה ומשלים עליו ריביות שמסבכות אותו עד כדי כך שהוא איננו יכול עוד לצאת מן הסבך.

לאחרונה הגדיל, או הקטין בנק ישראל לעשות בנושא הריבית. בתקופתו של ויקטור מדינה — והיו ויכוחים גם עם ויקטור מדינה — נטל על עצמו בנק ישראל לפחות את האחריות לקביעת שיעור הריבית. הוא לא אמר שהבנקים יקבעו זאת, אלא קבע: כשאראה שנפח האשראי גדל, אעלה את שער הריבית. כשאראה שהאשראי קטן — אקטין את שער הריבית. עתה אומר בנק ישראל: ריבית — זה לא עסק שלי. את הריבית לא אני קובע, אלא הבנקים. משחק חדש בא לעיר: הבנקים יקבעו את שער הריבית לפי מה שקורה בשוק, אבל השחקן הישראלי הוא שוק משוגע. יש ציפיית לפיחות, כל חוקי הכלכלה משתנים, ופתאום משחקים הבנקים מול בנק ישראל. למעשה יש כאן משחק בין בנק ישראל לבין הבנקים, המתנהל על גבו של המשק, וכל המשק נופל קורבן למשחק הכלכלי הזה: מי ידבוק יותר בהשקפתו המונטריסטית — בנק ישראל או הבנקים המסחריים. זהו משחק מעניין מאוד. לו היה זה במסגרת של שיעור כלכלה או חלק ממודל תיאורטי, היה בהחלט מעניין לדעת מי יצא. ברם, הדבר הווידאי הוא, שבין שינחו הבנקים ובין שינצח בנק ישראל — המשק, הוא שיפסיד. זוהי הבעיה המרכזית היום.

לכן, אני סבור שכפי שהצלחנו להוריד את האינפלציה, כפי שהצלחנו לייצב את המשק באמצעים אדמיניסטרטיביים — כך צריך, לכל הפחות בשלב הראשון, להוריד את הריבית באמצעים אדמיניסטרטיביים. צריך לפעול כפי שפעלנו בכל תחומי המשק, כאשר יצאנו עם התוכנית הכלכלית, כאשר נעלינו להוריד את הריבית לרמה סבירה, גם תוך העלאת ריביות — יש היום דבר משונה במשק, שחלק מההון הניתן לחברות ניתן בריבית שלילית, וגם זה לא בריא, כי כך מבזבזים הון מסוג זה — יהיה אפשר, לדעתי, לאזן בין ההון שניתן בריבית שלילית לבין ההון שניתן בריבית בלתי סבירה, המפילה בסופו של דבר חלק גדול מהסקטורים הבריאים במשק ומאלצת את אוצר המדינה לתמוך, להעניק ולסבסד. תודה.

לפני כחודש וחצי הצעתי כאן, בהסתייגות לחוק בנק ישראל סעיף שיטיל פיקוח על שערי הריבית במשק, אבל, כידוע לך, חבר הכנסת רמון, הסתייגותי נפלה.

אני חושב שאני יכול לומר על מה שקרה במשק בשבוע האחרון את הדברים האלה: מישוה ירד מהפסים. אינני מבין מה קורה בתחום המדיניות המונטרית, ואני אומר לך: יש מלחמת יוקרה בין הבנקים לבין בנק ישראל. הבנקים החליטו ללמד לקח את בנק ישראל והם העמידו אולטימטום: אם הם לא יקבלו כספים נוספים כדי לכסות את הגירעונות בנזילות, הם יעלו את הריבית ויגרמו למהומה. ואכן, נגרמה מהומה.

לי יש הרגשה, שאנו מצויים כאן בחוות ניסויים, וכל אחד עושה ניסויים על-חשבון המגזר העסקי. כחבר כפרלמנט הזה, כחבר בכנסת הזאת, אינני מוכן לחת' את ידי לנעשה בחוות הניסויים הזאת.

תראה מה קורה למגזר העסקי. רבותי, קונצ'ון "כור" במצוקה. על מי אנחנו "עובדים" כאן? מה אנחנו מנסים לעשות כאן? הרי המגזר העסקי הולך ומתמוטט. לנגד עינינו ואנחנו מתריעים ומעבירים את ההצעות האלה לוועדת הכספים, והנגיד יבוא כיום חמישי ויישא נאום מעולה וישכנע את כולנו, אבל שום דבר לא יקרה, כי הבנקים משחקים שח ונוחנים מט לבנק ישראל.

תראה מה קורה. אדוני סגן השר, במחצית השנה האחרונה ירדה האינפלציה מתחת ל-10%. אנחנו עדיין לא אומרים את זה, אנחנו מפתרים, אולי מישוה לא יבין, אולי הוא יפרש את זה שלא כהלכה. אנחנו באינפלציה חד ספרתית, ואם נכלכל בתבונה את צעדנו, קרוב לוודאי שבשנה הבאה נגיע לאינפלציה של 5%, אולי 6%, ונחזור להיות מדינה-מתוקנת.

עדנה סולודר (המערך):

בלי עין הרע, חבר הכנסת תיכון.

חיים רמון (המערך):

בלי עין הרע, אם לא נעשה פחות.

גרשון שפט (התחיה):

יהיה הרבה — — —

דן תיכון (הליכוד):

תראה מה קורה: האינפלציה יורדת, אבל הריבית עולה. ב-1985, כשאמצנו את התוכנית הכלכלית החדשה, אמרנו שמאתר שהמשלה אינה מסוגלת לקצץ בתקציב, אנחנו מעלים את הריבית כדי לרסן את המשק, כדי לרסן את האשראי. היום המשלה מקצצת את התקציב, מאזנת אותו, אבל שיעורי הריבית עולים. האינפלציה הרי ירדה מתחת ל-10% והריבית בשוליים עלתה מעל 40%. למה? — בשל מלחמות יוקרה.

אם כן, הרשה לי לומר לך דבר אחד, ובו אסיים. אם הנגיד אינו מסוגל לכפות על המשק ועל הבנקים מדיניות מונטרית, שיתפטר. אין זאת חוות ניסויים, אין לנו עוד כוח לניסויים. המגזר העסקי מתמוטט, ואתם אינכם מבינים, ואתה בא ואומר: זו תשובת בנק ישראל. יש ממשלה, ויש כנסת המפקחת על הממשלה. אנחנו רוצים לשמוע, מה אומר שר האוצר בעניין הזה. אם הנגיד אינו יכול, שיתפטר. תודה.

הי"ר א' שושטק:

תודה. אם כן, יש שתי הצעות: הצעה אחת להעביר את הנושא לוועדת הכספים וההצעה האחרת של חבר הכנסת דן תיכון. קודם כול אני צריך לשאול את המציעים, אם הם מסכימים להעברת הנושא לוועדת הכספים.

כשהנהיגו בשנה זו את התוכנית הכלכלית, היתה סכנה לשיטפון מונטרי, הומרו מייד מיליארד וחצי דולר, אקוויולנט בשקלים, נכסים צמודים לדולר ודולרים יורקים, והתוכנית הכלכלית קבעה שיש להוריד את נפח האשראי כאחד העוגנים הנומינליים ב-10%. זאת אומרת, שהיתה ריבית גבוהה במשך כמה חודשים, ובהתחלה היא היתה אולי מוצדקת. אבל אני רוצה לדבר על הריבית של השנה. כפברואר השנה הועלתה הריבית ב-1%, דומני, כנראה היתה שהאינפלציה יותר גבוהה.

דן תיכון (הליכוד):

זה היה לאחר הפיחות. הניחו כך בצדק, אבל — — —

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

זה מה שאני אומר, אבל האינפלציה לא עלתה. היא היתה בערך כמו בחודשים ההם בשנה הקודמת. למרות הפיחות, כי דאגו לעקר את הפיחות, כדי שלא יהיה גל שני: הגל הראשון של ההתייקרות שנבע מהייבוא וכי' היה כנראה על רקע של אינפלציה יורדת, והתוצאה היתה שהריבית הריאלית היתה גבוהה מאוד, והיא גרמה לצורך בהעלאת הריבית. מדוע? — מפני שכחוצאה מכך שבאותו הזמן היתה הריבית בארצות-הברית בפריים, נניח, 7.25%, וכאן היא היתה גבוהה, הרי היה כדאי ליבואן למשל, שהיה רוכש כאן חמיד דולרים כדי לממן ייבוא, לבקש אשראי ספקים כריבית — נניח שהוא שילם 9% — ואת הכסף שהוא הכין כדי לקנות דולרים, הוא הפקיד כאן בחפ"ס ועשה ארכיטור. בדין, אבל הרוויח ריבית גבוהה על הפרש, ושילם שם ריבית על אשראי ספקים, וההפרש נשאר בכיסו. היות שזה גרם להצפת הארץ בדולרים, ובמחצית השנה הראשונה קיבלנו כמיליארד דולר עודף מהסקטור העסקי, היה צריך לספוג אותם, כדי שהם יישארו בתוכניות חיסכון, כדי שלא ייקחו מהם אשראי, והדבר חייב נקיטת צעדים מונטריים נוספים, כלומר, זה דרכן את הריבית.

היות שההצעות לסדר-היום באו בעקבות הניסיון להכניס שיטה חדשה בעניין חלונות האשראי, אביא את תשובת בנק ישראל. תשובת בנק ישראל אומרת כדלקמן:

1. בנק ישראל, על-פי מדיניותו, אינו קובע במישרין את שערי הריבית של הבנקים המסחריים. הוא משפיע על שערי הריבית בעקיפין דרך ויסות הנזילות במשק.

2. העלאת הריבית בימים אלה — הכוונה לשבוע שעבר — אינה מתחייבת מהאירועים האחרונים וממצב הנזילות של הבנקים ונובעת מניסיונם של הבנקים להחזיר את רווחיהם לרמה שבה היו לפני מספר חודשים.

למיטב ידיעתי נושא הריבית כבר נמצא על סדר-יומה של ועדת הכספים השבוע. אני חושב, שהנושא ראוי להידון שם, ואני מבקש להעבירו לוועדת הכספים.

גרשון שפט (התחיה):

אתה מסכים עם התשובה של בנק שראל?

הי"ר א' שושטק:

הצעה אחת לחבר הכנסת דן תיכון. תמהר לדבר, יש כאן באולם רק שני חברי כנסת.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת דן תיכון מסדר-היום. להערכתך, אין עוד טעם בקיום דיונים בוועדת הכספים. הנושא הזה מלווה אותנו בתודע האחרון ודנו בו כמה פעמים. הנגיד הבטיח הבטחות, אך שום דבר לא קים.

הכנסת י' כהן, ג' שפט וח' רמון לוועדת
הכספים נתקבלה.

גרשון שפט (התחיה):
מסכימים.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

בעד ההצעה שלא לכלול את
הנושא שהעלה חבר הכנסת

ר' כהן בסדר-היום של הכנסת — מיעוט

חיים רמון (המערך):
אני מסכים.

בעד ההצעה להעביר את

הנושא שהעלה חבר הכנסת

ר' כהן לוועדת הכספים — רוב

היו"ר א' שוסטק:

שמעתי גם מחבר הכנסת רן כהן, שאיננו כרגע באולם,
שהוא מסכים.

אם כן, מי בעד העברת הנושא לוועדת הכספים? מי בעד
הסרת הנושא מסדר-היום?

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר
הכנסת ר' כהן לוועדת הכספים נתקבלה.

ה צ ב ע ה

היו"ר א' שוסטק:
הנושא הועבר לוועדת הכספים.

ההצעה להעביר את הנושא שהעלו חברי

ז. הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (תיקון — סעיף 9(1)), התשמ"ח — 1987 *

חיים רמון (המערך):

אני מציע להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים
להכנתה לקריאה ראשונה. לאחר מכן להחזיר למליאה את
הצעת החוק לקריאה לראשונה, ואני מקווה שנעבור במהירות
את כל שלבי התקיקה.

היו"ר א' שוסטק:

חברי הכנסת, ניגש להצבעה.

סגן שר האוצר ע' אמורי:
לא צריך לשאול את הממשלה?

היו"ר א' שוסטק:

לא. זו הצעה של חברי-ועדת הכספים, אבל אם אתה רוצה
להתייחס — בבקשה.

סגן שר האוצר ע' אמורי:
אני רוצה להצטרף להצעה.

היו"ר א' שוסטק:

ניגש להצבעה.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הצעת חוק תיקון פקודת
מס הכנסה (תיקון — סעיף 9(1)),
התשמ"ח — 1987, לדיון מוקדם בוועדת
הכספים נתקבלה.

היו"ר א' שוסטק:

הצעת התיקון עברה בהחלטה פה-אחד לוועדת הכספים.

היו"ר א' שוסטק:

אנו עוברים להצעת חוק תרי"ג, הצעת חוק לתיקון פקודת
מס הכנסה (תיקון — סעיף 9(1)), התשמ"ח — 1987, מטעם
חברי ועדת הכספים, בבקשה, חבר הכנסת חיים רמון.

חיים רמון (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, על דעת כל חברי ועדת
הכספים, או כמעט כל חברי ועדת הכספים — — —

גרשון שפט (התחיה):
כולם.

חיים רמון (המערך):

כולם ללא יוצא מן הכלל? על דעת כל חברי ועדת הכספים
אנחנו מציעים לבטל את הפטור ממס הכנסה לנשיא המדינה,
להכנסתו הנובעת מתפקודו כנשיא המדינה.

היו"ר א' שוסטק:

גם על דעתו?

חיים רמון (המערך):

כן, גם על דעתו. דבר זה נעשה אחרי התייעצות עם הנשיא,
על דעתו, ומתוך מחשבה שאין איש במדינת ישראל, שיש
מקום לפטור אותו ממס הכנסה.

הנשיא עצמו מבקש לשמש דוגמה בעניין זה, בעיקר
כאשר אנחנו שומעים על התחמקויות מתשלום מס, על
העלמות מס ועל התרבות ההון השחור.

אנחנו מבקשים לבטל את הפטור הזה והנשיא ישלם מס
הכנסה משכרו, אשר ישולם לו על-פי החלטת ועדת הכספים.
תודה.

היו"ר א' שוסטק:

מה אתה מציע?

ח. הצעת חוק בנק ישראל (תיקון — חברי הוועדה), התשמ"ז — 1987 *

(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

סגן שר האוצר ע' אמורי:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, כמענה על הצעת החוק הפרטית שהציג חבר הכנסת דוד צוקר, הריני להשיב כדלקמן:

1. הצעת החוק משנה את אופי הוועדה המייעצת של בנק ישראל בכך שהיא מגבילה את המספר המירבי של חברי הוועדה שהם עובדים של מוסד בנקאי לאחד, לעומת מספר מירבי של ארבעה נציגים מתוך תשעה כיום.

2. חששו של המציע הוא, כי לבנקאים בוועדה יש השפעה מכרעת על ההחלטות, אך יש להדגיש, כי הוועדה היא ועדה מייעצת גרידא, שאינה מחליטה החלטות מחייבות ואינה פוסלת הצעות שהובאו בפניה. היא רק מייעצת.

3. לצעדים המונטריים שנוקט נגיד בנק ישראל לפי חוק בנק ישראל, שבעניינם הוא מתייעץ בוועדה, יש השפעה מורכבת על המשק ועל הבנקאות. לראשי מערכת הבנקאות יש מידע טוב על התוצאות האפשריות של צעדים מונטריים, וחשוב לשמוע את דעתם בעת שבוחנים את ההשלכות שיהיו להם. הוצאת ראשי מערכת הבנקאות מהוועדה, כפי שמוצע, תביא באופן טבעי לכך שיווצר כמקביל פורום החייעצות בלתי פורמלי, והניסיון מוכיח כי פורומיו של פורום כזה הם רבים.

לכן אנחנו מתנגדים להצעה זו.

היו"ר א' שוסטק:

תודה. ניגש להצבעה. מי בעד העברת הצעת החוק לוועדת הכספים להכנתה לקריאה ראשונה? מי נגד?

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הצעת חוק בנק ישראל (תיקון — חברי הוועדה), התשמ"ז — 1987, לדיון מוקדם בוועדת הכספים נתקבלה.

היו"ר א' שוסטק:

כרוב קולות חברי הכנסת הועברה הצעת החוק לוועדת הכספים להכנתה לקריאה ראשונה.

ט. הצעת חוק הסדרת העיסוק בייעוץ השקעות ובניהול תיקי השקעות, התשמ"ח — 1987 **

(קריאה ראשונה)

— חבר הכנסת בני שליטא, אם הוא רוצה לדבר, בבקשה.

בני שליטא (הליכוד):
 אני מוותר.

היו"ר א' שוסטק:

תודה. הואיל והוויכוח הסתיים, אבקש מסגן שר האוצר להתייחס להצעת החוק.

סגן שר האוצר ע' אמורי:

אני מסכים להצעת החוק. זו הצעת הממשלה.

היו"ר א' שוסטק:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעת חוק תקצ"ד, הצעת חוק בנק ישראל (תיקון — חברי הוועדה), התשמ"ז — 1987, מאת חברי הכנסת חיים רמון, יגאל כהן ודוד צוקר. חבר הכנסת דוד צוקר יביא את הצעת החוק בשם חברי הוועדה, בבקשה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מדובר בשינוי הרכבה של הוועדה המייעצת של בנק ישראל. הסיבה לכך שחברי הכנסת הגישו את ההצעה הזאת היא כישלון בתחום מדיניות הריבית. כפי שהזכיר חבר הכנסת יגאל כהן לפני, כמה חברי הכנסת ינסו לשנות את סמכותה ואת הרכבה של הוועדה המייעצת שבתחום טיפולה, בתחום אחריותה, המדיניות המונטרית של בנק ישראל. בנק ישראל חייב לקבל את אישורה של הוועדה המייעצת לשורה ארוכה מצדדי.

המשבר או הכישלון בתחום המדיניות המונטרית, בתחום מדיניות שער הריבית בישראל עניינו גם בנושא מבני — כלומר, לא רק איך היא נקבעת אלא מי קובע את שיעור הריבית.

ההצעה שלנו היא לאפשר לוועדה המייעצת להשתנות בהרכבה על-ידי כך שתכלול לא ארבעה עובדי תאגיד בנקאי כפי שזה היום, בעצם ארבעת הבנקים הגדולים, אלא תאפשר נציגות גדולה יותר לצרכני הכסף ולא רק לספקיו. הווי אומר, לאפשר ייצוג גדול יותר של אנשי משק, חרושת, תעשייה וחקלאות להיות מיוצגים בוועדה המייעצת ולא לאפשר את היותם של ארבעה חברים בנקאים בוועדה המייעצת.

זה הנושא. עד כאן נימוקי.

היו"ר א' שוסטק:

תודה רבה. מה אתה מציע?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

זאת קריאה טרומית. אני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים להכנתה לקריאה ראשונה.

היו"ר א' שוסטק:

אבקש מסגן שר האוצר להתייחס להצעה.

חבורת ט', ישיבה שע"ז

— הצעת חוק הסדרת העיסוק בייצוג השקעות ובניהול תיקי השקעות: הצעת חוק מס עיזבון (ביטול) (תיקון) —

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הצעת חוק הסדרת העיסוק בייצוג השקעות ובניהול תיקי השקעות, התשמ"ח — 1987, לוועדת הכספים נתקבלה.

היו"ר א' שוסטק: תודה. אני מבין שהצעת החוק צריכה לעבור לוועדת הכספים. ניגש להצבעה.

י. הצעת חוק מס עיזבון (ביטול) (תיקון), התשמ"ח — 1987 *

(קריאה ראשונה)

עיזבון בקבלת אישורים לצורך קבלת צו ירושה וצו קיום צוואה לגבי מי שנפטר עד ליום 1 באפריל 1981.

אני מבקש להעביר את החוק הזה להכנה בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

היו"ר א' שוסטק:

כמה חברים נרשמו לדבר על חוק זה. חבר הכנסת תופיק טובי — איננו באולם. חבר הכנסת יצחק ארצי — מוותר. חברת הכנסת גאולה כהן — איננה באולם. רשות הדיבור לחבר הכנסת בני שליטא, ואחריו — לחבר הכנסת שבח וייס, אם יהיה, בבקשה.

בני שליטא (הליכוד):

על חוק מעין זה צריך לומר ברוך דיין אמת.

היו"ר א' שוסטק:

ברוך שפטרנו.

בני שליטא (הליכוד):

גם זה נכון וגם זה טוב. החוק הזה נחקק לפני שנים רבות ולא ההכנסות הצפויות לקופת המדינה הן שהנחו את המצעים בזמנו. אדוני סגן שר האוצר, כדאי שתקשיב. לא ההכנסות הצפויות הלהיכו בזמנו את המצעים, אלא המסר החברתי, הסוציאליסטי במקצת שרצו להעביר באמצעותו. אני עדיין זוכר את הוויכוחים שהיו ברחוב, ואת האזהרות שלנו שהחוק הזה הוא חוק אנטי-חברתי, לא נכון, לא צודק, לא ליברלי — אך לא שמעו את הקולות ואת הביקורת, שהיתה חמורה ביותר. קיבלו את החוק הזה, והנה הגענו לכך שב-1987 מודים סוף סוף שאין בכך צורך ואין שום דבר המצדיק את המשך קיומו.

אני שמח לפחות שמודים. אומרים שמורה ועוזב ירוחם. לכן נסלח לכולם ונוותר לכולם, והאוצר ייטיב לעשות להבא אם יחשוב הרבה על כל מס שהוא מטיל לפני ההטלה ולפני הקביעה, ולא יטיל מסים שהם בכחינת גזירה שהציבור לא יכול לעמוד בה. תודה רבה.

היו"ר א' שוסטק:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת שבח וייס — איננו באולם. בבקשה, חבר הכנסת מאיר כהן אבידב.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, נטלתי את רשות הדיבור לצורך ההיסטוריה. חוק מס העיזבון בוטל בהתאם להצעת חוק פרטית שהוגשה על-ידי בזמנו של שר האוצר יורם ארידור. אולם, היתה התנגדות לגבי אלה שנפטרו בתקופה מסוימת, ולכן נשארו זנבות. אני חושב שטוב שהחוק בוטל, כי הדבר גרם רק לבירוקרטיה. מי שעסק אז כעורך-דין בעניינים אלה, בגבייה, יודע שהכסף שהוצא על החזקת המנגנון היה רב מן הכסף שנכנס כמס. מצאו כל מיני דרכים ופטנטים כדי לעקוף את החוק. לימדו את האנשים ואת עורכי-הדין מה לעשות כדי

היו"ר א' שוסטק: חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף האחרון בסדר-היום: הצעת חוק מס עיזבון (ביטול) (תיקון), התשמ"ח — 1987. בקריאה ראשונה. יביא את החוק סגן שר האוצר עדיאל אמוראי.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הריני מתכבד להביא לאישור הכנסת לקריאה ראשונה את חוק מס עיזבון (ביטול) (תיקון), התשמ"ח — 1987.

חוק מס עיזבון בוטל בשנת 1981 לגבי עיזבון של מי שנפטר אחרי 31 במרס 1981. החוק תקף לגבי עיזבונות של מי שנפטר לפני מועד זה ולפיכך קיימת חובה להגשת דוחות ולחשולם מס בנינם.

בית-המשפט קבע כי חוב מס עיזבון ישולם בערכו הנומיןלי בלא הפרשי הצמדה. המנגנון המופעל לכיצוע החוק ואכיפתו כולל שני עובדים העוסקים בטיפול בכ-150 דוחות חדשים ובכ-150 פניות אחרות מדי חודש, וכמו כן קיימים דיונים בבית-המשפט בנושאים הנוגעים למס עיזבון.

בתקופה מינואר עד אוגוסט 1987 גבה האגף כ-650 שקל מס עיזבון. אין ספק כי סכום המס הנגבה אינו מצדיק קיום המנגנון ואין כל הצדקה לטרדה הנגרמת לאזרחי המדינה כתוצאה מהמשך קיומו של החוק.

מוצע על כן, כי ביום 1 בינואר 1988 יבוטל כליל חוק מס עיזבון גם ביחס לעיזבונות של מי שנפטר לפני 1 באפריל 1981. על-פי ההצעה המוגשת, החל ממועד זה יופסקו כל הפעולות מכוח חוק מס עיזבון. כל זכות או חוב שנותרו קיימים עד ל-1 בינואר 1988 יבוטלו במועד זה.

תבוטל החובה להגיש דוחות חדשים והטיפול בדוחות שהוגשו יופסק לאלתר. כמו כן, תבוטל הדרישה לאישור מאת מנהל מס עיזבון בעת הגשת בקשה לחלוקת העיזבון על-ידי צו של בית-משפט.

לביטול החוק יש השפעה, בין היתר, גם בנושאים אלה: א. לפי פקודת מס הכנסה חוק מס שבח. כשנכנס נתקבל כירושה ושווי נקבע לעניין מס עיזבון יהא שווי זה שווי הרכישה של הנכס. לאחר ביטול החוק כליל לא תיקבע כל קביעה לגבי השווי על-ידי מנהל מס עיזבון. לכן, נכסים שיתקבלו כירושה יהא השווי כיום פטירת המוריש אף לגבי עיזבונות של נפטרים לפני 1 באפריל 1981: ב. עם ביטול החוק יימחקו כל הערות האזהרה על מקרקעין, הרשומות בלשכות רישום המקרקעין בשל חובות מס עיזבון.

לביטול המוצע אין השפעה על גביית המס, ותיחשך מאורחי המדינה הטרחה הכרוכה בהגשת דוחות למנהל מס

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 1860).

מכך, או לכטל כליל את מס הבולים. אינני יודע, לא עשיתי מעולם חשבון, מה ההוצאה שם, מה ההכנסה שם ומה הנזק שנגרם. בסופו של דבר, חברות גדולות החותמות חוזים בסכומים ענקיים — המס הוא הוצאה מוכרת שלהן. אצל זוג צעיר אין זו הוצאה מוכרת. אני סבור שיש עוד כמה חוקים מטרידים קטנים שתועלת אינם מביאים, ואם תכטלו אותם תקלו על הציבור הרחב ותיתנו אפשרות לחיות.

היו"ר א' שוסטק:

תודה רבה. הודיעו נגמר. אנחנו עוברים להצבעה.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הצעת חוק מס עיזבון
(ביטול) (תיקון), התשמ"ח — 1987, לוועדת
הכספים נחקבלה.

היו"ר א' שוסטק:

הישיבה הבאה — מחר בשעה 16:00 ישיבה זו נעולה.

לעקוף את המס הזה. המשרד היה בכני-ברק, וטלטלו אנשים מהצפון לבני-ברק. לא יכולת לגמור עסקה אלא היית חייב להרים את רגליך ולנסוע לבני-ברק ולעמוד כעני בפתח אצל הפקידות הבירוקרטית כדי לגמור את ענייני מס עיזבון.

אני סבור שהשכילה הממשלה כשעשתה את הצעד השני וביטלה סופית את כל עניין מס העיזבון.

אדוני סגן שר האוצר, ביטלנו את החוק, כפי שזכור לך, על אף התנגדותם של כמה חברי הכנסת. יזמתי את הביטול אז, אם שמעת, אבל יש עדיין הרבה חוקים בירוקרטיים כאלה, שאינני יודע אם הם מביאים תועלת כה רבה והנזק שהם גורמים בבירוקרטיה ובהתעללות הוא רב. אני מביא לדוגמה את מס הבולים. בסופו של דבר, חברות פטורות מחלק מן ההוצאה, כי ההוצאה מוכרת להן למס הכנסה. מי סובל? — הזוגות הצעירים שצריכים לבייל את החוזה ולשלם את המס. עולה הון להחזיק את הפקידים העוסקים בזה. לא רק זאת, הזמן שאורכת ההתרוצצות כדי להטביע את החוזה. אני סבור שעל רכישת דירות לפחות מיד ראשונה, או כפעם הראשונה, צריך לפטור

הישיבה ננעלה בשעה 19:47.